

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

111748

ZLATA VAS.

Podučna in kratkočasna povest.

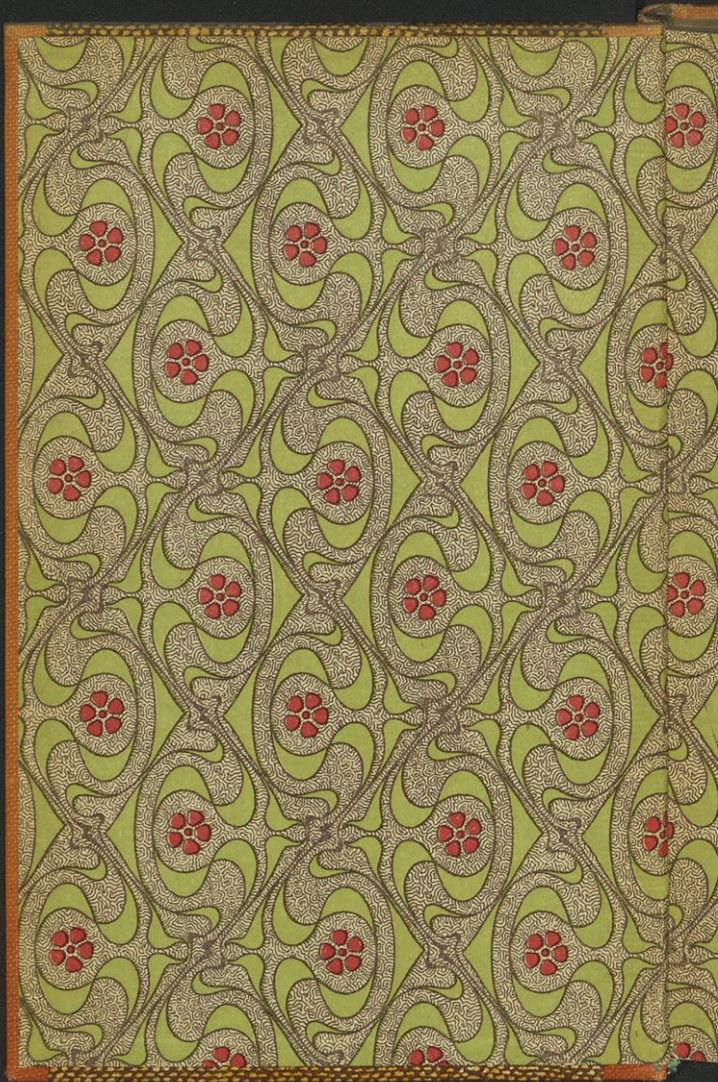
Poslovenil

Fr. Malavašič.

V Ljubljani.

Tisk in založba J. Blasnika nasl.

1894.

7/16 —

ZLATA VAS.

~~~~~

Podučna in kratkočasna povest.

— # —

Poslovenil
Fr. Malavašič.

..

V Ljubljani.

Tisk in založba J. Blasnikovih naslednikov.

1894.

Gerhart

111748

(Goldmachersdorf?)

111748

Z 101/1954

Kako Ožbalt iz vojske domu pride in kaj ljudje govoriyo.

V nedeljo popoldne je bilo in v Zlati Vasi so mlajši fantje in dekleta pod staro lipo sedeli in peli, ali pa se smejali, kadar jo je kdo iz pivnice prilomil, ki je pre-globoko v kozarček pokukal. Nekateri kmetje s svojimi ženami so pa v gostilnici sedeli in pri bokalu prav židane volje bili, kakor je že to navada, kadar sta vino in pivo po ceni.

Kar jo primaha nek neznan človek v vas. Trdne in velike postave je bil in kakih trideset let je moral imeti; oblečen je bil v sivi suknji, na strani je imel veliko sabljo, na hrbtu pa žakelj za oves. Grozno strmo je gledal in na čelu je imel veliko prasko, pod nosom so mu pa dolge brke vihrale, da so vsi otroci pred njim bežali.

Dve stari ženici ste ga brž spoznale, ko ju je nagovoril, in rekle ste: „Lejte no! to je učitelj Ožbè, katerega so pred sedemnajstimi leti k vojakom vzeli. Dete vendar! kako se je potegnil in kakošen korenjak da je!“ In ko ženici tak hrup zaženete, priteče vse — mlado

in staro — iz pivnice in izpod lipe, in kmalo je bila cela vas okoli njega.

Ožbè vsem svojim nekdanjim znancem in prijateljem prijazno roko podá, jih lepo pozdravi in jim poslednjič oznani, da bo odslej med njimi domá ostal ker je dokončal svojo vojaško službo. Vsakater ga je hotel brž v gostilnico peljati; eden ga je na desno vlekel, drugi na levo: „Pili ga bomo danes en poliček na tvoje zdravje, Ožbè! ti nam boš pa kaj od vojske povedal,“ Ožbè pa se jim lepo zahvali rekoč: „Ves truden sem dolzega potovanja in šel bom se spočit. Povejte mi, kdo stanuje v hiši mojega rajncega očeta, in kdo obdeljuje njegove njive?“

To slišati stopi mlinar izmed množice in reče: „Tkavca Štefana sem v hišo vzel in pohištvo in polje mu v najem dal. Zdaj pa se mora brž umakniti, ker si ti prišel. Gosposka me je oskrbnika tvojega posestva postavila. Boš pa pri meni prebival toliko časa, da se tkavec preseli, in med tem ti bom račun svojega oskrbništva naredil.“

Mlinar pelje Ožbalta na svoj dom in mu napravi dobro večerjo in mehko posteljo. Ožbè je imel veliko popraševati po eni in po drugi reči, kako se je kaj v vasi godilo, in mlinar in mlinarica sta imela dovolj odgovarjati. Ožbè je med tem vedno čez mizo pogledoval, kjer je zala Lizika, mlinarjeva hčerka, sedela, ki ga je vsa zamaknjena poslušala. Ožbè je bil zares brhek korenjak, ko bi le tacih strašnih brk ne bi imel; in njegovo govorjenje je bilo tako omikano in prijetno, kakor da bi bil kak gospod iz mesta. Lizika se je zato bala ž njim govoriti, in če jo je pogledal, ni vedela oči

kam djati. Pa vendar mu je natihoma nekaj od brk rekla.

Ko Ožbè drugo jutro k zajutreku pride, že več ni imel brk pod nosom. Rad bi bil vse svoje žive dni v mlinu prebival, ker mlinar in njegova žena sta mu bila prijazna, in Liziki se je dobrovoljnost na očeh brala. Pa preden en teden mine, se je Ožbè že lahko v očetovo hišico preselil in svoje gospodarstvo prevzel. Pet oralov senožet in lep vrt je imel, pet oralov pa polja. Vrh tega si je še kravico kupil za denarje, katere mu je mlinar prihranil.

Ker mu je staro hišico popraviti treba bilo, mu je soseska dobrovoljno lesa in kamenja dala. Ožbè začne brž popravljati; sam je zidaril, delal, belil, ometal od jutra do večera, da bi bilo vse čedno in lepo in brez velicih stroškov.

V jeseni je bila njegova hiša že najčednejša in najlepša cele vasi, v sredi vrta ob potoku. Tudi vrtec je bil tako lep, da ga ni bilo lepšega v celi soseski; na steze med gredami je peska nasul, ker se na potih, koder ljudje hodijo, tako nič prida trave ne prikosi, v deževji pa mokra trava le čevlje kvari. Dobro se mu je zdelo, če je mlinarjeva Lizika včasi čez zeleni plot na vrt pogledala; tudi cvetlic mu je večkrat dala, in obljubila mu jih je spomladi še več dati.

Zlatovaščani dolgo niso vedeli, kaj bi od Ožbalta mislili. Tako ubožen je prišel iz vojske, kakor je v vojsko šel; to so dobro vedeli. Skrinjo je dobil iz mesta polno obleke in perila; še bukve so bile v nji. In to je

bilo njegovo celo premoženje; zakaj da denarji skrinje niso težili, je vsak vedel.

„Pustite ga!“ — so rekli nekateri — „ubog capin je in bedak tudi vrh tega, katerega še vojaški stan ni spametoval. Še v nedeljo ne gre v pivnico, da bi en poliček vina spil, še manj pa ga je h godcom spraviti. Zraven tega pa dela kot živina od jutra do trde noči. Le sreča je, da je po očetu nekaj dobil, sicer bi še nam na glavo prišel.“

„Pustite ga!“ — so drugi rekli — „v vojski že ni nič posebnega opravil, ker nam ne ve nič povedati. In kdo ve, kje da je to prasko na čelo dobil. Menda je prav vesel, da je vojski pete odnesel.“

„Pustite ga!“ — so besedovali še drugi. „Le zato ne privošči nikomur kake lepe besede, ker misli, da ga mora vsak častiti, ker je vojaško suknjo nosil. Mu je bode mo že pokazali osabnežu, ki naj bo vesel, da ga ne spodimo.“

„Pustite ga!“ — so še drugi godrnjali. „Tacemu človeku ni nič zaupati. Bukve ima, ki jih nihče ne ume brati; morebiti še gospod župnik ne. Polne neznanih čačk so, da je že groza, vanje pogledati. Kaj velja, da je s hudičem v zavezi in da morebiti celo coprati zna.“ „Bog nas obvari!“ — so čenčali še drugi — „upati mu nikakor ni; zato neki nobenega človeka ne pusti v zadnjo sobico, še mlinarjevih ne, ki imajo vendar z njim veliko opraviti. Naš čuvaj je že večkrat pripovedoval, da vidi sleherno noč v ti skrivni sobici luč goreti, ki se skoz špranje pri oknu sveti;

sicer jo pa ima vedno tako trdno zaklenjeno, da okenj še pri belem dnevu ne odpre.“

Tako so Ožbaltovi sosedje govorili in ga niso nič kaj spoštovali.

2.

Kaj Ožbalt v vasi vidi.

Akoravno sosedje niso Ožbalta dosti spoštovali, je bil vendar prav postrežen in z vsemi prijazen. Sprvega je vsacega obiskal in popraševal po družini, po živini, kako polje obdeljujejo in po mnogih družih rečeh.

Nekedaj je bila Zlata Vas brhka vas; silno velicega bogastva sicer nikoli ni bilo tukaj, pa premoženje je bilo pri vseh hišah. Zdaj pa je bilo, razun nekaterih kmetov in krčmarjev, in razun mlinarja vse revno. Revščina je že pri oknih ven gledala in na ognjišču so nezabeljen močnik kuhali. Izmed sto gospodarjev jih je gotovo dvajset svoje otroke beračit pošiljalo; šesdeset jih je komej v dolgovih naprej rilo in le malo je bilo taci, ki šo še zamogli davke opravljati in pošteno shajati.

Hiše so že zunaj kazale, kakšne da so znotraj; beraštvo se je videlo na strganih strehah, na podrtem zidovji, na umazanih stenah in vratah, na pobitih in s papirjem prepetih oknih. V hišah je bilo zgolj blato in smrad; mize in klopi umazane; tla vse strohnjene, črne kot zemlja od ostaranega blata. V kuhinjah je bilo le malo orodja in

še to je vse umazano in potrto bilo. V vrtilih pri hišah je vse križem ležalo; gredice so bile prazne, le nekoliko sočivja je sem ter tje rastlo. Veseli so bili, če so ljudje in svinje dovolj krompirja imeli. Pred hišami je vprek ležalo poljsko orodje, gnoj, les in kar se sicer pod streho spraviti ni dalo. Moški in ženske so nosili strgane ali grdo zašite umazane oblačila; glavo so si le malokaterikrat česali, obraz in roke komaj vsak tretji dan umili. Majhni otročiči so cele dni v nesnažnih plenica h v zibelkah ležali; ko so nekoliko odrasli, so se na pol nagi pred hišami v blatu igrali.

Ni bilo tedaj čuda, če so ljudje v taki beraški nesnagi bole hali. Kadar je kdo zbolel, so šli raji h kaki stari babi, h konjedercu, k rabeljnu ali h kakemu drugemu mazaču, svojo vodo skazovat, namesto, da bi bili pomoči iskali pri kakšnem pametnem, učenem zdravniku. Če je gospodar zbolel ali gospodinja, je šlo pri hiši vse rakovo pot. Eno živinče za drugem, ali en kos polja za drugim se je mogel prodati, kedar je sila pritisnila, ali pa so mogli denarjev za velike obresti ali čimže od skopuhov na posodo jemati. To je trpelo toliko časa, da je bilo v marsikateri hiši več dolga kakor premoženja, in da je poslednjič kmetija na kant šla, gospodar pa s svojo družino na beraško palico.

Če je Ožbalt tu ali tam hotel dober svet dati, ali če je enemu ali drugemu svojih sosedov zapravljevost ali nerodnost očital, je dobil kisle obraze v hvalo. Eni so djali: „Pri ubogih ljudeh ne more vse lepo in olikano biti; se mora potrpeti, kakor pride!“ Drugi

pa so rekli: „Kaj je to tebi mar? Pometaj sam pred svojo hišo!“

Pri nekaterih premožnih kmetih pa se je še premoženje videlo v vseh rečeh. Vendar pa je bilo tudi pri teh nesnažnega in zani-krnega dovolj. Premožnejši kmetje so namreč povsod okoli sebe pri sosedih le beraško nemarnost videli, zato so se tudi oni te nemarnosti navadili in so ravnali kot uni. V delavnikih so bili vmazani in strgani; samo v nedeljo so se ošabno bahali. Zato tudi pri njih ni bilo ničesar družega slišati, kakor da so čez hude čase godrnjali, gosposko in druge ljudi opravljali.

V Zlati Vasi je bil tedaj sploh eden zoper družega in vedno so se prepirali; sosed je bil s sosedom kot pes in mačka. Ubogi so bili nevoščljivi bogatim; bogatini pa so stiskali in drli uboge, kar koli so mogli. Če je bogatin svojemu sosedu denarjev posodil, je terjal brez vesti po dvanajst, dvajset in še več od sto. Ubogi pa so se nasproti tudi maščevali, kakor je pri nepoštenih ljudeh večji del navada: bogatinom so skrivaj sadno drevje in ograje poškodevali in kradli, kar so mogli: sadje, drva, golobe, kuretnino itd. Besedi in prisegi nihče več upati ni smel; mož beseda je bila pri njih prazna reč. Med zakonskimi ljudmi je bilo več jeze in prepira kakor edinosti in pri-jaznosti. Otroci to vsak dan vidijo in se nič boljšega ne uče.

Akoravno je soseska dan za dnevom bolj božala in akoravno je sleherni imel kaj čez gosposko in hude čase tožiti in se je povsod siromaštvo kazalo, je bila vas vendar polna bahačev. Težko delo je malokateremu dišalo.

Premožnejši so sami pri sebi djali, če so pozneje na polje prišli in se že pred solnčnim zahodom domu vrnili: „Hvala Bogu, da se nam ni treba preveč truditi!“ Ubogi pa in delavci so rekli, če so pri delu roke križem držali in okrog zjali: „Mi tudi nismo živina! Po delu mora počitek biti!“

Ko je pa nedelja prišla, je večji del vsak vsaj toliko krajcarjev skupaj spravil, da je mogel v gostilnico iti. Tu se je pogosto slišalo: „Gostilničar! še en poliček in pa kvarte!“ — Zaslužek celega tedna je po goltancu splaval; velikokrat še več. Eden je zgubil v igri denar; drugi je zapil ali zaplesal dobiček. Tudi med tednom ni ostala pivnica prazna. Ljudem suho grlo ne dene dobro. Doma pa niso imeli otroci in žene kaj jesti. Kadar so pa bili denarji v hiši, je mogla kava na mizi biti in pa cvrtje. Izgovarjali so se: „Moj Bog! saj nas malokedaj kaj dobrega doleti. Vsak človek mora vendar kak dober dan imeti. Sicer bi bilo življenje vedno tlaka!“

Malih praznikov je tudi veliko, in ti se morajo po njih mislih tudi praznovati. V bližnjem mestu je semenj; obiskati ga morajo in videti, kako se kaj ljudje po mestnih gostilnicah sučejo, in slišati kaj je kaj novega na svetu. Tudi tožbá se jim ne manjka; treba jim je tedaj okoli pravdnikov hoditi. S tem se pa veliko zamudi in denarjev izda, pa malo dobička vjame. Tako je šlo premoženje s curkom doli, po niti pa gori. In zavoljo tega je vsak slabe čase, gosposko in svoje sosede preklinjal.

3.

Kaj pametni mlinar pripoveduje.

Toliko hudobij in grehov v vasi videti, Ožbalta od jeze srce boli. V malin gre, kakor sicer, kadar je nejevoljen bil. In kadar se mu ljubeznjiva Lizika nasmehlja, ga nevolja mine, kakor zgine megla izvrh gore, kadar solnce zasije.

Ožbè reče mlinarju: „Dete, kako so ljudje vsi brez vere v Boga, in hiše polno revščine! Tako nekdej ni bilo! Na polji je bilo vse pridno, v vasi vse snažno, v hišah je bila sloga in edinstvo in v hramih bogastvo. Takrat so mestjani kmete spoštovali, in dostikrat so jih gospode Zlatovaščane imenovali. Zdaj je vse narobe, in uboštvo sedi vštric hudobnosti skoraj pod vsako streho. Strašno veliko nesreče je vojska prinesla!“

Mlinar mu odgovori rekoč: „Naša vas je res veliko več v vojski trpela, kakor druge vasi in mesta. Ptujci so se med nas vlegli in naše hrame spraznili; bojevalcem smo mogli služiti in dajati, kar koli so poželeli; zaslužki so bili slabi, zakaj kupčija je počivala; obrtnost je bila podrtost; vrh tega smo pa imeli še tudi poredoma slabe letine, da je seno na travniku, žito na njivah, sadje na drevju in grozdje na trtaš poginilo. Pa vendar naša nesreča ne izvira samo od vojske in draginje. Zakaj tudi druga mesta in vasi so trpele, kakor mi pa si vendar zopet začenjajo lepo pomagati. Pri nas pa vsak dan hujši prihaja. Druga mesta so od nadlog in revščine konec jemale, kakor mi, pa vendar se z Božjo

pomočjo zopet na noge spravljajo. Nam pa nič več pomagati!“

„Bog nas tega obvaruj! — reče Ožbalt — „Od kod to pride?“ Mlinar mu odgovori: „To pride od tod: Uni si prizadevajo, da ne utonejo v vodi in plavajo; mi pa se prepustimo valovom, kamorkoli nas sreča ali nesreča žene. Res je, da so se časi zlo spremenili; kaj pa nas taka sprememba časov uči? Kaj neki družega, kakor da se tudi mi moramo spremeniti. Če bomo le v eno mero čez slabe čase godrnjali in zraven tega pa roke križem držali, smo kruljevim enaki, kateri se ne morejo z mesta ganiti, če jim kdo palico vzame, na katero so bili navajeni opirati se. Pogledj okoli sebe v vasi: ali vidiš pri deseterih naših sosedov pravo trdno voljo, svoj stan poboljšati? Ali vidiš le v eni reči napredek? Ali ni izreja otrok naših sosedov piškav oreh, iz katerega ne bode nikdar čvrsto drevo izraslo? Kaj nam more sama gosposka pomagati, če si sami nečemo pomagati? Župnik naj nam še tako lepe poduke dajejo, kaj vse to pomaga? Iz navade hodimo v cerkev; ko pa iz cerkve pridemo, smo taki, kakoršni smo bili. Dokler človek sam sebe ne čuti, dokler ne spozna, da omikanje samega sebe mora iz požlahtnjenege srca priti, je vse drugo zastonj; prava ljubezen do bližnjega je prva potreba v naši vasi. Dokler se bomo kmetje sami živini enačili, ki vse opravi, če orje, seno vozi, proso tlači i. t. d. se ne bomo v sedanjih časih nikdar na boljši stan povzdignili. Če je mestnim ljudem vsako leto večega omikanja potreba, od kod hočejo ravno kmetje pravico imeti, da bi jim ne bilo treba,

se kaj več učiti? Jaz sem le prost kmet; to pa že vendar davno vem, da brez dobrih šol tudi nikdar ne bo pravega omikanja kmetskih ljudij.“

„Kaj? ali tudi šola v naši vasi nič ne velja?“ ga vpraša Ožbè.

Mlinar mu odgovori: „Kar so tvoj oče umrli, ki so bili bogaboječ in umen mož, se s šolo slabo godi. Otroci se le za silo branja, pisanja in računjanja, tudi kake molitvice navadijo. Učitelj pa nima nič prave ljubezni do njih. Doma pri svojih starših pa otroci nič lepega ne vidijo, marveč se naučijo laži in goljufnosti, rotenja in kletve, nečistosti in hlinjenja, prepira in pretepa, beračevanja in tatvine, igrače in pijančevanja, postopanja in zabavljanja.“

Ožbè te reči slišati, pomaje z glavo ter se vrne ves žalosten domu.

4.

Kako si Ožbè prizadeva, pa vendar nič ne opravi.

Neko nedeljo popoldne po pridigi se je vsa soseska zbrala; zakaj predla jim je, od kod denarjev dobiti, ker je bil deželi poseben davek naložen in vrh tega tudi soseski dolg plačati napovedan, zato ker niso po redu obresti odrajtovali. Po stari navadi so imeli zbor pod lipo. Župani so bili v sredi zbrane množice, in zunaj kroga okoli nje so stale žene, hčere in otroci, slišati, kaj se godi.

Tudi Ožbè je prišel, in sklenil je svojim sosedom njih žalostni stan pred oči postaviti. Ko so župani govoriti nehali, je stopil Ožbè na kamen, ki je na sredi poti ležal. Odtod ga je vsak slišal in videl, ko je začel govoriti:

„Ljubi prijatelji! Mladenič sem pred nekimi leti od vas slovo vzel, ko sem v vojsko šel, mož pa pridem k vam nazaj. Skoraj nisem naše vasi spoznal; milo se mi je storilo in grozna žalost me je obšla, ko sem videl, da je vse drugače. Včasih so našo vas po pravici „Zlato vas“ imenovali, ker je bila zlata dolina, v kateri je božji blagoslov prebival, obilniši kot v družih krajih. Naši predniki so bili večidel premožni kmetje, malo je bilo ubozih, beračev celo nič. Takrat so nas zavoljo naše premožnosti po celi deželi gospode Zlatovaščane imenovali. Zakaj strganih oblek nismo nosili, kakor berači; tudi nismo v hišah revščine trpeli, temuč marsikater krajcarček smo imeli že prihranjen. Takrat soseska ni imela dolgov plačevati, temuč je od drugod obresti za posojene denarje potegovala. Takrat je bilo polje dobro pognojeno in obdelano, zakaj vsak je imel svojo kravo in svojega konja v hlevu, najmanj po dvoje prešičev, in pa še koz in ovec. Takrat je bila naša vas podobna lepemu trgu. Hiše so stale čedne in brhke, znotraj kakor zunaj, da se ni bilo nobenemu gospodu sramovati v njih stanovati. Hišno in kuhinjsko orodje je oznanovalo, da je vsega dovolj, in okna so se svetile, kakor zrcala. Malokdo je bil zadolžen, in kdor je bil, ni imel težav, dolgove poplačati. Takrat je dobil Zlatovaščan, če je bilo treba, brez pečata in poroka iz mesta ne samo

besedo sto ali pa še več goldinarjev na posodo. Takrat je bil za Zlato Vas zares zlati čas.“

Ko je Ožbè tako govoril, so ga vsi mirno poslušali, in nekateri so rekli: „Ožbè ima prav!“

On pa je dalje govoril ter je rekel: „Zdaj pa je vse drugače. Naša vas bi se ne imela več imenovati Zlata Vas, ampak Blatna Vas, Trnjeva Vas. Iz naših njiv je izginil blagoslov Božji; nekateri izmed nas imajo preveč sveta, drugi nič; kar jih je še, ga ne vejo s pridom obdelovati. Beračevanja se malokdo več sramuje, ker misli, da je to njegov poklic in njegov stan. Gospodarji so večidel zadolženi in eden za drugim se ima dneva bati, da pride na boben. Ni dneva, da bi ne prišel kdo tirjat v vas. S sosednimi vasmi se prepiramo in pravdamo; med seboj pa imamo sovraštvo in kreg. Staro ošabnost imamo še, starega premoženja pa ne več; na cestah blato, v hišah nesnažnost in smrad, največi nesnago pa v srcih. Zakaj žalostnega srca moram povedati, da Zlatovaščani so bolj pijančevanja vajeni kakor dela, bolj na posodojemanja kakor plačevanja, bolj goljufije in tatvine kakor dajanja, bolj zvijače kakor resnice. Če to dalje tako gre, moramo vsi revščine in sramote konec vzeti. Že nimamo ne v mestu ne na deželi zaupanja več; in če hoče kdo katerega potepina imenovati, mu pravi: Zlatovaščan!“

Pri teh Ožbaltovih besedah so jeli Zlatovaščani zelo mrmrati in zabavljati in Ožbèta pisano gledati, tako da je mlinarjevo Liziko veliko velik strah obšel. Na klopi pred hišo je

stala in ni od Ožbeta oči obrnila, dokler je govoril.

Ožbeta pa mrmranje in godrnjanje ni celo nič oplašilo, temuč dalje je govoril:

„Ljubi prijatelji! Ako je še kapljica poštene in pobožne krvi v naših žilah, sežite si v roko in recite: „to mora vse drugače biti!“ Od kodi je prišla naša poguba? Od kodi neki kakor iz pivnic! Tam so se vaše kmetije v vinskih sodih utopile in so se vaše krave s kvartami pobile. Tam ste se varčnosti odvadili in delavnost pozabili. Uboštvo dela tatove, in lenoba je hudičeva postelja. Denarji vaših očetov so pošli, in njih prazniške suknje imajo strgane rokave. Kadar imate kako petico v žepu, vas pijančevati mika, žene in otroci pa stradajo doma. Kaj bo iz tega? — Vprašam župane! Kje je soseskino premoženje, in kako ste gospodarili s premoženjem, ki so ga naši spredniki zapustili? zakaj ne naredite pravične račune in zakaj ne svetujete, kako pomagati? zakaj ne zapirate pivnic? zakaj ne delate vodotokov, po katerih bi se voda iz naših zemljišč odtekala in se njih rodovitnost množila? zakaj ne napravljate cest po vaseh, po katerih si človek lahko glavo ubije in živina noge polomi? zakaj pomagata ljudem denarjev si izposodovati, zakaj jim pa ne branite, se be-raške palice obvarovati?“

Ko Ožbeta tako govoriti slišijo, zavpijejo nekateri izmed županov: „Molči, ti pritepenec, molči! če ne, te vržemo v ječo ob vodi in kruhu, osem in štirideset ur!“ In vsa množica je vpila: „Molči, molči!“ Ožbe pa reče: „Moč vam je dana me v ječo pahniti; jaz pa imam moč, vas pred deželno poglavarstvo poklicati.

Ako tam vaše gospodarstvo razodenem, vam bo gorkeje pri srcu, kakor meni pri vodi in kruhu. Vi pa, prijatelji, me prepričajte: ali krivico govorim ali vas opravljam? Prašajte svojo vest: ali ste obogateli ali ste ubožali? Prašajte svojo vest: ali je vaše soseskino premoženje pomnoženo ali razdjano? ali zvestoba in vera med vami še kaj velja? ali božji strah in ljubezen do bližnjega med vami še kraljuje, ali pa trdosrčna samopašnost, oderušstvo, zanikrnost, zvijačnost, tihotapnost, krive prisega in potuhnjenost? In če vaša vest nima jezika, pogledjte svoje podrte hiše in hleve, svoje puste polja in vrte, svoje prazne mošnje in skrinje, svoje strgane oblačila in srajce: te mi pričujejo zoper vas. Pogledjte svoje zapuščene otroke; oni so moje priče zoper vas. Za svoje krave, svinje in koze imate več skrbi, kakor za svoje otroke; pa tudi krave, svinje in koze vam niso tako ljube, kakor pijančevanje in igra.“

Ožbè je hotel še več govoriti, pa s strašnim rjoenjem so ga s kamna pahnili in mu niso pustili več govoriti. Eni so hoteli po njem roko stegniti, pa on jih je z močno pestjo zagrabil in je komaj divjemu hrupu odšel. Lizika mu pride bleda kot smrt in z objokanimi očmi proti, in ko vidi, da ima krvavo rano na čelu, se je vstrašila, da ni mogla besede govoriti.

Kako je Ožbè od svojih sovražnikov preganjan in kaj jim nasproti stori.

Ožbè ni imel odsihmal ničesar družega kakor zgol jezo in zamero s svojimi sosedi. Hudobni potepuhi so mu ponoči okna s kamenjem pobili. Drugo noč so mu šest mladih drevesec izruvali, ki jih je v vrt vsadil. Še drugo noč so mu salato iz gredic pokradli.

Ko je županom te reči tožil, so se mu posmehovali ter rekli: „Tvoje zabavljivo govorjenje je ojstro kazen zaslužilo; molči! sicer te bomo še drugače pokorili.“

Ožbè jim odgovori. „Ako mi od vas ni ne varstva ne pravice zoper hudobneže dočakovati, oznaniti soseski, da se bom sam v bran postavil in da naj se tedaj vsak sam svoje škode varje.“

Njegovi sovražniki pa pri vsem tem niso nehali ga nadlegovati, toda ne brez svoje škode in strahu. Zakaj ko je bil Ožbè enega večera v mlinu in so njegovi sosedje to izvedeli, da ga ni doma, so zlezli na njegov vrt in mu hoteli vse razdjati in pokončati; kar zagromita dva streljaja iz oken Ožbaltove hiše. Od straha jo potegnejo brž proč in mislijo, da ima hudobo za čuvaja v hiši; zakaj ko so bežali, jih Ožbè sreča, ki je ravno iz mlina prišel, zgrabi enega izmed njih ter reče z gromečim glasom: „Zakaj ste hoteli, kakor tatovi, v moj vrt iti?“ Pa vendar jim nič žalega ne stori. — Drugo pot so mu hoteli hudobneži zopet eno narediti; o polunoči, žganja pijani, hočejo čez ograjo njego-

vega posestva zlesti; pa na nogah so se bili vsi do krvi ranili, tako, da so od bolečin na glas upili in komaj nazaj čez ograjo zlezli.

Te in druge prigodbe so tak strah med ljudmi v vasi naredile, da si ni noben več ponoči blizu Ožbetove hiše upal.

On pa je bil z vsakim prijazen, kakor poprej; temu je kaj dobrega svetoval, unemu pa je dal v potrebi kak denar. Revni stan svoje soseske ga je v srce bolel, torej je šel enega dne k župniku in mu je tožil.

Župnik so rekli: „Jaz sem župnik in nimam tukaj v posvetnih stvareh nič zapovedovati in se v vaše pravde vtikati. Vsa nesreča pride od tod, ker razuzdani ljudje v pregrehah živijo. Po Božji besedi ne vprašajo in še cerkvene in moje prihodke hratijo. Toda Božja sodba jih bo težko zadela in milost nebeška ne bo dolgo njih grehom zoprnašala.“

Ožbè pravi: „Ne vzamite mi za zlo, gospod župnik, če rečem, da Vi vendar lahko, če le hočete, veliko k rešenju te soseske pripomorete. Zakaj srca teh ljudi so obdivjale, ker je njih um zatamnil. Ako bi se Vi hoteli šolo v mar vzeti in posebno um in srca mladosti omikovati, bi gotovo tudi poboljšanje videli.“

Župnik odgovore: „Za to je učitelj, pa ne župnik. Moji opravki mi ne dajejo časa za to. Soseska sama je tega kriva, da nima pravega učitelja, ker ga slabo plačuje.“

Ožbè reče: „Častitljivi gospod župnik! dober pastir, kakor ste Vi, ki svojo čedo dobro pase, ima skrb za vsako glavo. Ljudje

so nevedni in po nevednosti vse narobe delajo ter ne umejo, kako si pomagati in svoje gospodarstvo popraviti. Oj, kako veliko dobrega bi zamogli Vi storiti, ko bi danes v to, jutri v uno hišo stopili in videli napačnosti, ki se tu zavoljo nespameti, revščine ali popačenega srca gode — in ko bi po svoji modri glavi dobre svete dajali, vzroke njih siromaštva odkrivali, jih svarili in jim pot k poboljšanju njih revnega stanu pokazali, iz katerega večidel vse druge napačnosti izvirajo. — Oj, častitljivi gospod župnik! neizrečeno veliko bi zamogli Vi pomagati, ker bi bili tako prav oče svojih farmanov.“

„Ti si jo zadel Ožbè“ — reče dobrovoljno gospod župnik. „Ti si mož, ki je — po svoji misli — revščino naše soseske natanko pregledal. Meni se pa ne zdi, da bi bila revščina edini vzrok vseh družih napak. Kar mene tiče, mi je bil dušni prid mojih farmanov vedno pri srcu, dostikrat sem že pomiloval siromaštvo Zlatovaščanov in vsak dan zanje molim, da bi jim Bog pomagal. V druge posvetne reči se ne gre dušnemu pastirju vtikovati.“

Ožbè se gospodu župniku ponižno priklone in gre žalostnega srca domu. Po poti ni nič družega mislil, kakor: kako bi se dalo njegovim sosedom pomagati. Domu pridši, svojo prazniško oblačilo obleče in se poda v poglobitno mesto dežele. V mestu gre od hiše do hiše, od gospoda do gospoda, in toži slabi stan in revščino Zlatovaščanov, in prosi sveta in pomoči, da bi se jim pomagalo, preden popolnoma ubožajo. Pa tudi tu ni nič opravil.

To ga je zlo v srce speklo. Iz mesta prišedšemu se je tako milo storilo, da je britko jokati začel.

6.

Novoizvoljeni učitelj.

Ko je popoldne nazaj v vas prišel, ni nikomur povedal, zakaj da je v mesto šel in kako se mu je godilo. Marveč še bolj dobrovoljnega se je delal in vsakega prijazno ogo-varjal; še svojega najhujšega sovražnika krčmarja Brenceljna, ki je bil veliki župan in najbogatejši mož cele vasi, je prav prijazno pozdravil.

Brencelj je mogočno med hišnimi vratmi stal; s kapo postrani na glavi, in z rokami čez trebuh sklenjenimi, se je ošabno okrog sebe oziral.

„Dober večer, oče Brencelj!“ ga Ožbè ogovori: „Ali imate že delapust?“

Brencelj je mogočno z glavo pokimal in nè da bi bil Ožbeta pogledal, mu zabavljivo odgovori: „Jaz si vsakdanji kruh že s tem zaslužim, če s pasjim bičem doma ostanem in berače od hiše odganjam.“

Ko Ožbè te nekrščanske besede od župana sliši, ki bi imel oče ubozih vdov in sirot biti, ga groza obide, tedaj bolj urno stopi, da napuhnežu izpred oči pride. Tolikanj bolj pa ga je zala Lizika razveselila, ki je, ko je memo mlina šel, na klopi pred hišo sedela v senci mladega češnjevega drevesa in je nove srajce šivala. Kri jo po nedolžnem obrazu zalije, ko Ožbeta zagleda; sramežljivo mu roko poda in

se mu prijazno nasmehlja, — oči pa je imela objokane.

„Zakaj se jokaš, Lizika?“ — jo Ožbè prestrašen vpraša.

Lizika si urno oči obriše in se še bolj prijazno in ljubo nasmeja ter reče: „Danès ti ne povem, ljubi Ožbè; boš že zvedel.“ — Lepša in milejša se mu ni nikoli zdela, kakor danes. Pa naj bi bil še toliko popraševal, bi ne bil zvedel, zakaj da se je jokala.

Potem mu je Lizika rekla: „Ti si bil v mestu jeli, tam se ti je dobro godilo, si morebiti celo z mestjankami plesal? Kaj? Ožbè, ti zdihuješ? Ej, ej, to mi ne dopade. Zdaj se ti po mestu toži in v naši ubožni vasi ti je vse pregrdo.“

Tako je rekla, on pa je žalostno svoje oči k tlam obrnil ter molčal. Bliže njega stopi, ga prime za roko ter reče s slabim glasom, da se je komaj slišal: „Ožbè, ljubi Ožbè, kaj ti je! Povej mi pošteno, kaj te peče?“

„Lizika!“ — ji odgovori Ožbè in oči proti nebesom obrne — „Bog sam ve, da bi bil lahko srečen, in srečen sem in nikjer na svetu ne bolj kakor pri tebi, zakaj ti si srčno dobra. Pa meni se smili nesrečni stan mojih sosedov. Poglej le revščino ljudi v naši ljubi Zlati Vasi — pa kaj ti čem več od tega pripovedovati, ker sama vse veš.“ — —

Lizika reče: „Ožbè, preljubi Ožbè, zakaj te vendar to tako žali? Saj ti nisi kriv revščine ljudi.“ Ožbè ji odgovori: „Lizika! ali bi ti mogla dobre volje v peklu biti? Odgovori. Tako mi tudi ne more dobro biti v naši vasi,

ki je v marsikateri reči prava podoba pekla.“ Ko ji je Ožbè več reči potožil, katere bi se sčasoma odpraviti dale, mu Lizika pove, da je stari učitelj, katerega je vedno bolj v krčmo, kakor v šolo gnalo, plačilo svoje pijanosti prejel. Predvčeranjim ponoči pride pijan iz gostilnice, gre preblizu potoka domu, pade v vodo in utone. Včeraj zjutraj so ga našli. Danes je pokop. K sreči nima ne žene ne otrok.

Te novice Ožbè ni brez prestrašenja slišal. Prašal je še to in uno. Nekaj posebnega je premišljeval in ves zamišljen domu šel. Lizika ni vedela, kaj da mu je tako naglo v glavo šinilo. Pa zvedela je v nedeljo. Po službi Božji se je soseska zbrala, novega učitelja izvoliti. Tudi Ožbè je šel k zboru. Lizika je daleč med ženskami stala. Bala se je, da bi Ožbè česar ne govoril, kar bi ljudem ne dopadlo; zato je očeta prosila, Ožbeta, če bi se zopet preveč vneti utegnil, tolažiti. Mlinar se tedaj ni ganil od Ožbeta.

Veliki župan, oče Brencelj, oznani zbranim sosedom, zakaj da so se zbrali, ter reče: „Ker je učiteljevo mesto prazno, in ker je ta služba težka pa slabo plačana, ker plačilo le štirideset goldinarjev znese, se srečnega čislam, soseski možaka priporočiti, ki se hoče te službe lotiti, in ta mož je krojač Kavseljc, kateremu šivanka malo zasluži in ki mi je po materi v sorodu, torej ga posebno priporočiti zamorem.“

Potem je oče Vampnek, krčmar in drugi župan, besedo poprijel in svojega strica, kručjevega godca Požirka priporočil, rekoč, da ta zato izvoljen biti zasluži, ker bi to službo,

zavoljo revščine soseske, za petintrideset goldinarjev, namesto za štirideset vzela.

Krojač Kavseljc videti, da večji del kmetov godca izvoliti hoče, ga začne na glas zmerjati in se s tridesetimi goldinarji dovoljnega napove. To je godca tako všipnilo, da Kavseljca tatu, prešestnika in po krivem prisegovalca zmirja, in se za petindvajset goldinarjev učitelja ponudi. Krojač pa je rekel, da bo godca zavoljo opravljanja tožil, da pa za tako plačilo ne more otrok učiti.

Ko se za to službo nihče več ne oglasi, je že soseska skleniti hotela, jo Požirku dati. Zakaj ta je za silo pisati in računati umel.

Zdaj pa se Ožbè oglasi, kmalu bled, kmala rudeč v obrazu, ter reče: „Kravjemu in svinjskemu pastirju, ki vašo živino na pašo goni, dajete boljše plačilo, kakor učeniku, ki ima vaše otroke božjega strahu in koristnih reči učiti! Otrok je človek, po božji podobi vstvarjen, ne pa živina. Ali vas ni sram greha, ki ga delate? — O to prav dobro vem, da vaša mošnja je večjidel prazna, kadar je treba kaj koristnega napraviti, pa tudi to vem, da za šolo stariši ne morejo plačevati, ki imajo komaj krompirja, kruha in soli. Zato vam hočem jaz pomagati, in se vam učitelja ponudim brez vsega plačila. Še enkrat vam rečem: jaz hočem učitelj vašim otrokom biti in ne soseski ne staršem ne bo treba vinarja plačati.“

To slišaje eden družega pogleduje. Nekaleri ga niso hoteli potrditi ter pravijo, da hoče morebiti uboge duše otrok hudiču prodati. Drugi pa, ko pomislijo, da nihče drug službe tako poceni ne prevzame, vpijejo in

kriče, da naj bo Ožbè učitelj. Potem so bili vsi poredoma zaslišani — in Ožbè je bil učitelj izvoljen. Lizika to slišati, se je hotela od sramote v zemljo pogrezni. Zakaj razun ponočnega čuvaja in svinjskega pastirja ni bil nihče bolj zaničevan v vasi, kakor učitelj. Kakor da bi jo bila največja nesreča in sramota zadela, je hitela v mlin. Tudi mlinar je nejevoljen z glavo majal te rekel: „Mislim, da se Ožbetu v glavi meša.“

Ožbè pa je ostal pri svojem sklepu. Župani so tedaj to volitev po navadnih postavah šolski gosposki oznanili. V mesto je moral Ožbè iti k očitnemu spraševanju, in ker je umel gladko brati, prav lepo pisati in tudi dobro računati, sicer pa je tudi razumen človek bil, je bil učitelj potrjen.

7.

Kako Ožbalt v šoli uči.

„Lizika, Lizika! ne žali me vedno s svojo nejevoljo in žalostjo!“ — ogovori Ožbè mlinarjevo hčerko. „Lej, naši stari Zlatovaščani so vsi sprideni in njim ni več pomagati. Morebiti mi bo mogoče, naši vasi zgubljeno dobro ime in srečni stan zopet pridobiti z lepo izrejo otrok, ki bodo enkrat naši nasledniki. Drugače ne gre. Vem, da se učiteljski stan, ktereга sem danes nastopil, našim sosedom nizek in zaničevan zdi; pa nikaar naj te to draga moja, ne žali; — pomisli: kako zelo se je sam naš Gospod in Izveličar ponižal, ljudi poboljšati, podučiti in jih zveličati.“

Učitelj malih šol, če dolžnosti svojega stanu lepo spolnuje, je ravno tacega spoštovanja vreden kakor učitelj visocih šol, in prav za prav je njegova služba še imenitnejša zato, ker je na prvi izreji otrok vse ležeče. Pa na svetu je že večjidel tako, da se ljudje le bolj po visokem ozirajo; kar je pa nizkega, v nemar puščajo.“

„Oh! Ožbè, Ožbè!“ — mu reče Lizika — „Ti ne veš, kaj si storil.“ — — Kaj pa je Lizika s temi besedami mislila, tega mu ni razodela.

Brž ko je zima prišla, je začel Ožbalt v šoli učiti. Prvi dan se je pred šolske vrata vstopil in otroke zaporedoma sprejemal. Kateri so imeli blatne čevlje, so jih mogli poprej s slamo očediti in podplate na železu pred vratmi dobro odgrniti, da bi čednega tlaka v učilnici ne omazali. Potem je prijazno vsakemu šolarčku roko podal. Kdor pa je imel umazane roke, je mogel poprej k vodnjaku iti, si obraz in roke umiti. Kdor ni imel las čedno sčesanih, ga je domu nazaj poslal, da so ga počesali. Tiste pa, ki so bili snažni in lepo sčesani, je prijazno na čelo poljubil. Učenčki pa so se čudili in niso vedeli, kaj to pomeni, ker kaj tacega niso bili vajeni. Eni so se sramovali, drugi so se smejali, še drugi so se celo jokali.

Drugi in tretji dan je bil Ožbalt zopet pred vratmi; in tako še več dni zaporedoma, dokler niso vsi tako snažni v šolo prišli, kakor jim je ukazal. Kdor je še z zmrušenimi lasmi, z umazanim obrazom ali s takimi rokami in z nečednim obuvalom v šolo prišel, je bil zasmehovan, na pručico vsem na ogled

postavljen, in ko je celo uro tako na ogledu stal, je bil domu poslan, da se je očedil.

To se je marsikateremu v vasi za malo zdelo, pa v šoli ni imel nihče nič zapovedati, in zgoditi se je moglo, kakor je Ožbè ukazal. Tako se je zgodilo, da so bili v nekih tednih vsi šolarji, veliki in mali, ubogi in bogati, čisto čedni na truplu, vsaj ta čas, ko so bili v šoli.

Ožbaltu pa to še ni bilo dovolj. Ko je tako svoje učence skozi tri mesece telesne snažnosti vadil, je potem tudi začel na snažnost obleke gledati. Umazana, prašna ali blatna niso smela biti oblačila, akoravno so bila stara in strgana. Pa tega jim ni za zlo vzel, ker otroci niso bili krivi, če so mogli strgana ali stara oblačila nositi. Kdor je bil celi teden najčednejši v šoli in zunaj šole, v cerkvi in na polju; ta je bil njegov ljubček. Takemu je podaril prvi teden kako podobico ali polo ličnega papirja, drugi teden zopet kaj družega v spomin svoje zadovoljnosti; poslednjič ga je vpričo vseh šolarjev poljubil in tak otrok je dobil pravico, v nedeljo z Ožbaltom na sprehod iti, ali pa, če je snežilo ali če je grdo vreme bilo, pri njem biti in velike bukve polne lepih podobic ogledovati, iz katerih mu je Ožbalt lepe povesti pripovedoval.

Ožbè je bil človek, ki si je tudi pri odraščenih od dne do dne veči čast zadobiti vedel; on se ni nikoli rotil in ni nikoli klel, pa se tudi ni nobenega bal. Ni čudo tedaj, da so ga vsi otroci visoko spoštovali in ga poslednjič še skoraj raji imeli, kakor svoje stariše. Lepo je bilo videti, kako so se mu

vsi s spoštovanjem prikupovali; kako prijazno so k njemu hiteli, kadar jih je srečal; kako so si prizadevali, njegovo voljo iz oči vganiti; kako so mu na migljej pokorni bili!

Vsega tega kmetje v Zlati Vasi niso mogli nikakor razumeti, še menj pa, ker Ožbè v šoli ni nikoli ne leskovce ne brezovke v roko vzel. Nekateri so se jeli bati in so si staro pravljico pripovedovali od Hamelškega podganolovca, ki je tudi prilizovaje otroke k sebi vabil, jih potem v brlog neke velike gore peljal in z njimi kot škratelj zginil. Nekatero stare babe so celo šepetale, da mora hudoba z Ožbeltom biti in da bi bilo prav, ko bi se prepovedalo, otrokom v šolo hoditi. — Pa to se ni zgodilo.

Ožbalt pa je govoril in učil: „Čistost srca je zdravje duše, snažnost telesa je zdravje duše, snažnost telesa je zdravje človeka. Živina naj se valja po blatu, človek pa, Božja podoba, naj se čist povzdigne proti čistim nebesom. To mora biti začetek in podlaga vse izreje otrok, da že otroče spozna, da je človek in ne živina. Potem se zamore iz njih vse steriti, z živino se da nič opraviti. — Učitelj pa, kateremu ni dano, mehke in nežne otročje srca z ljubeznijo in resnostjo tako voditi, da ga radovoljno ubogajo, tak učitelj“ — pravi Ožbè nadalje — „naj gre raji krave past kakor v šolo učiti. In bolje bi bilo, da bi se palica, brez katere tak učitelj v šoli biti ne more, na njegovem hrbtu razbila, namesti da on ž njo otroke pretepa, kakor da bi imel opice, pse ali sicer živino učiti, ki nima ne pameti, ne človeškega srca.“

8.

Kaj se v šoli godi.

Vpili so pa po vasi, da Ožbè otroke zapeljuje in da jih novo vero uči in da se otroci nič dobrega ne morejo od njega učiti. Zakaj čudno je videti, kaj otroci počno, in kako da v šolo silijo, kar ni ravno navada pri otrocih, ki se sicer radi šole ogibajo. Ravno tako je v šoli celi dan vse tiho in mirno kakor v cerkvi, kjer se je sicer vpitje in kričanje slišalo, da se je po celi vasi razlegalo. Še kadar se peti učijo, ni več slišati, kakor šum, enak čebelam v panji. Dalje se sliši, da jih novih molitev uči, in da se otroci coprnij vadijo in strašne znamenja risati učijo. Take in še druge reči so že celo gospod župnik slišali in šolska gosposka v mestu. In ker nihče ni za prav umel, kaj Ožbè počne, so moše zbrali, ki naj to reč presodijo, da se resnica izve. Ti možje so bili dva mestna gospoda in gospod župnik. Zatorej pridejo enega dne nevedoma, preden se je šola začela, k Ožbetu ter povejo, kar jim je ukazano, in rečejo mu vpričo njih učiti po vsakdanji navadi.

Ko otroci posamezno v šolo pridejo, je bila tudi v revnih oblačilih njih snažnost in čednost lepo videti, in kako je vsak najprvo k učitelju šel mu roko poljubit in potem se tiho na svoje mesto vsedel, kjer so veselo med seboj kramljali in ptuje gospode ogledovali. Otrok je vseh bilo pet in petdeset; fantiči so sedeli na eni, deklici na drugi strani.

Ko so bili vsi zbrani, reče Ožbè glasno: „Ljubi otroci! ponižajmo se pred vsem najprvo pred vsegapričujočim ljubim Bogom, svojim očetom; in razodenimo mu pobožno svoje misli in prošnje.“ In ko je to rekel, vseh petinpetdeset otrok lepo ročice povzdigne ter poklekne, tiho pred se na tla gledaje. Tudi Ožbè je pokleknil, in ko gospod župnik in gospoda iz mesta vidijo vse pred večnim Bogom na kolenih, so tudi pokleknili. Potem je učitelj lepo molitvico iz bukev bral, ki so pred njim na stolu ležale. Tako umljivo je bila pisana, da jo je tudi šestletno otroče lahko umelo. To je enemu gospodu tako v srce seglo, da so mu solze v oči stopile.

Potem so vsi vstali, in najstariji šolarji so na črno s pevnimi znamkami (notami) in besedami napisano tablo gledali in lepo jutranjo pesem čveteroglasno zapeli. Manjši so pa tiho samo zase za njimi šumotljali. Potem so tisti, ki so bili v branji bolj vajeni, po vrsti iz pobožnih bukvic brali, vsako vrsto je pa cela šola enoglasno za njimi izgovarjala; potem so bukve zaprli, in posamezni otroci, ki jih je Ožbè poklical, so brane vrstice iz pameti (iz glave) povedali.

Potem so se otroci na štiri kopice razdelili pred ravno toliko črnih tabel, na katerih so bile latinske in nemške črke, celi zlogi ali cele vrste pisane videti. Vsi so po teh pripodobah risali na svoje tablice ali pa so s črnilom in peresom pisali na papir, kar je bilo na tablah pisanega. Ožbè pa je šel od otroka do otroka, je pohvalil tega, podučil onega, pokazal temu pero bolj pripravno držati, in tako dalje.

Čez eno uro so se otroci zopet v štiri kopice razdelili in namesto enega učitelja so bili štirje. Zakaj tisti, ki so umeli najgladkeje brati, so na črne table natisnjene latinske ali nemške črke posamnem ali v zlogih ali v celih sostavkih sestavljali, kakor jim je Ožbè ukazal. Črke so bile na debel papir natisnjene in so se dale razdjati. Potem je Ožbè pogledal, ali je vse prav storjeno, in vsak izmed malih učiteljčkov je veleval svojim učencem črke, zloge, besede in vrste polglasno izgovarjati. Nihče ni druzega motil. Ožbè je imel povsod oči in ušesa, in s tihim glasom je zdaj tu, zdaj tam pomagal.

In ko je ura minula, so se zopet štirje kupi razdelili, in namesti črk so prišle številke in računstvo na črne table in novi učenci in učenke k njim; eni so številke skup izgovarjali, drugi so naštevali, tretji so odštevali, četrti so poštevali in tako dalje. Kateri so najbolje računiti umeli, jim je dal Ožbè pisane račune delati. Nazadnje je vsak svoj račun povedal. Ožbè je v bukvice pogledoval, kjer so bili računi zapisani in je pri ti priči povedal, če so prav ali ne.

Prav čuditi se je bilo, kako so bili otroci vsi tihi, v lepem redu in ukaželjni. Kaj takega še gospodje svoje žive dni niso videli.

Opoldne so šli otroci, učitelja in ptuje gospode pozdravljiviši, domu. Zunaj šole pa so se otročiči veselo smejali in poskakovali.

Popoldne so bili otročiči zopet pred črnimi tablami. Umetne podobe z ravnimi in krivimi črtami so na svoje tablice in na papir risali; iz nekaterih so bile že prihodnje cvetlice in posode spoznati. Ko je bilo to

končano, so najboljši bralci vesele povesti in pogovore v poduk iz bukev brali. Tu bi mogli veselje otrok videti nad tem, kar so slišali! Potem je Ožbè tistim, ki so najlepši pisati znali, ukazal povest, ki so jo slišali, doma pisati in mu jo drugo jutro — toda prav pisano prinesli. Nazadnje je Ožbè vse tiste pri imenu poklical in pohvalil, ki so ta dan svoje reči najbolje opravili. In ker je tacih šest bilo, jim je veselje storil, da jim je še eno uro kaj lepega pripovedoval. Povedal jim je strašno prigodbo od moža, ki je nekoliko vinjen v hudi zimi na cesti zaspal in zmrznil, da so mrtvega v vas prinesli; in kako so ga nevedni kmetji koj v gorko hišo prenesli in otajati hoteli. Pa umen zdravnik je še ob pravem času na pomoč prišel, ki je zmrznjenega slekel in do nosa v sneg zakopal, potem ga celo v ledeno mrzlo vodo položil, in ko so se zmrznjeni udi nekako gibati začeli, ga je še le v mrzlo posteljo v nezakurjeni hiši prinesel, s suknom močno drgnil, toliko časa, da je mrtvi zopet oživel. Kako se je vse to godilo, je Ožbè natanko svojim učencem razložil.

Tako je šolski dan minul.

9.

Od nedeljske šole, in kaj se v mlinu zgodi.

Tako je Ožbè otroke učil in sleherni dan je imel kaj novega za nje. Šolski ogleda in pa gospod župnik sta ga zelo hvalila in ga najboljšega učitelja v celi deželi imenovala. Tega kmetje v Zlati Vasi niso mogli

razumeti in so se med seboj menili: „Kako neki more Ožbè več vedeti, kakor stari učitelji, katere smo mi v mladosti imeli?“ Pa slepiti ve močno in je še celo gospoda župnika in šolskega ogleda osleparil. Prida ne more biti.“

Poleti v Zlati Vasi nikoli šole ni bilo; zakaj veči otroci so mogli staršem na polji in doma pomagati. Pa Ožbè je tudi poleti manjše otroke k sebi jemal in jih vsaki dan neke ure učil, jim potem igrače ali pa majhne opravila v svojem vrtu ali na polji dajal, kamor so ga spremljali in kamenje iz njiv nosili, plevel pleli in kaj tacega več delali. To drugi otroci videti, so Ožbèta lepo prosili, tudi njih ne pozabiti; in kedar je bil delapust, je tudi te k sebi vzel in jih učil še dalje. Ob nedeljah in praznikih se je celo z njimi na polje in v loge sprehajati šel; jim je strupene zelišča kazal in strašne prigodbe po povžitih strupih pripovedal; ali jim je pa kaj iz življenja in domovanja žival, domačih in divjih, razlagal od studencev, rek in morja, od gora in pečevja, od dežel in ljudi na zemlje, od zvezd in mnogih družih stvari pravil.

Ko so to odraščeni mladenči iz vasi videli, jih je jelo mikati ob nedeljah tudi k Ožbetu priti. In dovolil jim je; zakaj zavoljo njih velike nevednosti so se mu smilili. Učil jih je mnogih reči in jim dajal v prostih urah v tednu doma kaj brati, računati ali pisati. To je z njimi ob nedeljah v šoli ponavljal, in tako je bila prava nedeljska šola. In čedalje več mladih ljudi je prišlo k njemu. Čeravno je bil njih učitelj in sodnik, se je

vendar obnašal, kakor da bi bil zmiraj še njim enak. Hvaležno so mu večkrat tudi mej tednom pri delu pomagali, ne da bi jim bil ukazoval.

Fantje pa, ki so jo z Ožbetom potegnili, so bili v vasi zasmehovani od svojih tovarišev in zasramovani; grde priimke so jim dajali, jih „šolmaštre in dohtarje“ zmirjali in jim na vso moč nagajali. Županom pa se je to dobro zdelo, če so bili Ožbè in njegovi prijatelji preganjani, ker so se bali, da bi se preveč ljudem ne prikupil in jih ne spodrinil. Toraj so mu vse hudo oporekovali, kar koli so si zmisliti mogli, in so, kar koli je bilo mogoče kmete in njih žene zoper njega ščuvali. — Ožbè pa tudi k nikomur ni šel; samo k mlinarjevim je po svoji navadi zahajal, kjer so ga vselej radi sprejeli.

Ko pa nekega dne zvečer k mlinarjevim pride, so se vsi grdo držali. Stari mlinar je molčeč za mizo sedel in potem ves zamišljen iz hiše šel; mlinarica se je mrzlo in hudo držala, po hiši rojila in z vratmi loputala; Lizika je bila vsa objokana.

Ožbè pa se je proti Liziki obrnil ter rekel: „Kakošna nesreča se je tukaj prigodila in kateri hudi duh je v to hišo miru prišel? Vsi ste kakor bi bili premenjeni. Povej mi, Lizika, kaj se je primerilo?“

Trepetaje mu odgovori: „Bogu bodi to-ženo! Ožbè, povedati ti moram, oh povedati ti moram. Prav nesrečna sem.“ To mu reče, in jok in ihtenje ji ne pripusti dalje govoriti.

Ko jo Ožbè potolaži, mu reče: „Leto je minulo, Ožbè, kar si me videl objokano, in si me prašal, česar ti nisem povedala. Takrat

je Brencelj k nam prišel, in mene pri očetu in materi snubil svojemu sinu, ki je že mlinar v starem Kamniku bil. In oče in mati se nista branila, zakaj Brencelj je najbogatejši v vasi in prvi župan, ki nam veliko pomagati in veliko škodovati more; in moj oče nečejo drugzega zeta, kot mlinarja. Jaz pa sem rekla, da sem še premlada in da hočem še eno leto čakati; ostala sem pri tem, ne da bi bili z menoj kaj opravili. — Zdaj je leto preteklo in Brencelj je prišel zopet s svojim sinom. Danes sta pri nas kosila; oče in mati sta z Brenceljom vse poravnala in danes bi se imela ženinu obljubiti. Jaz pa sem rekla, da se nečem močiti in sem pri tem obstala. Zakaj mladi Brencelj je poreden človek, enak očetu, trdega srca. In zato je danes v naši hiši taka žalost in nepokoj.“

To slišati spreleti Ožbeta mraz po hrbtu. Molčeč gori in doli po hiši hodi. On je namreč na tihem upanje imel, da bo kedaj Lizika njegova žena. Potem plah k nji stopi, ter reče: „Lizika, ti si rekla, da se nečeš nikoli omočiti? Tudi jaz hočem svoje dni brez žene ostati; zakaj nobene druge bi si ne bil zbral, kakor tebe.“

Lizika ga milo pogleda, kakor da bi hotla reči: da bi se njega ne branila, ko bi oče in mati zadovoljna bila. „Pa moj oče so bogati“ — zdihne Lizika — „in hočejo le bogatega zeta imeti. Dolžnost dobrega otroka pa je stariše ubogati, čeravno mu srce nad tem počí.“

„Ne obupaj, ljuba moja, da le vem, da se ti mene moža ne braniš, — tvoj oče in mati te ljubita kot punčico v očesu; tudi

mene sta vedno rada imela — zdaj je poslednji čas, jima svoje srce razodeti.“

S temi besedami zapusti Liziko in gre ven starega mlinarja in mlinarico iskat. In ko je Lizika slišala Ožbeta s starši glasno govoriti, kakor da bi se prepirali, je pred oknom na kolena padla, roke povzdignila ter iz srca z solznimi očmi k Bogu molila, da bi se vse na dobro obrnilo. Ko se ji je srce olajšalo, pa vidi zunaj Ožbeta s starši iz mlina v vas iti.

To ji je še večji strah in trepet storilo. Nihče v mlinu ni vedel, kam da so stariši z Ožbetom šli. Ona pa je vedela, da je Ožbè vroče krvi in nagel, da se je morebiti s stariši sprl in da so ga morebiti k županu tožit šli, ki je bil Bréncelj. V silni žalosti je goreče molila za-se in za Ožbeta.

Ura je bila deset zvečer, kar zasliši zunaj ropot. Oče in mati prideta z Ožbetom. Oče primejo svojo hčerko za roko ter reko: „Lizika, jeli da imaš Ožbeta rada?“ — „„Saj ne morem zato““ — „„in saj ste ga tudi vi radi imeli.““ Po teh besedah polože starši Ožbetove roke v Lizikine in oba svoja otroka blagoslovita. Lizika je vsa prestrašena in ni vedela, pri čem da je.

10.

Nad Ožbetom Zlatovaščani grdo jezike brusijo.

Ko so .prihodnjo nedeljo gospod župnik v cerkvi Ožbeta in Liziko oklicali, so se Zlatovaščani strmo pogledovali, babe so si na

ušesa šepetale in Brencelj je šel iz cerkve kakor srdit lev in se je zarotil, da ne bo prej miru imel, preden ne bo nezvestega mlinarja z vso njegovo hišo in pa učitelja v nič pripravil, iz vasi segnal in vse v ječo ali pa na vislice spravil. Pa pri vsem tem sta Ožbè in Lizika čez tri tedne poroko imela, hudobnemu Brenceljnu v kljub. In ko po poroki zvečer iz mlina v Ožbetovo hišo prideta, je Lizika svojemu možu rekla: „Moj Bog! kako sem srečna! Ne morem vrjeti, da je vse res. Res pravijo, da je veliko žalostnih, nesrečnih zakonov, jaz ne vem kako bi moglo to biti.“

Ožbè ji odgovori rekoč: „Srečna bova vkupaj, dokler bova živela na zemlji; toda troje si morava obljubiti. In dokler bova obljubo držala, bo edinost in blagoslov v najnem zakonu. Od današnjega dneva živiš ti za-me, jaz pa za-te, in nikoli si nič ne zakrivajva, in ako tudi kaj napačnega storiva, si koj razodeniva. Tako se bova marsikaterega pregreška in prepira obvarovala, ki veliko nesreč prinese zamore. Potem ne razodeniva nikomur nič od najnih domačih reči, še očetu in materi ne, da nihče od najnih domačih rečij govoriti ne more in se va-nje ne vtika. Samo tako si bodeva vsa svoja, kakor da bi bila sama na svetu. Poslednjič ne bodiva nikoli eden zoper družega huda in si tudi v šali nič hudega ne storiva, zakaj iz šale pride dostikrat resnica, in kar človek večkrat stori, tega se lahko navadi.“

Tako je govoril Ožbè. In oba sta si to pred Bogom obljubila. In ko si to obljubo potrdita, se je pred hišo v ponočni tihoti milo lepo

petje zaslišalo. Ožbetovi šolarji in šolarice so zapeli, ki so svojemu učitelju po svoji moči veselje storiti hotli. — In ko Ožbè in Lizika drugo jutro vstaneta, vidita mnogo mož, žen in otrok od daleč stati, na hišo gledati in na-njo kazati. Ožbè radoveden, kaj da to pomeni, okno odpre in vidi svojo hišo z venci in cvetlicami vso ovenčano. To so ponoči skrivaj njegovi šolarji storili in njegove šolarice. Tudi najmanjši otroci so zato na polji in v vrtih cvetlic nabrali. Kar je Zlata Vas stala, niso kaj tacega doživeli, in ko Ožbè zopet v šolo pride, so bili prvi dan po njegovi ženitvi vsi otroci, mali in veliki, bogati in ubogi s cvetlicami ovenčani, kakor da bi bil velik praznik. To je Ožbeta in njegovo ženo v srce veselilo; zakaj to je bilo znamenje dobrih src polnih ljubezni in hvaležnosti. In oba sta otroke prijazno objemala, in jim dala pogače speči.

V vasi je bilo pa veliko nečimernega govorjenja od ženitve, in vsak si je svoje mislil od nje. Zakaj nihče ni mogel razumeti, da se tu prave reči gode, zlasti pa, ker je najbogatejši mlinar v deželi svojo zalo hčerko in edino naslednico ubozemu učitelju v zakon dal. Radi bi bili tedaj izvedeli, zakaj je mlinar tako naredil? Pa stari mlinar se je smejal in ljudje niso mogli nič od njega izvedeti. Tudi mlinarico so botre silno nadlegovale in ji nagajale z uboznim učiteljem, in da takemu pritepencu tako hčer dajo. Zato so jo zaničljivi govori žalili, in ko je zavoljo tega iz jeze jokala, je rekla Brenceljnovki: „Molčite in ne govorite tako neumnih reči, ker ne veste nič. Ožbè bi lahko Brenceljna in Vampneka splečal.

Več ima kakor vi mislite. To sem s svojimi lastnimi očmi videla. Če bi le govoriti smela, bi vam lahko reči povedala, da bi ostrmeli.“ Tako je rekla in naglo omolknila; jezilo jo je, da je v svoji jezi povedala, kar je hotela zamolčati. Tudi Brenceljnovka ni več izvedela in je še obljubiti mogla, nikomur tega ne povedati.

Brenceljnovka tudi zares ni nikomur družemu nič povedala, kakor svoji sestri in svojemu možu, ki sta pa poprej obljubiti mogla, vse zamolčati. Pa mlinaričino govorjenje je Brenceljnovka tako razložila, kakor da bi bila z lastnimi očmi polne kupe zlata in srebra pri Ožbetu videla, in da se v Ožbetovi hiši včasih reči gode, da bi ljudjem lasje po koncu stali, če bi jih slišali. Brenceljnu in Brenceljnovkini sestri so pa res že lasje od straha po koncu stali ko sta to slišala, in nista si mogla drugače pomagati, da sta skrivnost nekaterim svojih najboljših prijateljev povedala.

Čez nekoliko dni so ljudje v Zlati Vasi že nekoliko več vedeli, kakor je mlinarica povedala. Rekli so, da je Ožbè s peklenko hudobo v zavezi in da ji je z lastno krvjo svojo dušo zapisal. Pa trideset let mora hudoba njegovo voljo spolnovati; na koncu poslednjega leta bo pa na sveti večer med enajsto in dvanajsto uro po Ožbetovo dušo prišla in mu glavo tako zavila, da bo obraz na hrbtu imel. Učitelj ima zlata kolikor hoče, in mlinarjevi Liziki je s pijačo zaval, po kateri bi mogla ali znoreti ali revno umreti, ali pa ga moža vzeti. Dalje so še govorili, da zamore Ožbè duhove klicati, zaklade kopati,

mrzlice zagovarjati, kravam storiti, da višnjevo mleko ali celo kri molsti morajo; da je v stanu ogenj zagovarjati; se tako trdnega narediti, da ga meč ne presune in tudi krogla ne ubije; da zamore na metlji po višavah jezdariti in več drugih reči. Vsega tega se je iz skrivnih bukev naučil. Odsihmal so se Zlatovaščani Ožbeta strašno bali. Nihče mu ni nič žalega storil, iz strahu, da bi se Ožbè ali pa peklenški duh nad njimi ne maščeval. Še srditi Brencelj si ni upal, njemu ali mlinarju kaj vprek storiti. Nekateri ljudje so se skrivaj prekrižali, če se je primerilo, da so Ožbeta srečali.

 11.

Lizika slovi krog in krog.

Kadar so pa mladi ljudje iz vasi Liziko srečali, ki je cvetela kakor cvetlica, se ni nihče pred njo prekrižal, temuč vsak ji je prijazno dober dan vošil, in kedar je memo šla, je tudi marsikdo obstal in se za njo ozrl. Zakaj Lizika je bila lepa žena, in skoraj vsaki dan je lepši prihajala, tako da so se še celo dekleta v Zlati Vasi čudile. In vendar ni imela bolj dražih oblačil in bolj lepih, kakor druge žene. Pa naj je bilo ali v nedeljo ali v delavnik, zjutraj ali zvečer, bila je vedno, kakor da bi imela na ples iti. V solnčni vročini je delala na polji in na vrtu, je šla v hlev, kravo in svinje opraviti; je nosila zelenjavo in jajca v mesto na prodaj, pa vselej je bila čedna in snažna, brez madeža na svoji obleki.

„Mislim skoraj, da tudi ona zna coprati“ — je rekla Brenceljnovka in si je tobaka v nos potlačila in z rokavom kapljo spod nosa obrisala.

„Saj bo res kaj tacega“ — potrdijo mladi moške vsi — „da zna coprati. Če bi Lizika že omožena ne bila, bi nam vsem srce iz telesa izcoprjala, tako lepa je!“

In oženjeni moške v vasi so silno grdo s svojimi ženami ravnali in jim grde priimke in še celo zaušnice dajale, zakaj da niso tudi tako lepe ostale kakor Ožbetova žena. Žene pa so vpile in klele, se rotile in kakor mačke svojim možem obraze s svojimi dolzimi nohtmi razpraskale.

Dve dekleti, ki ste Lizini prijateljici bile, in ki ste se imele kmalo omožiti, pridete k Lizi ter rečete: „Leto in dan si že omožena, pa si še tako lepa. Vsi moške se čudijo nad teboj, in vse žene so ti nevoščljive. O, Lizika, povej nama, kako to storiš? Sej sama veš, da vsaka, katera se pri nas omoži, kmalo grda in neprijetna postane, in ljubezen gre rakovo pot. Tako ni pri tebi.“

Zala Lizika jima odgovori: „Povedati vama hočem. Tega so žene same krive. Dokler niso omožene, se lišpajo kolikor morejo, in vse denarje, kar jih imajo in zaslužijo, v cunje vtaknejo. Takrat so lepe in polikane, da se jim čela svetijo. Kadar imajo pa moža, ne mislijo več, kako mu dopasti. Torej hodijo zjutraj dolgo z nečesanimi lasmi, polnimi prahu in perja; se pozabijo umiti, kadar se umažejo in mislijo, da se to ženi lepo poda, če je prav zmršena, da ljudje mislijo, da ima veliko opraviti. Razen tega se mora

krajcar hraniti, mož potrebuje denarjev, in vsak krajcar se ne more, kakor poprej v lišp vtakniti. Obleka se postara, umaže in strga; popravljanje je drago in sama si jo delati se ni nobena učila. Tako se navadijo strgane in umazane hoditi; nesnažna žena pa je grda žena, ker sama na-se več ne drži. In poslednjič jo začne mož sam mrzlo gledati, ker se mu ostudna zdi in — mir zgine iz hiše.

Dekleti ste rekly: „Liza, sej imaš pač prav.“ Ona pa dalje govori: „Ko sem Ožbeta vzela, sem koj mislila, kako mu zmiraj dopasti. In sklenila sem, še bolj na-se gledati, kakor poprej, in se mu ni nikoli drugače prikazati, kakor umita in čedna, vselej snažno oblečena. Zato sem skrbno svoje oblačila varovala; zato je moglo v mojem hlevu in v kuhinji in hramu tako čedno biti, kakor v hiši. Najmanjši madež v moji obleki je mogel koj iz nje. Tako so mi oblačila dolgo nove ostale in jaz sama sem svojemu možu vsak dan nova bila.“

„Pa sčasoma se vendar tudi najlepši obleka strga; od kod potem novo dobiti, če nima mož denarjev?“ — rečete dekleti.

Odgovori jima: „Meni je menj denarjev za obleko treba, kakor drugim. Zakaj vsako najmanjši luknjico brž zašijem, da ne postane večji. Zato ne potrebujem družega kakor nitke in šivanke. Druge pa nosijo svojo obleko, da je stara, in ne pomislijo, kar je poškodovanega; iz majhne luknje se velika naredi, in v kratkem času ni družega kot cunje in novo se mora kupiti; jaz pa še zmirej staro nosim in tako marsikak goldinar prihranim. Gospodinje, ki ne znajo krpiti in šivati, ve-

liko denarja potrosijo, in hodijo vendar, kakor da bi jih iz blata izlekel.“

Tako Lizo govoriti slišati je obe dekleti zelo sram ter jokati začnete: „Me dve se nisve učile tako lepo šivati in krpati kakor ti. To nama bo veliko škode k hiši prineslo, in veliko trpljenja iz tega vidive; pa ne moreve si pomagati.“ In žalostni zapustite Lizo.

Liza pove svojemu možu pogovor s prijateljicama ter reče, da hoče obe šivati in krpati učiti; smilite se ji, če bi nesrečne biti imele.

Ožbetu se je pri teh besedah svoje drage ženke v očeh veselje videlo ter ji reče: „Prav je tako, s tem si boš božji blagoslov zaslužila in boš sama blagoslov hiši. Ne le teh dveh, temuč vse uči, katere se hočejo od tebe učiti. Veliko hiš v vasi pri vsem delu in trudu uboža, ker žene pravega gospodinjstva ne umejo. Ne vejo, kako vrte z mnogotero zelenjavo obsaditi, ki za živež dosti izda. Kadar hočejo kaj dobrega skuhati, veliko špeha in masla ali olja počmerijo, ki je drago in vendar nič pravega ne skuhamo, dostikrat je jed še nezdrava. Slaba jed dela slabo kri. Od tod pridejo bolezni, ki prizadenejo veliko stroškov, in delo se bolnim ljudem slabo od-seda. — Ravno taka je z oblačili. Po vasi so pač šivilje, pa ker si s šivanjem svoj živež služijo, se branijo druge učiti. Katere tedaj ne znajo šivati in krpati, nosijo strgane oblačila in nogavice, ali pa imajo tako grdo zakrpane, da krpanje grje stoji, kakor raztrgano oblačilo. Zmiraj se morajo kaj novega omisliti, to pa velja denarje in dela uboštvo. To je pač žalostno, da ni v vsaki vasi vsaj ena dobra, umna žena, ki bi bila v vseh gospo-

dinjskih opravljenih tako izurjena, da bi znala, in sicer brez plačila, kmetiške hčere učiti. Tako bi se veliko denarja in premoženja v vasi prihranilo in veliko več veselih in srečnih zakonov bi bilo. Lizika! prav je tako; zasluži si ti božji blagoslov.“

Tako je govoril Ožbè.

In Lizika je veselo privolila svojima dvema prijateljicami, vsaki dan zvečer po delu k nji priti in jima je pokazala pri šivanji belega platna tanko, enako in lično šivati, odrgnjene ali poškodovane mesta na oblekah, ali kjer so strgane, tako lepo zašiti, da se je komaj poznalo. Učila ju je moške, ženske in otročje srajce vrezovati, kolikor je bilo mogoče po dolgosti in širokosti platna, da ni bilo veliko odrezkov; ravno tako tudi nogovice iz volne in pavole z lepimi stopali plesti, ali pa luknje v njih čedno zašiti. Vodila ju je povsod po hiši; vedno je bilo vse lepo pospravljeno; zakaj vsaka reč je imela svoje mesto, in kdor je kaj vzel za potrebovanje, je zopet nazaj položil, kamor je šlo. Peljala ju je v hlev in hram; tu je bilo vse čedno in suho; in ker je bilo zmiraj čejeno, ni bilo nikoli veliko dela. Peljala ju je na vrt in učila mnoge kuhinjske zelišča sejati in saditi, in, kadar so bile zrele, kako jih hraniti in jih v živež porabiti. — In peljala ju je tudi v kuhinjo in učila jedi čedno in snažno pripravljati, in kuhati brez tratenja masti in z majhnim pridevkom, da je bilo vse prav prijetno, tečno in zdravo. Včasih se je še kaj speklo, brez da bi bilo veliko stroškov prizadjalo. Liza se je od matere učila, mnogo juh (žup) urno narediti in meso

mnogovrstno pripraviti za zimo fižol, kislo zelje, repo, kumare in druge reči napraviti, in več tacega vsaki gospodinji potrebnega. Deklici ste se čudile, da Liza vse to ve; zakaj pri svojima materama niste nikoli kaj tacega videle, in veselile ste se, da bode, kadar se omožite, svojima možema postregle, brez da bi več veljalo, kakor sicer.

Ko tudi drugim dekletam poveste, kaj da ste se pri učiteljici naučile, in da se hočete v vsem po nji ravnati, so prišle dekleta po vrsti k Lizi jo prosit, jih tudi kaj učiti. Nazadnje je bilo pri Lizi kakor v šoli. Zakaj ker je Liza vsem mladim možem dopadla, so hotele vse žene kakor Liza biti. — Ožbetova ženica se je mogla v začetku veliko truditi, pa sčasoma se je prav dobro počutila pri tem. Zakaj zdaj je imela veliko pomočnic na vrtu in v hlevu, ki so včasih tudi namestu nje kuhale in šivale, če je ona imela kaj družega opraviti. In že drugo leto se je v marsikaterih vrtilih poznalo, da se vse drugače obdelujejo. Radovedno je ena soseda drugi čez ograjo lukala in gledala, kaj da seje ali sadi, kako to in uno dela, in jo je sa-jencev ali semena prosila. Kakor je bil letni čas — poletni ali jesenski — so kmetice obilno lepih zeliš v mesto na prodaj nosile. To je bilo vsem veliko veselje in velik prid, samo tistim ne, ki niso imele kaj na prodaj nesti. Poslednjič so tudi te k Lizi prišle in po tem in po unem popraševale. Lizika pa je vsem dala dober svet; jih rada podučila vsega, kar je že poprej vedela in česar se je v tem času sama naučila, ko je druge v uku imela. Prav rada je to storila; zakaj dobrega

srca je bila, in besede tudi niso drage, zlasti pri mladih ženah.

S tem pa si je učiteljica ljubezen cele vasi in lepo ime prikupila, in vsak si je prizadeval, ji dopasti. Cela vas je pa tudi dobro dušico zlo pomilovala, da je imela Ožbeta za moža, ki je v hudičevi oblasti. Zakaj gotovo so bili prepričani, da je čarovnik in da se je zato z dušo in s telesom peklenški hudobi prodal.

12.

Kako Brencelj na nos pade, in kaj se je dalje godilo.

Naj je Ožbè storil, kar koli je hotel, vse so mu hudo razložili. Če je otroke učil, da ni čarovnic, temuč da so to samo vraže neumnih in zabitih ljudi, so že rekli v vasi, da ne verje ne v Boga, ne v hudiča. Ali če je otrokom v šoli strupene zelišča kazal, ki na polji in v gozdih rastejo, da bi jih poznali in se varovali takih korenin in jagod jesti, so rekli v vasi, da otroke zavdajati uči. Zlasti je Brencelj po njem stregel in skrbno vse hudo govorjenje zoper Ožbeta nabiral.

Ko je že dovelj vedel, je rekel: „Dosti vem od njega, mu vrat zaviti. K sodbi mora, in njegova lastna tašča, mlinarica, mora zoper njega pričati in pri sodbi govoriti, kar od njega ve. Župan sem, in dolžnost imam resnico govoriti.“

Napravi se tedaj neko nedeljo po prazniško: dene nedeljski klobuk na glavo, vzame palico s srebrom okovano, in korači široko

in imenitno iz vasi proti mestu. Pa nikomur ni nič povedal, da misli Ožbeta pri visoki gosposki zatožiti. Zakaj' bal se je, da bi mu čarovnik, ako bi to zvedel, kako škodo narediti utegnil, preden do mesta pride.

In ko je po cesti samši šel, je v svojih mislih glasno s seboj govoril, kakor da bi že pred gosposko stal; pri tem je pa vedno hitreje stopal in v svoji jezi zdaj z desno, zdaj z levo roko tako okrog sebe opletal, kakor da bi norel. V tej naglici se mu palica med noge zaplete, da se spodtakne in čez palico na tla telebi. Klobuk daleč od njega odleti, nos si pobije in noge so mu tako kvišku odletele, kakor da bi se bil hotel na glavo postaviti. Ko vstane, je stokal in krel in svoj klobuk iz prahu pobral. Na čelu mu je pa bula stekla, kakor da bi mu hotel rog zrasti in nos mu je višnjevo zatekel, da je bil kakor zrela češplja. „To mi je gotovo Ožbè naredil.“ — si misli in se boji dalje iti, da se mu še kaj hujšega ne prigodi.

Ko si še z ruto krvavi nos briše, jo po cesti nek gospod na konji prijaše, ki je imel klobuk in suktnjo z zlatimi portami prepreženo. Pred Brenceljnom obstoji ter urno praša:

„Ali tam v oni vasi ne stanuje nek gospod, Ožbalt po imenu? ali je doma?“

Brencelj odgovori: „Da! stanuje; zakaj pa prašate po njem?“ Ptujec reče: „Kraljevi sin ga hoče obiskati,“ ter konja spodbode in jezdari v Zlato Vas.

Brencelj pa čudeč se usta in oči odpre: „Ka—ka—kaj? Kraljevič? Kraljevi sin hoče Ožbeta obiskati?“ — Komaj je to izgovoril, in v tem hipu se pripelje krasen voz s šestimi

konji memo njega, na katerem sta dva strežaja spredaj sedela, dva pa zadaj stala. V vozu je sedel mlad gospod v višnjevi suknji s srebrno zvezdo na prsih. Voz je dirjal v Zlato Vas.

„Dête šentaj!“ — zavpije Brencelj — „kraljevič bo gotovo pri meni ostal. Ker pa mene ni doma, bi utegnil k Orlu zavoziti.“ — Tekel je tedaj na vso moč nazaj v vas. In zopet se mu palica med noge vjame, da se zavalj po cesti kakor štor. Vsa rebra mu v prsih zapokajo in prazniška obleka je bila grdo povaljana. Godrnaje je počasi nazaj v vas šantal in kled. Ko pred svojo hišo voza ne vidi, je hotel od jeze razpočiti; zakaj mislil si je, da kraljevič v gostilnici pri Orlu ostal. Tako gre nazaj v svojo hišo, pa nobene žive duše ni bilo v nji videti. Preobleče se in umije obraz, pa vstraši se, s tako otečenim nosom in rogatim čelom se v ogledalu videti, akoravno se v njem, ki je bilo od muh vse oskrunjeno, še ni mogel natanjko videti. Razgrajal je, kakor srdit lev nad družino, da so jo vsi odtegnili. Kar priteče dekla ter reče: „Oče, k učitelju se je pripeljal nek mogočen gospod ali pa celo kralj. Vsa vas je pred njegovo hišo.“ Brencelj ni vedel kaj storiti, pa vendar je koračil ves omamljen pred Ožbetovo hišo med ljudi. Čez pol ure pride kraljevič iz veže in je peljal Ožbeta in Lizo, vsacega na eni strani za podpajzduho in je bil silno prijazen z njima. In ko se je v voz vsedel, je še enkrat obema roko podal k slovesu, in konjiči so zdirjali, ko blisk. Pred njim je konjik jezdaril. Vsi kmetje so stali odkriti in so zijale prodajali.

Zdaj je bilo v celi vasi očitno, da zna Ožbè več ko hruške peči. „Kraljevič ne pride k nobenemu učitelju ga samo obiskat, in gotovo tudi ni bil zastonj tako prijazen z njim. Veliki gospodje potrebujejo veliko denarja in zato potrebujejo taci, ki zaklade kopljejo in zlate (cekinе) delati znajo.“ Tako so Zlatovaščani govorili. In odslej so premožnim in razcapanim kmetom take in enake misli po glavi rojile. Marsikateri je začel misliti in je svojemu prijatelju rekel: „Da bi le vedel, kako to reč začeti, nič bi ne maral. Še danes bi se hudemu zapisal, da bi se le dolgov znebil in dovolj denarjev dobil. Pa drugače bi hotel storiti, kakor Ožbè. Učitelj je neumen človek, ker tukaj prebiva in živi kakor nas eden. Jaz bi se kakor kraljevič s šesterimi vozil, bi strežaje in krasna poslopja imel; kuhinje pa mi mogle polne najboljših jedi in hrami polni najžlahtnejših vin biti.

Tako pregrešno so se ljudje pogovarjali. Bogastvo pokazi srce, pa tudi uboštvo ga spridi. In kadar se uboštvo, neumnost in hudobne strasti združijo, ima hudič gladko pot. Tako je v marsikaterem kraji, in tako je bilo tudi v Zlati Vasi.

 13.

Zlatnarska zaveza.

Ožbè se ni malo čudil, ko ga je odsihmal zdaj ta, zdaj uni obiskal skrivaj z njim govoriti hotel in ga potem izpraševati začel:

„Ožbè, ti umeš zlato delati; vsa vas vé to. Uči tudi mene to umetnost. Če se hudi prikaže, se ne bom prav nič bal. Ako tirja, da se s svojo krvjo podpišem, se mu hočem z dušo in s telesom zapisati. Saj vidiš, da me sila tare, sicer bi ne storil kaj takega.“

Ožbè dolgo ni vedel kaj bi spridenim ljudem odgovarjal. Ker jih je pa vedno več k njemu hodilo in so ga vedno bolj s prošnjami nadlegovali, jih je, pa vsacega posebej, da eden od družega nič ni vedel, ob ravno tisti uri o polnoči k sebi povabil.

In vsi pridejo v tamni noči v njegovo hišo, kakor jim je ukazal. Ko je v cerkvi enajsta ura odbila, Ožbè vsacega, ki je prišel, molče v hišo pelje. Dva in trideset gospodarjev je bilo; nihče ni smel ne besede ziniti. Vsak se je hudo vstrašil, ko se je v temi ob družega zadel in nekaj živega zraven sebe čutil. Večidel vsem je od strahu pot od čela tekel in nekaterih je bilo celo tako strah, da bi bili radi zbežali. Pa bali so se, da bi se jim še kaj hujšega ne zgodilo.

Tako so celo uro molče in trepetaje stali in si komaj sopsti upali. Zdaj ura dvanajst bije. In ko poslednjikrat udari, se na nagloma vrata odpro. Častnik v hišo stopi, lepo napravljen, z visokim peresom na klobuku in z dolgo sabljo, na prsih pa z zvezdo. V rokah je imel dve goreči sveči, ktere pred se na mizo postavi. Zdaj se eden družega spoznajo in sramota vse obide; vidiijo se, da so vsi iz enega namena prišli. In pogledajo zopet brhkega častnika, katerega so živega hudiča mislili; pa vsak je spoznal, da je Ožbè!

Ožbè se je modro držal, ter rekel: „Pogledujte me le, vi nesrečneži; zdaj vidite, kedo da sem. Nimam čarovniških knjig ne; na Boga zaupam. Vi pa ste davno od Njega odpadli; pili ste in žrli, goljufali in lagali, kradli in izdajali, igrali ter žen in otrok pozabili; hudobovali ste in hudičevali. Kakor ste si postljali, tako zdaj ležite. Zato ste obožali in obupali. Poštenost najdalje trpi; strah božji prinese bogastvo. Kjer je Bog, tam je sreča. Jaz nečem biti bogat, pa tudi nisem ubog. Ako hočete biti kakor jaz, delajte kakor jaz.“

Tako je govoril Ožbè in potem izvleče veliko mošnjo izpod suknje in jo na mizo sprazne. Zgol zlato pade na mizo, ki se blišči, da vid jemlje. Kmetje svoje žive dni niso toliko zlata vkup videli. Srca so jim močno trepale.

Ožbè pa je djal: „Resnično vam povem: zlato me ne dela srečnega, ampak modrost, s katero se denar pridobi in v prid obrne! Prišli ste k meni, da bi vam pokazal, kako zlato delati. Prav je. Učiti vas hočem to umetnost. Ona je največi modrost življenja, in je več vredna kakor zlate. Ako imate modrost, bote tudi zlato imeli in ga ne boste precenili. Pa srečni ne boste, preden ne boste skušani. Čas skušnje pa trpi sedem let in sedem tednov. Kdor stanoviten ostane do konca, bo imel veselja čez in čez. Resnično vam povem, kadar se ta čas spolni, bo vsak izmed vas več zlata na svojo mizo položiti mogel, kakor ga vaše oči zdaj tukaj vidijo. Skušnja bo pa brezbožnim težka, grešniku trda. Zakaj vse svoje srce mora spreobrniti in nov človek postati.“

Dva in trideset gospodarjev je s plašnim srcem Ožbeta poslušalo. Pogledovali so ga s strmimi očmi.

„Kdor izmed vas“ — pravi Ožbè na dalje — „sedem let in sedem tednov skušnje dostati hoče, naj ostane. Kdor se pa boji ali v veri omaguje, naj se pobere od tod.“

Nihče ni šel.

„Zdaj pa“ — jim reče Ožbè — „morate meni vpričo vsegapričujočega Boga sedem obljub storiti, in jih skozi sedem let zvesto držati.“

„Prvič: Sedem let in sedem tednov ne smete v krčme hoditi, pa toliko pridniši cerkev obiskovati, Božje besede ne le samo poslušati, temuč tudi po nji živeti.“

„Drugič: Sedem let in sedem tednov ne kvartati in se nikakoršne druge igre za denarje podstopiti.“

„Tretjič: Sedem let in sedem tednov ne sme nobena kletev, nobeno rotnje iz vaših ust priti, tudi ne kriva prisega, priklanjanje in laž.“

„Četrtrič: Sedem let in sedem tednov mora vaše vsakdanje opravilo molitev, delo in lepa izreja otrok biti. Zjutraj in zvečer morate pobožno z ženo in z otroci na kolena pasti, k Bogu moliti, svoje grehe obžalovati. Svoje delo morate pridno in zvesto opravljati, ne več dolgov delati, temuč varčno živeti.“

„Peti: Kdor se v teh sedmih letih in sedmih tednih z vinom ali žganjem le enkrat vpijani, mora iz naše zaveze stopiti.“

„Šestič: Na njivi, katero obdelujete, ne smete plevela trpeti, v hišah pa ne nesnažnosti. Svoje stanišča in živinske hleve mo-

rate pridno snažiti, in vse orodje, kar ga imate, se mora v snažnosti svetiti. Z živino morate milosrčno ravnati. Na tem vas bom spoznal.“

„Sedmič: Vaše telo naj bo tempelj božji, čist, sramen in častitljiv; tudi nič nečistega naj ne bo na laseh in na obleki. Tako tudi pri otrocih. To naj bo vaše znamenje.“

„Kdor tedaj te obljube spolniti hoče, naj sem stopi, in naj mi roko v zavezo podá.“

„Slabemu bomo pomagali.“

Ko je Ožbè tako govoril, je vseh dvaintrideset po vrsti k njemu stopilo; sleherni je Ožbetu čez mizo, polno zlata, roko pomolil rekoč: „Jaz stopim v zavezo.“

„Pojdite tedaj v miru domú in obrnite se še, preden spat greste, k Bogu, da vam moč dodeli, obljubo trdno držati. Resnično, resnično vam povem: kadar se čas spolni, bo sleherni izmed vas v stanu več zlata na mizo vreči, kakor ga vaše oči zdaj tukaj vidijo! S temi besedami je poslovil Ožbè zbrano množico, jo opominjaje, nič tega, kar so to noč videli in slišali, nikomur povedati, tudi nič od tega ne govoriti ali sicer razodeti, kar to noč zadeva.

Vseh dva in trideset je odrinilo tiho domú. Na poti ni nihče z drugim ne besedice črnil; tako so bili vseh čudnih reči polni, ki so jih videli. Pa vseh drugih reči so pri Ožbetu pričakovali, kakor so jih videli. Marsikateremu se je težko zdelo, ko se je obljub spomnil; zakaj prav težke so bile res. Pa sedmih let in sedmih tednov, Ožbetovih gorečih besed in mize polne zlata in lepega oficirja z zvezdo na prsih in tamne polnočne

ure ni mogel nihče pozabiti, in čudne sanje so jim po glavah blodile.

10.

Ljudje se zelo začudijo.

„Kaj pa je, Balte? Gašpar, kaj pa je?“ vpraša stari šepasti čuvaj, ko je drugi dan skozi vas pritaval. „Kaj pa je? Ali morde spet kak kraljevič ali celo kak mestni poglavar pride? Kaj vas je vnelo, da ste tako nališpani?“ Tako je prašal in smejali so se.

Res pa se je čudno zdelo mnogim ljudem, da je bilo v mnogih hišah vse živo. Okna so umivali, tla ribali, vrata čedili, mize, pručice in klopi snažili. Celó pred hišami so vse v red devali, grobljo in blato stran spravljali, in vse, kar je okrog ležalo, na bolji kraj devali. Dva in trideset gospodarjev je dobro vedelo, zakaj da tako delajo, pa nobeden ni nič razodel. Zakaj mislili so: čez sedem let imamo vse skrinje polne zlata.

Ožbè delavnost svojih sosedov videti, reče Lizi: „Ne vem, ali bi bil žalosten tega, ali bi se smejal. Lej! kar ljudje poprej niso iz prostega nagiba, ne iz ljubezni do žen in do otrok, ne iz ljubezni do Boga, ne iz sile in prepričanja storili, to zdaj iz vražnega strahu in upanja delajo. Kako so vendar ljudje neumni! Pa po vraži naj resnico spoznajo in po razuzdanosti naj pošteni postanejo.“

Čudili so se v vasi od tedna do tedna bolj. Zakaj gostilnice so skoraj prazne stale. Ob nedeljah ni bilo ne kvart v krčmah ne

kegljanja na kegljiščih, ne kletja in ne norenja slišati. Krčmarjem se je pivo v hramih skysalo, ker ga nihče več ni pil. Vina so le malo, žganja pa niso skoraj nič spečali. Večidel so vsi doma pri ženah in otrocih ostali, ali pa so šli na polje njive ogledovat in se posvetovati, kaj bi bilo čez teden storiti in popraviti. Ko so bili poprej veseli norci, so se zdaj celo modro in pametno držali; ki so poprej razuzdano živeli, so pobožni v cerkev hodili. Ki so sicer radi polegovali in pohajkovali, so zdaj od jutra do večera pridno delali na svojem polji ali pa najeti pri sosedu.

Kadar je krčmar Vampnek ob nedeljah prazne klopi in mize svoje gostilnice ogledoval, se je skoraj jokal. „Ali so ljudje vsi na glavo padli? je rekel. „Kakošen zlodi jih je obsedel. To ne more tako ostati. Pri tem ne more noben pošten človek obstati. Vse mora drugače biti, ker to je od sile.“

Župan Brencelj je djal: „Če bo to še dolgo trpelo, moram nehati točiti. Pa že vem, kaj da mislijo. V nič me hočejo pripraviti. Pa preden se bo to zgodilo, se mora poprej vsa vas pogrezniti. Če bi le izvedeti mogel, kdo da mi je te zadrege napravil!“

Da bi se Vampnek svojega kislega ola (pive) iznebil, ga je bol boljši kup nastavil; vino je žvepljal in ga s svinčenim sladkorom sladil; vsako nedeljo je godce najel, da so mogli prav okrogle gosti. Pa od dva in trideset gospodarjev in njih sinov in hčera ni prišel nobeden v gostivnico.

Krčmar Orel je tudi na vso moč poskušal svoje poprejšnje gosti privabiti, je bil sladak in prijazen, je marsikateremu zastonj

ponudil in vprašal: „Zakaj pa ne prideš več pit?“ Pa dobil je odgovor: „Nimamo denarjev!“ — Potem jim reče: „Ej, neumneži! Saj veste, da nisem tako trd in da tudi rad upam. Saj ste možje.“ — Pa ljudi vendar ni bilo.

Zdaj je srditega Brenceljna jeza prijela ter reče: „Prav je. Ker mi vi tako delate, vam hočem tudi jaz zobe pokazati. Brenceljna bodete še spoznali, če ga še ne poznate.“

 15.

Dolžne bukve se pregledajo. — Hranilnica in občinska kuhinja.

Zdaj so začeli ubogi ljudje, ki so bili v zlatnarski zavezi, po prstih v Ožbetovo hišo laziti, mu svojo silo tožiti in reči: „Glej, Ožbè, svoje obljube natanko držim, akoravno so težke. Pol leta je minulo, da molim in delam. Pol leta je minulo, da ne igram, ne pijančevam in se ne prepiram več. Moja hiša je čedna, žena in otroci so snažni, karkoli je moč. Nihče ne more zoper mene tožiti. Pa župani me nadležvajo, kolikor morejo. Temu in unemu sem dolžan. Žugajo mi, me od hiše spoditi, ako jim dolgov ne plačam ali pa k njim piti ne pridem. Pomagaj mi Ožbè, če ne, ne morem obljub držati. Čez šest let in pol bom imel obilo denarjev; posodi mi kaj, saj ti bom vse pošteno vrnil. Ožbè odgovori: „Četrta obljuba je: moliti, delati in ne več dolgov delati. Ne smem ti tedaj posoditi. Pa čakaj, komu in koliko si dolžan; prevdariti

hočeva, kako ti iz sile pomagati.“ Tako reče, vzame pero in papir, se vsede in zapiše, kar mu je vsak na vprašanja odgovoril. Pa vsacega posebej vpraša: „Komu si dolžan? Koliko? in koliko obresti ali čimža daješ od sto? Na kom si se zadolžil in ali si kaj zastavil?“

Ko je od vsakterega ves njegov dolg izvedel, je zopet vprašal: „S kom misliš plačati? Koliko moreš ti ali koliko morejo žena in tvoji otroci v tednu zaslužiti? Koliko imaš sveta in živine in koliko moreš v srednjih letih tega prodati, kar prideláš? Kako se s svojimi preživiš? Kaj potrebuješ v tednu, koliko na dan v živež? Kako si z obleko, s perilom in z orodjem preskrbljen? Kaj ti je treba znovega napraviti, in kje se da brez škode kaj pritrpati?“

Vse to je Ožbè od vsacega skrbno zapisal. Zdaj se je še le zanikrno gospodarstvo pokazalo. Zakaj marsikater še dobro vedel ni, koliko da je dolžan bil, in ni imel nič zapišanega. Pri posojevalcih so mogli še le popraševati. Nekateri že tri ali pet let ni obresti odrajtal. Za to se je moglo najprej skrbeti. Marsikateri je mogel od oderuhov, od katerih je v sili denarje na posodo vzel, po osem, tudi po dvanajst od sto plačevati. Ožbè je mogel v mesto iti, si na proste zemljišča denarjev po tri in po štiri od sto sposoditi in si veliko prizadevati, da so bili najpoprej oderuhi plačani in da ubozih kmetov niso več drli. Marsikater pa je imel več dolga kakor premoženja. Tu je bilo težko pomagati. Pa vendar je Ožbè vsem srčnost delal ter rekel: „Varčnost in delo vas mora z Božjo

pomočjo in dolgov spraviti. Delajte le vselej po mojem svetovanji.“

Zdaj še le je videl, kako slabo so ti ljudje gospodarili in začeli so se sramovati. Zdaj še le je vsak zvedel, koliko premoženja mu po poravnanji vseh dolgov vlastnega ostane. Tega je bilo včasih celo malo in strah in groza jih je obhajala. Zdaj so hoteli vsi varovati, vsi delati. Pa kako to začeti?

Ožbè se je za blagor svojih sosedov neizrečeno prizadeval. Pa to prizadevanje mu je veselje delalo, ker je bil pravi prijatelj ljudi. Vsacemu je hišne in dolžne bukvice naredil, v katerih je vsak stan svojega premoženja natanko videl. Potem je šel zopet v mesto in je za otroke in za odraščene mnogo-vrstnega dela poiskal. In dobil ga je sčasoma. Kar so si z delom zaslužili, so mogli vsak teden zapisati in hraniti. Nekateri so dali denarje Ožbetu spraviti; nekateri so mu jih dajali vsak teden, da bi mu sčasoma posojeni znesek vrnil. Ko je Ožbè sčasoma sto in še več goldinarjev vkup dobil, si je mislil: „Čemu bodo ti denarji mrtvi in brez dobička tu ležali? Če bodo pa vsako leto obresti dajali, bi ubogim ljudem, brez da bi se trudili, saj k majhnemu dobičku pripomogli in njih dolg bi se zmanjšal.“

Bukvice je naredil in vse vanje zapisal, kar mu je vsak od svojega zaslužka v tednu spraviti dal. Potem je šel v mesto, in tam je nekega poštenega gospoda nagovoril, da je prihranjene denarje, in bilo naj bi tudi le deset ali dvajset goldinarjev, vsaki mesec jemal in poštene obresti od njih odrajtoval. K pridu ubozih in varčnih ljudi je bilo.

Gospod, ki je bil bogat kupec in ljudomil človek, je vzel denarje in jih je po mestu razposodil, in kadar je konec leta obresti prejel, jih je zopet posodil, da so obresti zopet obresti dajati mogle. Ožbè pa je v svoje hranilne denarske bukve doma vse zapisal, koliko obresti gre vsacemu njegovih ljudij.

Velika sreča je pa bila, da so ljudje in njih otroci tudi delati mogli, kadar so dela imeli, ker niso skoraj nikoli bolni bili. To nekdam ni bilo tako. Zakaj ko so se ob nedeljah vpijanili, jim v pondeljek delo ni dišalo; glava jih je bolela in slabi so bili. In ker so se vsi pridno česali, umivali in čedili, niso nikoli bolezen in nadlog imeli, katere sicer iz nesnažnosti pridejo.

Ko je Ožbè tistim, ki so z njim v zavezi bili, povedal, da je hranilnico naredil, in da denarji, katere mu vsak teden hraniti prineso, druge denarje donesti morajo, so se vsi začudili in razveselili. Vsak je bukve pogledal, koliko denarjev si je že prihranil, in koliko denarjev sme konec leta upati. V začetku je le malo gospodarjev svoje denarje Ožbetu prineslo. Zdaj pa je eden družemu povedal, in ko je kdo zvedel, da je njegov sosed deset, petnajst, dvajset in še več goldinarjev shraniti dal, je bil žalosten in je hotel tudi tako storiti; vzame tedaj svoje denarje, kar jih ima, jih nese Ožbetu ter reče: „Ljubi moj, zakaj mi nisi od hranilnice nič povedal? Deni tudi moje denarje vanjo, kar jih v tednu na stran djati zamorem, naj jih bo veliko ali malo. Zakaj če jih imam doma, se nečejo pomnožiti, temuč vedno menj jih

imam. Če jih imam, jih pa zopet potrosim. Toraj je bolje, da jih dodam in shranim. Ako jih ne dam tebi, mi še dolgo ne bo moč dolgove plačati.“

Tako je tedaj sleherni teden vsak nekaj prinesel, kar si je od svojega zaslužka v tednu odtrgati mogel in eden z družim so se skušali, več v hranilnico prinesiti. Nekateri so bili tako varčni, da so s svojo družino skoraj stradali, da bi le več denarja vkup spravili.

To se je pa Ožbetu za malo zdelo in govoriti je začel: „Dobro je, da ste zmerni; toda žene in otroci ne smejo stradati. Kdor ima dober živež, ima tudi moč in srčnost pri delu. Res je, da mora marsikaka žena zdaj doma ostati in svoj čas s kuho izgubljevati, ki bi tudi lahko na polji delala ali sicer denarjev služila. Ko bi se ne za vsako hišo vse samo kuhalo, bi ne bilo treba drv kupovati in plačevati, ali pa z naberanjem hoste v gojzdih časa zgubljevati, temuč od drvne desetine, katero mora soseska vsako leto odrajtovati, bi lahko drugim prodajali in denarje dobivali. Tako bi se dalo veliko prihraniti. Pa mi moramo to drugače začeti. Znano vam je, da smo mogli v slabih časih slabo živeti. Zakaj smo takrat varovali, ko nismo nič imeli, zdaj pa ne, če kaj imamo? — Zdaj imamo krompir, sadje in moko, kruh in meso po ceni. Z ravno tistimi denarji zamoremo zdaj bolje živeti in si več prihraniti kakor v časih draginje. Če bi zdaj eden za vse nas kahal, bi gospodinjam za druga dela in za druge zaslužke veliko časa ostalo. Za trideset kotlov in piskrov je dvajsetkrat več lesa en

dan treba, kakor pod enim samim kotlom za trideset družin. To umete; pri tem je dobiček. Kjer se pa za več ljudi vkup kuha, je tudi menj soli in zabele, pridaje in orodja treba. Poskusimo tako.“

Tako reče Ožbè. Veliko jih dovoli v to, veliko ne. Ožbè gre k mlinarju in ga pregovori, občinsko juho kuhati in trikrat v tednu meso, zlasti za prodaj. Kteri so v to dovolili, so povedali, koliko juhe in mesa vsak dan žele; sedemnajst družin jih je bilo prvokrat skupaj stopilo.

Odsihmal je mogla vsaka hiša, ena za drugo, kadar jo je vrsta zadela, drv h kurjavi in h kuhi enega pomagača dati. Mlinarica je pri kuhi gospodarila. Vsak dan so imeli drugačno juho in kar gre k juhi. Kdor ni imel denarjev, je svoj del z moko, s sadjem, s zelenjavo, s krompirjem ali s kako drugo rečjo plačal. To ni nobenega pretežko stalo. Le kdor je meso vzel, je mogel denarje dati. — Mlinarica se je na kuho dobro umela. Druge kmetice in dekleta so se veliko pri tem naučile, česar pred niso vedele, kadar je vrsta njih zadela, da so mogle pomagati.

Tako se je zgodilo, da so združene družine, med katerimi sta bila tudi mlinar in učitelj, bolje in bolj tečno jedle, kakor drugi ljudje v vasi in vendar bolj po ceni. Sleherni dan so imeli juho in sočivje, trikrat v tednu meso. Ubogi to videti, da tak živež ni za svinje, da ni slab in da imajo zraven tudi bolniki in ozdravljajoči dober živež, so tudi k njim pristopili, razun teh pa še veliko taci, ki niso bili v zlatnarskeji zavezi. Zakaj spoznali so kmalo, da se veliko drv, truda in

časa, veliko živeža prihrani in da se vse bolj po ceni narediti more.

Poslednjič je imela mlinarica v svoji kuhinji preveč opraviti, akoravno je imela vsak dan več pomagalk. K svojemu pridu tedaj tudi krčmar Orel tako kuhinjo napravi. Toda vsi od zlatnarske zaveze so pri mlinarji ostali. Najumnejše gospodarje so odbrali, ki so potrebne reči kupovali in preskrbeli, da so se prav obračale. Zakaj občinska kuhinja ni smela posameznim ljudem k dobičku, temuč vsim k pridu biti.

16.

Kako se pivnice v vasi manjšajo in kaj stari kmetje k temu pravijo.

V Orlovi kuhinji je bilo vse drugače. Tako slabo juho je kahal, da je nihče ni hotel jesti. Zavaljo tega so ga ljudje opustili, ker svojih dražih denarjev niso hoteli za tako svinjsko jed dajati. Toraj so vkupaj stopili, da bi bili ravno tako naredili kakor njih sosedje pri mlinarici. Pa jim ni šlo po volji, zakaj v nobeni reči ni bilo pravega reda in prave gospodinje je manjkalo. To se je krčmarju Orlu silno dobro zdelo in veselil se je, da se drugim nič bolje ne godi, kakor njemu.

Pa vendar se je pri njem še slabše go-dilo, kakor pri družih, ker je bil trdega srca, hudoben človek. Veliko premoženja si je po krivici nagrabil; ali krivično blago ne tekne. Kadar so v časih potrebe mile darove za

uboge ljudi v Zlati Vasi dobili, da bi občinsko juho kuhali in jo ljudem delili, je župane pregovoril, rajši denarje med ljudi razdeliti. Potem se je z Brenceljnom sklenil, da sta ubogim ljudem moko in kruh silno drago prodajala. Tako so denarji zopet v nju mošnje nazaj prišli. Kadar je kdo iz sile kaj sena, živine ali barnega blaga po očitni dražbi prodati hotel, se je Orel z Brenceljnom in njegovim tovarišem zmenil, da ni nihče preveč dražil in da so tedaj po ceni kupili. Prvič sta malo ponudila in sta še kaj primaknila. Potem sta eden za drugim odstopila in nihče ni več ponujal, rekoč, da je predrago in preslabo blago. Tako sta eden za drugim rekla. In ker so ju Zlatovaščani kot najumnejša moža čislali, si nobeden drug ni upal več ponuditi. Tako sta vse po ceni kupila. Če je pa redko kedaj kak drug tako premeden bil, da je več ponuditi hotel, sta ga z žuganjem oplašila, zlasti, če je bil nju dolžnik; in rekla sta: „Ako imaš dovelj denarja za tako slabo blago, in ako hočeš mojega prijatelja prekupiti, hočem, da mi poprej svoj dolg plačaš.“

Tako je Orel delal. Pa krivično blago ne tekne. Napihnjen in ošaben mož je bil, in je imel večne pravde. Celo s svojimi brati in sestrami je imel pravdo, ker jih je v očetovi dedščini z goljufijo in zvijačo prekanil. Mnogo ljudi v vasi je s pravdanjem v nič spravil.

V Zlati Vasi je bilo pa tudi zato toliko uboštva, ker so se vedno pravdali. Zakaj dokler so ljudje še kaj premoženja imeli, so se bahali; kdor je imel kako pravdo je mislil, da mu je to velika čast, ako se ljudje od njegove pravde pogovarjajo. Brezvestni za-

kotni pisarji in jezični zvijači so jih pa še bolj podpihovali in dražili, ker jim je neumnost in pravdoželjnost kmetov njih žepe polnila. Nazadnje so se taki pravdoželjni ljudje tako vneli, da ni nihče od svoje pravde odstopil, akoravno bi bil imel vse premoženje zgubiti. To je bila pa voda na malin brezvestnih pravnikov. Pravde so se z vso zvičajnostjo na dolgo vlekli cele leta; če ena sodba ni bila dosti, je šlo na drugo, tretjo, in neumni kmetje so plačevali, da je bilo joj. Kdor je potem zgubil, je sodnikom nepravico očital in je nohtove grizel namesti kruha. Pravniki pa so se mastili pri tem.

Kar je Ožbè v vas prišel, je ljudem pravdanje branil in zaveral. Zakaj če ga je kdo za svet prašal, je vselej tako svetoval, da se je reč z dobrim poravnala. In povedal jim je naslednjo pravljico: „Dva psa najdeta, ki sta se na ozki brvi srečala, na sredi brvi košček mesa. Skregata se, čigavo da je. Tretji pes, kateremu je meso tudi dišalo, pride k njima in reče zdaj temu, zdaj unemu na uho: „Nikar ne jenjaj. Po pravici gre tebi!“ Začneta se še huji ruvati in gristi, da oba čez brv v vodo padeta. Tretji pa seže polagoma po mesu, ga požre in gleda, kako una dva plavata. Tako je rekel Ožbè — se godi tistim, ki se pravdajo.

Pravde so drage in prineso uboštvo in sramoto seboj. Kdor pravdo začne, že pol tega zgubi, kar dobiti hoče: Razun tega pa se za pravi čas za delo, in zavoljo jeze in togote, skrbi in strahu še celo ljubo zdravje.

Tako je Ožbè govoril Orel pa ga ni nikoli sveta vprašal, temuč je imel sleherni

leto kako novo pravdo. Mnogi potroški in darovi, ki jih je pravdnikom in pisarjem dajal, in mnoge pota so ga sčasoma ob vse premoženje pripravile. Ko je poslednjič pravdo s sosedno srenjo zgubil, s katero se je za voljo nekega starega hrasta pravdal, ker je trdil, da na njegovem svetu stoji in da je njegov, je prav v nič prišel, zakaj hrast mu je več ko pet sto goldinarjev snedel, in vedel ni, od kod denarjev dobiti, ker je imel na hiši in na svojem svetu več dolga, kakor so ljudje mislili. In ker si je povsod denarjev izposoditi hotel, pa jih ni nikjer dobil, je začelo skrbeti tiste, katerim je bil dolžan, toraj so tirjali od njega, kar jim je dati imel. Nikakor si ni mogel pomagati, kakor celo svoje premoženje posodnikom pustiti. Vse je mogel prodati. To so mu pravde dale.

Ker je svoje polje slabo oskrboval, je šlo slabo v ceno. Ker tudi ljudje niso več tako k njemu piti zahajali, ker denarjev niso imeli ali jih zapiti niso hoteli, mu tudi krčma ni dosti nesla. Prodal jo je. Ker pa novi posestnik krčme vidi, da nihče k njemu priti in piti noče, je pravico gostilnice nazaj položil. Tako je sam Brencelj še na trdnem ostal; zakaj drugi krčmarji in žganjarji tudi niso imeli nič več zaslužkov in so že prej vse pustili. Nekateri stari kmetje, so z glavami majali in rekli: „Hude čase smo doživeli; zdaj vidimo, da mora naša uboga vas čisto opešati. Pred nekimi leti so imeli trije krčmarji in še nekateri pivarji in žganjarji dovelj opraviti, zdaj se pa komaj eden še preživetu more. To je pač sramota naši vasi, in to priča, kako slabo stojimo.“

Ožbè pa jim je rekel: „Nikar, ljubi prijatelj! temuč zdaj imam upanje, da nam bo kmalo bolje. Veliko sveta sem obhodel in veliko vasi videl. Kjer je bilo največ krčem, sem vedno največ siromaštva videl. In kjer ni bilo nobene krčme, kakor kamor so potniki zahajali, tam se je premoženje pri hišah videlo. Krčmarji ne devajo zastonj divjih zverin na svoja vrata: leva in orla, medveda in kregulja, — te zverine žive od premoženja in krvi soseske. Zlati križ nad vrata obesijo, ker hočejo zlata imeti in ljudem križ in težave zato pustiti. Zatega angelja obesijo pred hišo; pa hud angelj je, ki novince lovi za siromaške hiše in ječe.“

„V vasi imamo le še eno krčmo, pa še ta je odveč. Ko bi tudi te ne imeli, bi sosedje bolje stali. Kdor v gostilnici ne kvarta, si sveto pismo in krščanski nauk za dom kupi. Kdor si pri pivcih za drage denarje bolne glave ne kupi, ima doma pri svoji ženi in otrocih pravega veselja dovolj. Kdor krčmarju nič denarjev zaslužiti ne da, jih v možnji ohrani. Veči čast je doma v svojem hramu bokal vina imeti, kakor pri krčmarji poln sod.“

Tako je Ožbè govoril, in stari kmetje so z glavami kimali, ko so se prepričali, da ima prav. Ali Brenclj, kateremu se je „pri levu“ reklo, je hotel od jeze počiti, ko je slišal, da je Ožbè zatega oroslana divjo zver imenoval. In tožil bi ga bil rad, če bi si bil upal kaj opraviti. Pa Ožbè je bil prebrisan, se ga je varoval in srditemu oroslanu povsod iz poti šel ter ga pustil tuliti in godrnjati, kakor je hotel.

Kako v farovž treši in od novega župnika.

Neko noč pride silno hudo vreme čez Zlato Vas. Vse nebo je bilo od bliska v ognji. Gromelo je, da so se hiše tresle in okna ropotale. — Če so bili kmetje celo leto hudobni, so vendar ob hudem vremenu vselej na glas molili in svoje grehe iz srca obžalovali, saj tako dolgo, da se je vreme spreletelo. Potlej so pa zopet živeli, kakor poprej.

Kar nanagloma strela s strašnim treskom v vas vdari. Kakor ognjeno morje se nad farovž spusti; pa k sreči ni vnela in nobenega poškodovala. Drugo jutro pak se je videlo, kako je strela vso streho raztrgala, in stari gospod župnik so se tako vstrašili, da so nekaj dni potem umrli.

Zdaj so Zlatovaščani grajali gosposko ter rekli: „Vsega tega je gosposka kriva. Ako bi ne bila prepovedala v hudem vremenu zvoniti, bi se to ne bilo zgodilo. Sicer se je hudo vreme z zvonjenjem odgnalo, zdaj je pa to prepovedano, ker velika gospoda nima celo nobene vere več. In odtodi je ta nesreča.“ — Tako so Zlatovaščani besedovali.

Ožbè pa jih svari: „Kako hudobno je vaše srce in kako neumne so vaše besede! Gosposka ni strele na farovško streho napeljala, temuč železni voz na vremeniku nad streho je to storil. Zakaj Bog je strelo tako vstvaril, da gre vedno za vodo ali za rudinami na zemljo. To je Bog storil, da človek spozna, kako se bliska varovati. Zakaj, kadar

strela rudninske reči zadene, da po njih do zemlje priti more, nič ne škoduje.“

Tako je rekel Ožbè in pelje kmeta na farovško streho. Tukaj vidijo vsi v pozlačenem vozlu majhne vtopljene luknjice, in kako je strela poleg žeblicev, žlebnjakov in strešnikov letela, notri pod streho do železne vrvice, za katere so pred vratami pozvonili, če je kdo k gospodu župniku iti hotel. Ker je strela tako železno pot v zemljo našla, so vsi drugi deli hiše brez škode ostali, in strela je bila vodena, kakor na kmetih pravijo. Pa gotovo bi bila vžgala, ako bi ne bila tega železa našla.

Ožbè je dalje rekel: „Ker imajo cerkve visoke zvonike, večidel železne križe ali kake druge enake znamenja nad streho in tudi veliko železja znotraj, se velikokrat zgodi, da vanje treši. In ker je že marsikaterega človeka v zvoniku strela ubila, je pametna gosposka nečimerno in vražno zvonjenje prepovedala.“

Tako je Ožbè svoje sosede podučil; in ker je videl, da so se odsihmal še bolj kakor poprej strele bali, mu je bilo žal. In rekel jim je: Ne plašite se ob hudem vremenu; hudo vreme, akoravno dostikrat ljudem veliko škode napravi, je tudi dar usmiljenega Boga za dežele, ker zrak čisti, bolezni odvrča in zemlji rodovitnost daje. Toraj se groma nikar ne bojte. Pojdite in postavite na vrh strehe svojih hiš železno palico, en čevelj visoko; privežite k nji železen drat, tako debel, kakor je pisavno pero, in ga po strehi v zemljo v kak vlažen kraj napeljite. Tako bodete streli pot pokazali, po kateri bo brez škode

v zemljo vdarla, ako je drat ves iz enega kosa skozi in skozi, in ako varjete, da ne zarujovi in se ne zamaže. Taka priprava vse pohištvo in vas obvaruje, da se vam ni ne nesreče ne ognja bati.“

Tako je učitelj govoril in je na svojo lastno hišo železno palico z dratom postavil (zakaj Liza se je gromenja zlo bala). Mlinar je tudi v mestu že davnej kaj tacega videl in je tudi tako storil. Veliko kmetov je po nju zgledu storilo, zakaj drago ni bilo in je vendar k pokoju pomagalo.

Nekateri pa so se v svoji neumnosti nad tem zelo pohujševali in rekli: „Ali se to ne pravi Boga v oči bosti in mu postave dajati? Ali ne more s svojo strelo zadeti, kogar hoče? Ali ne bodo te vremenske palice rodovitnih vremen odganjale in slabega vremena delale?“

Ožbè jim odgovori in reče: „Vi neumni! božje vremena gredo čez jezera vrh dreves, kakor čez gole planjave; njegovi bliski dajo zemlji rodovitnost, naj šinejo v vrh kakega hrasta ali v železne palice, ali v jezera, potoke in morje. Pa Bog nam je dal umnost, da se škode varujemo, katero nam tudi najkoristniši reč, ako je na napačnem kraji, prizadeti zamore. Ogenj s svojo lučjo in gorkoto je pač dobra reč, pa ne kadar hiša gori. Zavoljo tega nam je dal Bog vodo, ogenj gasiti. Ako se tedaj poslužite vode, ogenj gasiti, zakaj se obotavljate, se železa poslužiti, blisk gasiti? Nič ni tako huđega na svetu, da bi ne bil Bog pomočka zoper dal; toda človek mora pomočke spoznati in hvaležno prejemati. Kdor se tedaj s slepo trdovratnostjo

pomočka brani, zaničuje božje največi darove in le pravica ga zadene, ako mu po streli hiša pogori ali če ga strela umori.“

Veliko jih je verjelo to umno govorjenje. Drugi pa, bedaki in napuhnjenci, so te opomine zaničevali, in niso pripustili, da učitelj več ve, kakor oni; zakaj sramovali so se svoje neumnosti in so jo hoteli z modrostjo zakrivati.

Namesti rajncega župnika so kmalo drugzega dobili. Novi gospod župnik, Jernej po imenu, so prišli na faro; stari so bili komaj sedem in dvajset let.

Nekaterim Zlatovaščanom so bili novi gospod župnik premladi, nekaterim pretanki, nekaterim na prižnici prerahli in premalo ojstri. „Rajnki gospod župnik — so djali — so bili ves drug mož, da jih je bilo vsaj kaj videti in pa tudi kaj slišati. Sedanji gospod pa še nimajo prave postave za župnika. Če so rajnki nam na prižnici kaj ostrega povedali, smo jih slišali še deset hiš daleč; če pa ta gospod župnik na praznično stopijo, jih pri vratah skorej nihče ne razume.“

Tako so govorili nekateri Zlatovaščani v začetku — vsi pa niso bili tacih misli.

Od novega župnika nadalje.

Veliko jih je pa bilo v vasi, ki so spoznali, da so gospod župnik Jernej vse časti vredni gospod, in akoravno mladi, so vendar mož po volji Božji. Če jih je kdo dolgo ogledoval, se mu je pri srcu zdelo, kakor da bi

bili več, kakor kak navaden človek, in da so v resnici od Boga poslani. Zakaj priljudni in v polni modrosti so bili, iz srca ponižni, in zavoljo tega jih je vsak dober človek spoštoval. Zmerjali niso nikoli, nikoli ne jezili, vedno so bili pohlevni in potrpežljivi pastir svoje čede. Kadar so grajali, je zgolj ljubezen iz njih govorila, ki je grešnikom pravo pot kazal. Njih pridige niso nikdar nobenega pohujšale, ker so dobro prevdarili, da dostikrat mladost pohujša, kar je odraščeni nauk in svaritev.

Ko so v Zlato Vas prišli, so brž vse družine obiskali in se z vsemi seznanili. Potlej ni nikoli dan prešel, da bi ne bili zdaj v to, zdaj v uno hišo prišli. Vedeli so, zaupanje in ljubezen si pridobiti. Vedno so dobre svete dajali, žalostne tolažili, srca predrznih mečili in prepire mirili. Ravno kakor naš Izveličar so tudi oni uboge ljubili in jim dobrotnik bili; pa tudi tistih, ki so bili zavoljo hudobnega srca znani, niso sovražili, ampak si prizadevali, jih z rahlo besedo poboljšati. Ko so ob nedeljah pridigo imeli, jih je vse pazljivo poslušalo. Zakaj vsak je mislil, da gospod župnik samo njemu govore in pridigovajo. Vsak je slišal popisovanje svojega lastnega srca, skrivnosti svojih grehov in prave vzroke zakaj da je grešil in od Boga odpadel, in pomočke, kako se mora zopet k Bogu Očetu nazaj vrniti. In v pridigi so vselej Jezusa Kristusa in svetnike božje v izgled dajali, kako se mora po božji volji živeti. To je storilo, da je vsak poslušalec samega sebe premišljeval, ker je vsak mislil, da je bilo samo od njega govorjenje.

Pozabili so Zlatovaščani mladost učenika in njegove mladostne postave, pa ne njegovega milega glasa. Zakaj njegove besede so bile nebeške, ki so srce zadevale sladko in strašno.

Ko so gospod župnik prvokrat šolo obiskali, videti, kakošna da je, jih je snažnost, mir in red otrok neizrečeno veselil. In ko je potem Ožbè s svojimi učenci pobožno pokleknil in molil, jim je veseli pogled molijoče mladosti srce ganilo. Pokleknili so tudi oni, se Bogu priklonili, in ko je Ožbè molil, so jim solze veselja oči zalile. In na kolenih so ostali po Ožbetovi molitvi, roke k nebesom povzdignili, ter rekli: „Moj nebeški Oče! vsliši tudi mojo molitev in moje izdihovanje! Ostani s svojo milostjo med temi nedolžnimi otročiči, da nikoli tebe ne zapustijo; ostani pri njih do večera njih življenja, da jih pokličeš iz tega življenja polnega skušenj, na svoje očetovo srce. Blagoslovi učenika te pobožne mladosti, blagoslovi njegovo govorjenje in djanje, da močan ostane s Tvojo pomočjo, Tvoje kraljestvo razširjati!“

Tako so gospod župnik molili; potem so vstali in otrokom rekli: „Ljubi otročiči, molite pridno za svojega učenika, da vam ga Bog ohrani; zakaj resnično je ta mož vaš oče in brez njega bi bili sirotni zapuščeni, ubogi otroci!“ To in še več lepega so govorili; dekličiči in fantičiči pa so glasno ihtili in so svojega učitelja še bolj ljubili, kakor poprej, zakaj pomislili so, da jim zna umreti. In veliko jih je roke povzdignilo in s tiho solznimi očmi v nebo molilo.

In ko je jutranja šola sklenjena bila, grejo gospod župnik k učitelju, ga vpričo vseh otrok objamejo, na srce pritisnejo ter reko: „O ti pobožni, pravični mož, ti seme seješ, ki se ti bo v večnosti lepo razcvetelo, uči me svoj izgled posnemati; ti si že veliko storil, jaz še malo. In ako bi mi kedaj srce upasti utegnilo, hočem k tebi priti, se med otročiče vsesti in hočem biti kakor oni, poln upanja, vere, ljubezni, in vse hočem s posne-manjem tvojega izgleda in tvoje stanovitnosti oživiti.“

To je bil velik praznik za vse otroke v vasi. Ljubili so že poprej Ožbeta in njegovo ženo iz srca. Zdaj pa, ko so videli, kako še celo gospod župnik njih učenika spoštujejo, so ga pa še bolj častili in ljubili.

Gospod župnik so bili komaj pol leta na ti fari in so bili že srčni prijatelj in sveto-valec skoraj vseh družin. Oni so vselej naj-boljši svet, najgotovejšo tolažbo dali. Vtrujeni in z nadlogami obloženi so dobili pri njih pomoč. V hišah so govorili, kakor pravi pri-jatelj. Ob nedeljah pa se je ljudem vedno dozdevalo, kakor da bi bili ljubi gospod umrli in da jim kakor poslanik iz nebes v cerkvi pridiguje, ki jih hoče seboj v večni raj peljati. Tudi siromakom so veliko dobrega storili, pa tako skrivaj, da se je komaj zve-delo. In kjer so bolniki bili, tam so bili go-tovo tudi župnik. Doma so imeli majhno lekarno, polno domačih zdravil, s katero so večkrat pomagali. Zdravilske bukve so radi brali in kjer jim je vest pripustila, so zdrav-nika namestovali; v hujših boleznih pa so brž, po zvedenega zdravnika poslati ukazali,

Tako niso bili samo duhovni, temuč tudi telesni zdravnik svojih ovčic. Zavoljo tega so veliko vanje zaupali in jim v vsem pokorni bili. Tako so delali kakor Gospod Kristus in njegovi učenci, ker so bolnike ozdravljali in Božje kraljestvo oznanjevali.

Tako se je zgodilo, da so nevedne ljudi mnogih vražnih domišljenih ali večkrat zelo škodljivih pomočkov v boleznih odvadili. Sedaj ni nihče več po škapulirje, nihče k rabeljnu, h konjedrcem, k babam hodil po zdravila ali svojo vodo kazat. Zakaj za zdravila in trud niso nič plačila tirjali, pa bolj so pomagali, kakor uni. Kadar je pa kdo zelo in nevarno zbolel, so ljudem svetovali, da so mogli v mesto po skušenega in učenega zdravnika iti. V začetku se jih je veliko branilo in več zupanja v kako staro babo ali v kakega sleparskega ogledovalca vode imelo, kakor v kakega poštenega moža, ki se je zdravilstva učil, ali pa so od enega zdravnika k drugemu letali, in če kakošno zdravilo v enem hipu ni pomagalo, so vse pomočke mešali, tako da je bolezen še hujši biti mogla. Gospod župnik so pa vedeli ljudem oči odpreti in jim resnico povedati.

Še veliko družih rečij so znali, ki bi nihče ne bil mislil. Zveden čebelar so bili in se s čebelorejo prav umno znali obnašati, Toda svojih panjev niso dolgo sami obdržali, temuč so jih najubožnejšim faranom v dar dali in jih učili, kako te koristne živali rediti. Samo to so si izgovorili: nove roje loviti in jih tistim ljudem dati, ki še nobenih niso imeli. Tako so sčasoma skoraj pri vseh hišah čebele imeli. Ker so se gospod župnik na čebelarstvo

dobro umeli, so se tudi čebele vsem dobro redile. Medu in voska so zdaj veliko v mesto prodali in lepih denarjev skupili. In tako je jela Zlata Vas zavoljo čebelarstva po celi deželi sloveti, tako da so iz daljnih krajev prišli kupci in ceno voska in medu v vasi dražili, zato ker je vsak Zlato-Vaški med hvalil. Tako so si čede napravili, katerim ni bilo ne polja ne paše treba; s svojimi nežnimi krilci so čez polje in gojzde rojile in svojim gospodarjem zlato v hišo nosile. Kakor so gospod župnik eno in drugo reč po hišah popravili, tako so tudi pri cerkvi veliko storili. Tukaj jih je pa težko stalo, zlasti zavoljo starih ljudij, ki so se trdovratno starega držali. Kadar so v cerkvi peli, ni bilo petje, temuč vpitje, brez vsega soglasja. Vsak je po svoji moči vpil, s svojim sosedom na skušnjo, da so skoraj okna popokale in da se je zidovje treslo. Ljudje so se včasi tako napihovali, da so bili kakor škrlat v obrazu rudeči.

Že Ožbè jim je velikokrat to nepobožno vpitje očital; pa bob je v steno metal in premalo so ga čislali. Zato ni maral za stare ljudi in se je mlajših in otrok bolj držal. Te je učil lepo, prijetno čveteroglasno peti, da jih je bilo lepo poslušati, pa mislili so, to se že da v šoli, v cerkvi pa ne, ter so zopet po starem kričali. Gospod župnik so pa drugače storili. Akoravno so stare pesmi v veliki časti imeli, so vendar tudi nove pesemske knjižice med ljudstvo delili, v katerih so bile lepe pesmice za take priložnosti, za katere starih pesmi niso imeli. In te knjižice so bile tiste, iz katerih so otroci že davno v šoli peli. To je starim Zlatovaščanom

že dopadlo, ker jim knjižic ni bilo treba plačati.

Ko je že veliko tednov in mesecev preteklo, so gospod župnik eno nedeljo lepo pridigovali, da je petje pri očitni službi božji lepa reč.

Pravili so od kralja Davidovega petja in od Aleluje angeljev pred sedežem božjim. In vsak kmet je čutil, da doslej ni s pravo pobožnostjo pel, kakor angelji pojo. Potem so rekli gospod župnik k sklepu: „Zveličar je rekel: Pustite otročiče k meni priti, in ne branite jim. Tako tudi mi ne branimo svojim sinovom in hčeram k Izveličarju iti. Vsako nedeljo naj, preden mi zapojemo, pesmico iz novih knjižic k zbujenju naših src zapoje v nedeljo prvič.“

Tako so župnik pridigovali. V nedeljo je bila vsa cerkev polna ljudij, in na črnih tablah cerkvenih vrat je bila pesem iz novih knjižic, potem pa ena stara pesem napisana. Ljudje so sami nove bukvice seboj prinesli. In zaglasilo se je petje mladosti kakor angeljsko petje po cerkvi. Ljudje so se tako omečili, da so imeli solze v očeh in vneta srca. Nekateri izmed starih so tiho in skrivaj lepo pesmico z njimi peli.

Potem je vsa srenja staro pesem zapela. Gospod župnik so pa še poprej rekli: „Vi možje; ljubi bratje, in ve krščanske žene, ne pozabite, da je Bog vsegapričujoč, in sliši vas, akoravno milo tiho pred njim pojete, kakor Davidova harpa.“ Srenja je pela in tako zlahkoma, da se je četveroglasno petje mladih glasno in natanjko izmed petja razločilo. To je bilo prav ljubo slišati. Če se je

kaka stara baba preveč zadrla, jo je sosed pod rebro sunil, da naj petja ne kazi.

Tako je bilo več nedelj. Vsako nedeljo se je več starih k petju mladih pridružilo; dopadlo jim je zelo. Nazadnje je vsa srenja tiho z njimi pela, še gospod župnik.

Kadar so kaki ptujci iz mesta ali iz bližnjih sosesk v Zlato Vas v cerkev prišli in tam pri službi Božji bili, so se veselja zavzeli. In pobožnejše so tu molili, kakor kje drugod. In v celi deželi so Zlatovaščane hvalili.

19.

Kaj od Zlatovaščanov v deželi govore.

V mestu in v bližnjih vaseh so imeli od Zlatovaščanov veliko govoriti. Te ljudi so doslej vedno capine imenovali, so bili znani pijanci, zanikrni ptiči, dolžniki, katerim ni bilo enega vinarja upati. Zdaj pa se je vsem čudno zdelo, da v njih vasi ni bilo, kakor pri ubogih ljudeh. Njih hiše so bile čedne in snažne; ravno tako je vse po ulicah pospravljeno bilo, za hišami in v vrtih. Poleti so bili možje, žene in otroci že zgodaj na polji. Tu so eni gnoj nosili in trosili, drugi so pleli. Zmiraj so imeli kaj opraviti. Veselje jih je bilo delati videti. Vse se jim je ročno odsedalo. Ako je bilo v mestu delavcev treba, so najrajši po Zlatovaščanih popraševali. Kadar so mestne gospe v trg šle nakupovat, so najraje od Zlatovaščank kupovale. Zakaj te so bile vedno lepo snažne, v poperilnih belih oblekah, čednih srajcah in z belimi rokami, da je veselje bilo,

od njih masla, sočivja, prediva in družih rečij kaj kupiti.

Da so Zlatovaščani revni bili, je bilo znano. Pa od dolgov so pošteno ob dnevu obresti plačevali. Nekateri so si že celo toliko pridobili, da so že v mestu kaj malega denarja izposojenega imeli. To je storilo, da so jim ljudje radi upali in verjeli. Kadar sta gospod župnik in učitelj Ožbè za kacega Zlatovaščana govorila, so rajši kakemu takemu posodili, kakor v druge soseske. In denarje so rajši za manjše obresti posodili, ker so vedeli, da so jim gotovi. To je Zlatovaščanom marsikaj dobička dalo. Zakaj svoje dolgove so plačali, kjer so mogli prevelike obresti od sto dajati, in so raji tam dolgove storili, kjer jim je bilo manj plačati treba. Zlato Vas so ljudje po deželi mnogo obsojevali. Rekli so sicer povsod, da imajo Zlatovaščani prav umnega župnika in učenega učitelja, pa vendar jim je bilo le zastavica, katere ni nihče prav uganil. Zakaj župnik in učitelj — so rekli — vendar ne zamoreta vsega; in vsak župnik v deželi se je tako modrega mislil, ali pa še modrejšega, kakor sta bila župnik in učitelj v Zlati Vasi. To jim je dalo veliko misliti. Sosedni kmetje so naravnost rekli, da je čarovnija vmes. Slišali so, da zna Ožbè zlato delati in da tudi Zlatovaščane tega uči. Nagajali in dražili so jih tedaj, da znajo zlato delati.

Pa res je bilo čudno, da so Zlatovaščani reči na trg prinesli, od katerih niso vedeli ljudje, od kod da jih imajo. Njih sočivje, njih sadje, njih predivo, njih konopnina, njih žito, vse je bilo dobro. Otroci so še celo silno lepe

cvetke prodajali in v mesto prinesli. Sadja, precejenega medu in voska so imeli več, kakor vse vasi okrog Zlate Vasi skup. Dobro se je vedelo, da nimajo veliko živine, nekateri kmetje so imeli kaki dve kravi in kaki dve kozi. Pa vendar so prinesli ubogi ljudje, ki so eno samo kravo imeli, velike hlebe sira in surovega čistega masla na prodaj. Neverjetno je bilo, kako ena sama krava toliko sira dati zamore. Ravno tako so imeli Zlatovaščani v jeseni vselej najlepše sadje, žlahtna jabelka in hruške, kakoršnih nikjer niso imeli. Od kodi je to v tako malo letih prišlo?

Zlatovaščani so se mogli sami smejeti, kadar so svojo vas zavoljo tega „zlatnarsko Vas“ imenovati slišali. Zakaj Ožbè je umel rejo sadja in kjer je v mestu v vrtih imenitnih gospodov za žlahtno sadje vedel, je šel k njim mladik prosit. Potem je imel mladih ljudij pri sebi, ki so se od njega drevje cepiti učili. Prav po vrtnarsko so se sukali. Posebne nože so za to imeli. To videti, je hotel vsak sosed tudi v svojem vrtu in na svojem polji bolj žlahtnega drevja imeti. Cepili in sadili so, da je bilo veselje. Nekateri kmetje so si divjih zasajencev iz gojzdov prinesli in jih požlahtnili. Drugi so semena vsejali in drevesa zredili. Vsak je hotel bolje storiti in bolje imeti, kakor drugi.

Zdaj so v mestu lahko spoznali, zakaj da imajo Zlatovaščani vsako leto lepši sadje in vsako leto več, za katero so v dobrih letih toliko denarja stržili. To ni bila čarovnija. Pa malo živine imeti in vendar veliko sira in masla narediti, to je bilo prav res umetno!

Te umetnostii se je Ožbè v neki vasi učil, ko je na vojski bil, in jo je seboj v Zlato Vas prinesel. To je bilo prav čudno. Ljudje ga v začetku niso hoteli poslušati; na zadnje so mu bili pa prav hvaležni. Delal je pa tako-le:

K svojim prijateljem je šel, ki so bili z njim v zvezi, in ki so krave imeli, in jim je rekel: „Od vaših krav imate malo prida. Krava mora v letu najmanj petdeset do sto goldinarjev dobička dati. Ako me hočete ubogati, vam hočem to razodeti. Povejte to tudi drugim, ki imajo krave. Najmanj štirideset do petdeset krav mora vkupaj biti, da je kaj.“

Ko so štirideset do petdeset krav skup spravili, jim reče: „Zdaj pa že bo!“ Pripravnega, poštenega planinca je poznal, ki je znal pinjiti in sir delati, da je bilo kaj. Temu je dve sto goldinarjev plačila na leto obljubil; zato bi si mogel pa luč, sukno in pomivalne cunje sam napravljati, katerih bi pri narejanji sira in za čejo posod in blaga treba bilo. Posod in soli je Ožbè na račun deležnikov sam napravil, izmed deležnikov so bili pa trije zbrani za prvo leto, ki so na to reč gledali.

V hiši nekdanjega krčmarja Orla je bil najpripravnejši prostor sir delati, dober hladen hram in velik kotel v prostorni perilnici. Gospodar je dal ta prostor, zakaj pet krav je imel in sam je hotel to reč poskusiti in videti, kaj da bo iz tega. — Zdaj so mogli vsi za drva skrbeti. Dobili so jih. Potem je Ožbè dan odločil, in vsi, ki so k ti družbi pristopili, so mogli mleko v silno čednih posodah prinesiti. Če posoda ni čedna bila,

pa ni planinec mleka vzel, to je bila postava. Pozneje so še ostrejšo postavo naredili.

Planinec je mleko zmeril in je pod vsacega ime zapisal, koliko da je prinesel. Tudi je znal vsak zase zapisati. Tako so od vsake hiše vsak dan zjutraj in zvečer mleko svojih krav prinesli. Od ptujih krav pa ni smel nihče nikakor mleka prinesiti.

Vse mleko enega dne je planinec v hramu vkup zlil, in je iz njega surovo maslo in sir delal. To je dalo lepih velikih štruc; vrh tega pa še pinjene vode, ki je poleti zdrava hladeča pijača.

Zdaj se je prašalo: Čigavo je lepo surovo maslo in sir od vsacega dneva? Zakaj vsak dan se je veliko surovega masla in sira iz mleka vseh krav naredilo. Vsak bi bil rad vse imel, da bi bil hitro v mesto tekel prodat.

To so pa tako naredili: Vse, kar je vkup znešeno mleko enega dne surovega masla, sira itd. vrglo, se je tudi le enem deležniku na enkrat dalo, in to tistemu, kateremu so bili največ mleka dolžni. — Prve dni so res prvi več sira in surovega masla dobili, kakor so mleka prinesli, zakaj toliko so dobili, kolikor se je iz vseh deležnikov storilo. Pa zato so za toliko, kolikor so preveč dobili, drugim dolžni ostali, in kolikor so preveč dobili, toliko se jim je od dne do dne na mleku odračunilo, katero so prinesli. To je toliko časa trpelo, da so ves dolg vrnili in zopet toliko mleka k dobremu imeli, kolikor drugi. Potem so zopet surovo maslo in sir enega dne prejeli.

V tem času je pa tudi tisti, ki je eno samo kravo imel, in vsak dan le kaka dva bokala mleka prinesel, sčasoma toliko donesel, kakor vsak drugi, kakor se je v družbenih bukvah zapisano našlo. Zdaj je pridelek dneva, blizo pol družega centa surovega masla in sira na enkrat prejel.

Surovo maslo je vsak lahko koj tisti dan seboj vzel, ko je bilo spinjeno. Sir so pa toliko časa v hramu pustili, da se je dobro vsedel in dober postal. Vsak je mogel tisti dan, ko je pravico dobil, iz mleka storjeno blago prejeti, planincu pri delu pomagati in čedna obrisala, rjuhe in česar je bilo treba, pripravljati. V začetku niso Zlatovaščani tej reči nič kaj upali, ker je vsak mislil, da bo premalo dobil. Kadar je pa kdo svoj del sira in surovega masla prejel in preračunal, koliko mleka da je dal, ga je zelo veselilo. Videlo se je že konec prvega leta, da tako po srednji meri vsaka krava lep dobiček da.

Spoznali so pa tudi kmalo, od kod to pride. Zakaj če je boljše mleko in čim več ga je, boljše je blago. Kaj tacega ena sama hiša s svojim mlekom ni mogla dostati. — Dalje so sicer po hišah marsikater bokal mleka doma potratili, zdaj pa so ga v hramu pri planincu na obresti dali. Sicer se je veliko časa zgubilo ali pa ni bilo časa, sir delati: zdaj se je to samo dalo. Sicer je vsak pri kuhi več drv požgal; zdaj so se drva varovale.

V začetku so nekateri Zlatovaščani s svojim mlekom goljufati poskušali; pa kmalo so tako ojstre postave dali, da ni nihče več na goljufo mislil; če ne bi bil ob

vse svoje mleko prišel; in še celo iz družbe izključen bil.

Ta naredba je pa še dobiček dajala, na katerega poprej nihče mislil ni. Namreč, ker bi bil vsak rad veliko sira in surovega masla dobil, je vsak svojo živino bolj oskrbljeval, kakor poprej; je dobro seno zasejal, ki lje veliko mleka dalo, se je po bolj molznih kravah oziral, namesto malih slabih, ali je pa dve kravi kupil, ko je poprej le eno imel. Ker je vsakemu na tem ležeče bilo, da se ni mleko od bolnih krav ali pa od mladice dajalo, so imeli izvoljeni trije ogledniki pravico, vsak čas v hleve iti, in dolžnost, vsak po pol leta na to paziti. Tako tudi za zdravje živine skrbeli.

20.

Od novega župana in od Brenceljna.

„Ožbè zna vendarle čarati!“ so Zlatovaščani vselej rekli smejač se, kadar jim je zopet kaj koristnega povedal. Vse se mu je po sreči izšlo, kar je začel; zakaj nobene reči se ni brez premisleka lotil; nikoli se ni prehitel, temuč je vse dobro prevdaril, in si ni nikoli več na ramo naložil, kakor je nesti zamogel.

Pač lahko bi si bil kdo mislil, da je Ožbè sebe in svojo drago ženo z delom preobložil. Nikakor ne, — vselej se je tako previdel, da so mu lahko drugi nekaj dela prevzeti mogli. Še celo v šoli ni imel ravno preveč opraviti, zakaj prebrisanega kmetiškega sina Janeza Vesela po imenu, si je

zato izučil. Revnih starišev je bil in Ožbè mu je dal stanovanje in živež iz občinske kuhinje in učil ga je mnogih potrebnih reči. Ožbè je imel svojega Janeza prav rad in ta je bil v šoli tako pripraven, otroke učiti, da je bil Ožbetu ves enak. Tudi otroci so ljubili Janeza, ker je bil prijazen, in še ložje so se skoraj pri njem učili kakor pri Ožbetu. Ta je včasih cele dni na polji in v vrtu delal in se veselil, videti, kako se v vasi sčasoma vse prenareja in popravlja.

In res je bilo čudno videti, kako so se ljudje, ki so poprej reveži bili, sčasoma iz dolgov skopali in svoje hiše brhke naredili; in nasproti, kako so poprej premožni kmetje, ki so pri starih navadah ostali, sčasoma obožali, ker so svoje premoženje zanemarili zatepli, zapili, zapravdali, zaigrali.

Dva in trideset tovarišev se je zvesto in trdno Ožbeta držalo, ki so bili povsod prvi, kjer je on kakošno novo napravo vpeljal. Njih izgled je potem veliko sosedov spodbodel, tudi tako storiti. Mladeniči, katere je Ožbè ob nedeljah učil, in deklice, katere so se pri Lizi šivati učile, so tudi svojim starišem veliko k dobremu pomagale. Nekateri pa se niso dali po nobeni ceni poboljšati in so potepuhi ostali. Glava vsega hudobnega ljudstva je bil Brencelj. Ta se je vsem novim naredbam zoperstavljal. Preklinjal je vedno tiste, ki so si kaj novega omislili, rekoč, da se vera spodkupuje, da mora drugače priti in da tako ne more dalje ostati. Pa gospod župnik, ki so ga večkrat obiskali, so ga brzdali, da ni mogel nič hudega storiti. K temu je tudi pomagalo, da je Brencelj svojo največjo

podporo, namreč tretjega župana, iz svoje strani izgubil. Ko je namreč ta videl, da njegovo gospodarstvo omaguje, je iz nevolje začel pijančevati, tako da ni bil noben dan trezen. Da bi zopet naglo obogatil, je začel v več loterij staviti, in tako je vse denarje zastavil, da je čisto na suhem ostal. Zdaj so upniki prišli, katerim je bil dolžan, in so mu vse vzeli do zadnjega žeblja.

Novih županov je bilo zdaj treba. Ljudstvo v vasi se je v dve stranki razdelilo. Potepuhi so hoteli imeti enega ali dva svoje enakosti, katerim so bili dolžni, pošteni jih pa niso hoteli imeti. Veliko prepira je bilo. Nekateri so gospoda župnika za svèt vprašali, ko so jih po svoji navadi obiskat prišli. Oni pa so jim odgovorili rekoč:

„Čudno se mi zdi, da se nihče poštenega moža ne spomni, ki vam je že toliko dobrega storil, ki je tako moder, priljuden in delaven, Ožbalta mislim, če tega izvolite, pravega zadenete. Res je, da ni izmed tistih, ki so časti željni. Pa ravno zavoljo tega zasluži, da ga spoštujete. Zakaj tisti, ki so časti željni in ki druge spodriniti hočejo, imajo druge namene. Napuhnjeni so, časti željni, oni ne žele, kar je v srenji k pridu, temuč kar njih ošabnosti služi.“ Dalje so rekli: „Dobro je sicer premožnega moža župana narediti, pa ne bogastvo, temuč nesamopašnost je največja čednost. Gorje srenji, ki tacega izvoli. Zakaj oblastnika in sodnika ga narede v njegovih rečeh in po svoji neumnosti so potem njegovi sužnji. Tega bi imeli rajši izvoliti, ki tudi trdosrčnega upnika in bogatina brzdati zamore.“

Še dalje so djali: „Dobra glava veliko stori, pa pošteno srce še več. Zato prašajte poprej: ali je ta ves pošten, dobrosrčen mož? Potem vprašajte: ali je dosti prebrisan in ali ni nobenemu bogatinu nič dolžan? — Srenjski župan mora samostojen biti; sicer ni on, temuč njegov upnik, katerega se boji, je župan vasi.“

„Ni ravno težka reč, najvrednejšega moža izvoliti. Pomislite le, katerega moža bi vi na svoji smrtni postelji najrajši varha svojih vdov in zapuščenih sirot izvolili, prepričani, da bo za srečo vaših dobro skrbel. In tega izvolite župana.“

„Če je v kakem kraji več poštenih, dobrovoljnih županov, ki krivico sovražijo, se človek v vsem lahko dobro posvetuje. Ena sama dobra glava je dosti. Tri dobre glave brez dobrega srca se vkupaj ne bodo trpele. Zakaj vsak hoče po takem bolj umen biti, kakor so drugi, in tako se razprejo, in zavoljo njih pride tudi razpor med srenjo.“

„Povejte mi: kdo je najboljši oče svojim otrokom; poln ljubezni in vendar ne premehak, ojster in vendar ne trdega srca? Ali pa povejte mi: kdo je najboljši gospodar, komur posli radi služijo, katerega ljubijo, katerega se pa vendar tudi bojijo, ki v svoji hiši vse dobro vlada in vodi, brez hruma in šuma, brez krega, brez jeze, in da se vendar vse v lepem redu godi? — Tega postavite gospodarja cele srenje!“

Tako so govorili modri gospod župnik in vsak je zdaj drugače mislil, kakor poprej. In ko se je srenja zbrala, dva župana izvoliti, so večidel vsi hoteli imeti, ne očitno voliti,

temuč da naj vsak svojo misel, na zavitem papirji zapisano da, da nihče ne ve, kdo jo je dal, da vsak prosto in brez strahu tega voliti more, kateri se mu najvrednejši zdi. Brencelj se je hotel sicer tega braniti; kajti sklenil je že, kdo da mora po njegovi glavi izvoljen biti, in rad bi tudi tiste poznal, ki so z njim in kateri so zoper njega. Pa srditi oroslan ni nič opravil. Volitev je bila po pisanih listkih — in v prvi volitvi je bil Ožbè, v drugi pa mlinar Ljubomir župan izvoljen. Mlinar pa ni hotel župan biti, ker je bil Ožbetov tast; to ne gre — je djal — da bi iz ene rodovine dva župana bila. Toraj so namesto mlinarja Urha Močnika izvolili, tihega, pridnega in umnega moža.

Brencelju, to volitev videti, je bilo vse pisano pred očmi. Upal je še, da se bo Ožbè tudi branil župan biti. Pa goljufal se je; Ožbè se je srenji za zaupanje zahvalil in svojega ljubega Janeza Vesela prihodnjega učitelja priporočil. In vesel je učitelj postal.

Brencelj je šel, kakor da bi se bil ves svet čezenj poveznil, z omotno glavo domu. Doma je najprej nad mačko svojo jezo spustil, ki mu je prilizovaje se, med noge prišla; potem nad psom, ki je prijazno vanj skakal; potem nad deklo, ki ga ni koj umela, ko je kozarček žganja hotel imeti, potem nad ženo, ko je rekla, da je Urh Močnik pošten mož.

Srenjski hlev se mora skidati.

„O jojmini! O jojmini!“ je zdihoval Brencelj in se za ušesi praskal kolikorkrat se je spomnil, da je Ožbè župan postal. Pa pomislil se je, in naravnost je k Ožbetu tekel, ga objel kakor svojega tovariša, mu srečo voščil ter rekel: „Sedaj hočeva oba prav dobra prijatelja biti in živeti kakor brata.“

Liza se je čudila nad to naglo Brencelj-novo prijaznostjo, in ko je odšel, reče: „Ožbè Ožbè! Ko bi ti le ne bil župan postal! Brencelj je zaviden mož in jamo ti bo skopal in te vanjo pahnil. Ožbè, ljubi Ožbè, varuj se Brenceljna!“

Ožbè pa odgovori svoji ženki: „Brencelj ni srdit oroslan, vidim, da je le strahljiv, priliznjen, zvijačasti maček. Pa porezati mu hočem kremplje.“

Ko so se župani s srenjskim pisarjem prvi pot zbrali, hočeta Urh Močnik in Ožbè pred vsem račune in srenjske bukve videti. Pa vse je bilo nerodno. Veliko reči ni bilo zapisanih. Srenja je bila blizo sedem tisoč goldinarjev dolžna, skoraj polovica Brenceljnu, ki si je po pet od sto jemal, on pa si po tri ali štiri od sto sposodeval. Letni davki od srenje so bili večidel za stroške, trud, oglede, za obhode in druge reči dosedanjih županov izdani. Posebnih računov čez te reči ni bilo, vse je bilo pri eni meri zapisano. Ravno taka je bila z bolnišnico in z siromašnico. Z računi za vdove in sirote je bila ravno taka. Iz gojzdov so dreva sekali in prodajali, kakor se jim je ljubilo, kakor so

rekli — v prid srenji — brez da bi se bilo zdaj vedelo kam in koliko. Kolikokrat se je Brencelj sam bahal: „Moja sekira je že več drevja podrla, kakor je najbolje pohišstvo v deželi vredno.“ — S srenjskim posestvom so grdo gospodarili, grdo ravnali; pa videlo se je, da gospodje župani sami sebe niso pozabili. Pokazalo se je celo, da so za tisoč goldinarjev velik kos srenjskega sveta prodali, da so ga župani sami kupili, denarjev ne plačali in v petih letih ne naložili. Dalje, da je Brencelj že pred enajstimi leti z dovoljenjem svojih prijateljev županov, štiri tavžent goldinarjev na posodo vzel v imenu srenje; da je zato srenjske gojzdove zastavil, da je srenja obresti med družimi davki plačati mogla, in da je znesek v pesteh županov ostal. To je bilo Ožbetu preveč, zato je rekel: „Niso me med srenjske župane posadili, ampak v srenjski hlev, ki je poln blata in pogube. Toda hlev hočemo skidati, in smrdi naj po celi deželi. Vi, ki ste župani bili, niste za srenjsko srečo skrbeli, temuč za njeno nesrečo. Vi očetje, vdov in sirot ste sebi izročeni otrokom kradli in ubogim ljudem plesnjiv kruh metali, ko ste sami iz njih premoženja si z vinom in s pečenim mesom trebuhe pasli. Tistega, ki je na polji dve repi ukradel, ste v ječo vrgli, sami sebi pa mehke postelje kupovali z denarji, ki ste jih srenji vzeli. Vi gadje, ki vedno vero v ustih nosite, v prsih pa hudiča — resnično, resnično, žeti morate, kar ste sejali: uboštvo za ošabnost, kol za napuh!“

Brencelj to slišati, ves ostrmi, da se mu je srce treslo. Na svoje nekdanje tovarše se

izgovarja in pred Ožbeta z vekom in krikom na kolena pade in ga prosi pri vsem, kar je svetega, ga ne nesrečnega storiti.

Pa Ožbè je še tisti dan visoki gosposki pisal in ji vse razodel. V vsi vasi je bil pa strah in trepet: zakaj toliko goljufije bi si ne bil nihče pri nekedanjih županih mislil. Veliko jih je bilo, ki še verjeti niso hoteli in so Ožbeta opravljevca in hudobnika zmerjali, ki hoče sebi čast, nedolžne ljudi pa nesrečne delati. Brencelj je po vasi divjal in pri svojih prijateljih mnogoterih pričevanj iskal, da bi zoper najhujši obdolženja gotov bil. Toda njegovi največji prijatelji so z ramami majali in se v nič niso hoteli vtikati. In prej, kakor je mislil, je prišla gosposka na pregled. Zdaj so se nesramnosti pokazale. Brenceljna so vklenili, da bi ga sodili. Odstavljen je bil in v ječo vržen. Iz njegovega premoženja so veliko povrnili, ker je srenjo goljufal. To je bil konec napihnjenega Brenceljna, zakaj krivično blago ne tekne dobro, in ošabnost se poniža.

Ožbeta so prvega župana postavili in mu poštenega moža iz vasi za tretjega tovarša dodali. Čez te strašne prigodbe so gospod župnik lepo, nauka polno pridigo naredili. Rekli so: „Če imajo starši spridene otroke, niso samo otroci, ampak tudi starši zavoljo slabega skrbenja krivi. In če se v kaki srenji sramota, uboštvo in hudobije naraščajo, je to znamenje, da tudi gosposka ni kaj prida in da je nesreče kriva. Pa Bog vsacemu sodni dan pošlje!“

Dolgovci se morajo plačati.

Ožbè je imel zdaj silno veliko opraviti. Nihče ni vedel, kaj da počne. Zdaj je po polji letal, zdaj je bil cele dni v gozdih, zdaj zopet v mestu.

„Oh, ti ubogi Ožbè!“ — je njegova žena zdihovala, kadar mu je zvečer pred vas na proti tekla in ga sprejela, „zakaj se tako ženeš in mučiš? Nazadnje te vendar nič drugega ne čaka kakor nehvala in sovraštvo za vse tvoje prizadevanje.“

Ožbè ji odgovori: „Nehvaležnost je denar, s katerim ljudstvo najrajši plačuje. Kdor je v srenji župan postavljen, naj na Boga in na svoje dolžnosti misli, ne pa na plačilo in hvalo. Glej, ljuba dušica, Bog gotovo tudi enkrat dobro plača, kakor vse dobro tepe.“

Tako je govoril Ožbè in storil, kar je imel. Pokazalo se je, da je srenja še čez šest tisoč goldinarjev dolžna, nekaj še iz časov vojske in draginje, nekaj pa zavoljo slabega gospodarstva nekdanjih županov. — Noč in dan je Ožbè mislil, kako bi se ubogi Zlatovaščani te nadloge rešili, ali kako bi se saj dolgovci pomanjšali. In ko je mislil, da si je pravo izmislil, svoj namen svojim tovarišem razodene; po dolgem posvetovanji so rekli, da je dober in potrdili so ga, rekoč: „Bog daj, da bi bili dolgovci že poplačani, da bi vsaj vsakdo vedel, koliko ima lastnega in da mu ni bilo treba zmiraj in zmiraj na dolg misliti.“

Potem so sklenili, vsa zemljišča vsacega gospodarja v vasi pregledati in preceniti, da bi se vedelo, koliko ima vsak in da bo prihodnjič vsak po pravici svoje davke plačati mogel. Vsak je mogel županom povedati in spričati, koliko ima dolga na hiši in na svojem posestvu, in to je bilo natanko v bukve zapisano, po katerih je bilo premoženje vsacega prevdarjeno.

V nedeljo po službi Božji je Ožbè s svojima tovaršema pred zbrane sosede stopil in rekel: „Možje, ljubi sosedje! naša vas ima šest tisoč in štiristo goldinarjev dolga. Denarja imamo nekaj iz bližnjih mest sposojenega, nekaj smo si ga pa tukaj v vasi sami sebi za seno, oves, vožnjo in druge potrebe dolžni. Kar imamo drugam plačati, od tega se bomo drugo pot pomenili. Zdaj se bomo od tega pogovarjali, kar je srenja sama sebi dolžna.“

„Mnogim izmed nas je srenja še za slamo, oves in druge reči od poslednje vojske dolžna. Obresti se jim sicer plačujejo, pa vendar morajo vselej še svoj del k občinskemu obrestnemu številu pridjati. Tako si prav za prav marsikater plačuje obresti za svoje lastne reči. To ni pametno. Zdaj smo ta dolg med vse sosede po njih premoženji razdelili. Bogate več zadene, uboge menj. Tako se srenjski dolg v dolg vsacega posebej premeni. Kdor je po takem toliko dolžan, kolikor ima tirjati, ta izbriše dolg in to, kar mu gre; je vsega prost, ne da nič in ne dobi nič. Kdor ima več tirjati, kakor ima po novem razdeljenji plačati, naj najprvo toliko svojega dolga zbriše, kolikor mu je srenja

dolžna, in naj reče: „Kdo mi bo to plačal, kar imam čez svoj dolg dobiti?“ Odgovor je: „Tisti naj plačajo, kateri niso v vojski srenji nič dajali. Ti so dolžniki, in naj svoj mali dolg koj plačajo, ali naj pa od svojega dolga po štiri od sto goldinarjev na leto odrajtujejo.“

Tako je Ožbè govoril. Veliko jih je bilo, ki od začetka tega niso razumeli. Ko so pa prevideli, da pri tem nihče zgube nima, so bili vsi prav zadovoljni. Zakaj bogatinci, ki so imeli največ tirjati, so imeli po primeri tudi največ v srenji dolga plačati. Tako je ubozim manj plačati ostalo, in vsacemu se je to zavoljo tega prav zdelo, ker so se posestva in premoženje po pravici razdelile. V nedeljo se je srenja zopet zbrala, in Ožbè jim je tako govoril: „Možje, ljubi sosedje! mogoče nam je, denarje, katere je srenja dolžna, v bližnjih mestih za manjše obresti dobiti, tako, da bo Zlata Vas le dvesto in dvajset goldinarjev obresti plačati imela. Pa marsikaterega gospodarja bo težko stalo to, kar bo njemu plačati, iz lastnega posestva dobiti. Torej je bolje, da nihče od vas obresti iz svojega premoženja ne plača!“

Vsi Zlatovaščani se zasmejajo ter rekó: „To je pravo! to se da slišati!“

Ožbè pa se oglasi ter reče: „Možje, ljubi sosedje, velik kos srenjskega pašnika imamo še. To je slab svet, od živine pohojen, ki nam nič dobička ne da. Vsak izmed vas, kateremu bi ta svet v last bil, bi se ga bolje poslužil. Kdo se ga pa zdaj posluži? Nihče. Zakaj bogatini, ki imajo veliko živine in jo poleti na pašo gonijo, imajo gotovo

zgubo pri nji. Njih krave ne pridejo zvečer samo bolj kumerne in lačne domu, kakor so zjutraj iz hleva šle, temuč tudi gnoj za njive se tako zgubi. Ubogi pa, ki krav ne morejo imeti, nimajo tudi nikakoršnega dobička od njega.

Če bi ubogi košček polja tam imeli in detelje in družega sena pridelovati mogli, bi za svoje živinčeta dvakrat toliko bolj zdrave, tečne krme imeli, kakor zdaj. Toraj svetujemo, da srenjski svet v enake dele med sosede razdelimo, da vsak s svojim delom ali partom stori, kar hoče. Svet pa ostane vedno srenjsko posestvo; vsak svoj del sam v najem dobi in ga ne sme ne prodati, ne svojim naslednikom ga dati, ne sicer se ga znebiti, temuč svet vselej po smrti enega ali družega gospodarja srenji ostane. Srenja ga potem kakemu mlademu sosedu izroči, ki ima svoje pohoštvo, srenjskega sveta pa še ne. Vsak nekaj malega na leto od vživanja tega sveta plača, in s tem se obresti za srenjski dolg plačuje. Tako nihče nič iz svojega posestva ne plača, temuč iz tega, kar ima od srenje.“

Ko je Ožbè govoriti nehal, so začeli Zlatovaščani mrmrati, se prepirati, kregati in kričati, kakor da bi se pobijali in morili. Zakaj bogati kmetje, ki so doslej sami ta svet za svojo živino imeli, razdeljenja niso hoteli pripustiti, so čez krivico vpili in so s tožbo pred gosposko žugali. Drugi so djali: Dobro vidimo, da hočejo capine bogate storiti, iz poštenih ljudi pa capine. Kdor ima živino, ta naj jo na pašo goni: to je stara pravica, katero smo od očetov dobili, in ne damo si je nikakor vzeti!“

Toda veči del kmetov, ki niso bili bogati, so bili s to razdelitvijo zadovoljni; tako tudi tisti, ki so svojo živino v hlevu redili, da so si več gnoja pridobili, — in tako se je zgodilo, da so pašnik razdelili. Koj je mogel zemljemerec priti, ves svet v toliko enakih delov razdeliti, kolikor je gospodarjev bilo, in potem so kosove med gospodarje razdelili. Bogati kmetje gredo togotni k gosposki tožit, da se jim njih pravica krati. Gosposka jim pa odgovor da: „Pašnik je srenjska lastnina, ne pa posestvo Zlatovaščanskih krav. Torej se sme vsak sosed srenjskega sveta poslužiti, kakor koli hoče. Vi možje pa se ne pravdate za svojo staro pravico, temuč za svojo zastarano samopašnost in ne spoznate svojega prida. Zato se odsihmal na srenjskem svetu več ne sme pasti. Zdaj pa se poberite in ostanite mirni!“

Bogati kmetje so šli godrnjaje domu. Zdaj še le začno Brenceljna milovati, ki je v ječi sedel ter reko: „Akoravno ni bil ves čist, pa je bil vendar dober mož; stare pravice in navade je varoval; on bi ne bil kaj tacega storil. Ožbè je Francoz, ki hoče vse prenarediti.“

 23.

Še enkrat, dolgovi se morajo plačati.

Že prihodnjo pomlad je bilo veselje in vriskanje v nekdanji puščavi srenjskega sveta. Zakaj kjer so poprej le nekatere krave kratko, slabo ali kislo travo ruvale in pulile, je zdaj bilo, kakor v vrtu. Rastle so zdaj bob, kimna

in konoplja, leča in lan, zelje in krompir, detelja in žito, da je bilo lepo videti. Vsak je lahko plačal in še veliko za-se prihranil. Še bogati kmetje so svoj dobiček spoznali, ko so se jim oči odprle, kar se večkrat prav težko pri tacihi zgodi. Zakaj imeli so dobiček, ne le da so imeli živež za svoje krave v hlevu, mleko in gnoj, temuč tudi v denarjih. Če bi bil pa vsak pri svoji trmi ostal in iz svoje mošnje obresti za srenjski dolg dajal, bi bili mogli oni največ plačati, tako pa ni nobeden več plačal, kakor drugi. To pa še Ožbetu ni bilo dosti, ki se je zastonj tolikokrat, včasih cele dni po gojzdihi mešel. V mesto je šel celo k velikemu gojzdniku, ki je bil učen gospod, in ga je po vseh Zlatovaščanskih gojzdihi vodil in se z njim posvetoval. Ožbè je imel zopet nekaj novega v glavi, pa nihče ni vedel kaj? Bogati kmetje so rekli: „Dobro vemo, da bomo zopet mi trpeli! Pa motili so se ta pot.“

Vsak je bil tedaj silno radoveden, ko se je vsa soseska zopet zbrala, slišati, kaj da bodo župani povedali. Ožbè vstane in glasno reče: „Možje, ljubi sosedje! Moža brez dolga vsak v časti ima! Naša vas je pa še zadolžena. Obresti od dolga plačujemo s srenjskim svetom. Bolje bi bilo, da bi te denarje sami obdržali, vsak v svoji mošnji, vsaj deset let ali pa še delj. S tem bi si pomagali.“

Ljudje se posmejajo in med seboj rečejo: „To ni preslabo.“

Ožbè dalje govori: „Jaz in moji tovariši hočemo to prevzeti, poroki biti, da se srenjski dolg ves ali večidel plača brez vaših stroškov,

če le privolite tri sklepe spolniti! „Oho!“ zavpijejo bogati kmetje: „Zdaj bomo slišali!“

Ožbè reče: „Poslušajte me in premislite dobro, ali resnico govorim ali ne. V Zlati Vasi je okoli sto gospodarjev.“

„To je res!“ pravijo kmetje.

„Vsako gospodarstvo dobi na leto tri sežnje drv in stelje iz srenjskih gozdov. Ali ni res?“

Kmetje pravijo: „To je tudi res!“

„Toliko potrebuje vsako gospodarstvo“ — reče Ožbè dalje — „nekatero več, nekatero pa tudi manj, ki ima živež iz občinske kuhinje. Pa vsi bi si z manj drvmi lahko pomagali, če bi jim ne bilo vsako leto toliko drv treba za peko, za sadje sušiti in za perilo. Pomislite, koliko drv se pri toliko hišah na enkrat požge, če v enem samem tednu le pri desetih, dvajsetih hišah perilo imajo ali kruh peko!“

Kmetje so godrnjali in djali: „To je res; pa brez kruha ne moremo živeti in umazani tudi ne hoditi.“

Ožbè pa reče: „Veliko srenj je v deželi, ki so bolj bogate, kakor mi, in ki imajo tudi več potreb, ki pa vendar več prihranijo, kakor mi. Pa ravno zato so bogatejši. Veliko jih je, ki nimajo toliko gojzdov, kakor mi, pa imajo vendar dovelj drv in jih še kaj prodati morejo. Pa kako to store? Več hiš skupaj ima eno samo peč za kruh peči in sadje sušiti. Vsak prinese svoje testo in svoje sadje, kadar ga vrsta zadene. In ker se peč ne razhladi, vsak le malo za kurjavo da, in peč ima vedno pravo vročino. To se pravi gospodariti in varovati! Zakaj mi tega ne moremo? Zakaj že davno

nismo tega storili? Odgovor: Ker smo za kaj dobrega ali preleni ali pa preneumni bili. Pomislite tudi še, kako lahko bi cela vas po kurjavi za peko in sušenje sadja pogorela. Pomislite, koliko drv bi samo s tem menj požgali, če bi manjši, bolj pripravne hišne peči imeli, ki manj drv potrebujejo, namesti nezmernih peči, katere moramo imeti, če hočemo kruh peči in sadje sušiti. Drva žgati se pravi denarje žgati!“

Pri teh besedah so se vsi umni Zlatovaščani za ušesmi praskati jeli.

Toda Ožbè se ni dal motiti, in je dalje govoril: „Glejte na desno in na levo. Druge srenje imajo že davno srenjske perilnice, katerih se vse hiše po vrsti poslužijo. Pa zapisati se mora vsak. Tako se drva varujejo, in vas je v varnosti pred ognjem. To nam je znano in hvalimo. Zakaj mora pa pri nas vsaka hiča posebej še doma prati? — Ogenj pri peki in pri perilu naša ognjišča dosti prej sežge in poškoduje. Oboje moramo večkrat popravljati. To velja denarje. Če bi srenja občinsko perilnico, če bi cela vrsta hiš svojo občinsko peč za kruh peči imela, bi se veliko manj denarjev izdajalo.“

Tedaj, ljubi možje in sosedje! Svetujemo vam občinsko peč za peko in za sušenje sadja in občinsko perilnico napraviti, kakor jih imajo druge soseske. Kar bodo veljale, se bo najprej iz srenjske mošnje dalo. Mi vsi hočemo pripomožni biti z rokami in z vožnjo. Kaj mislite.“

Kmetje so marsikaj mislili. Nekateri so hoteli pri starem ostanu, nekateri so pa prevideli, da bi bilo bolje občinsko perilnico imeti. Peči pa niso hoteli imeti, ker jim niso bile znane. Drugi so pa tudi za peči za peko

in za sušenje sadja govorili. Po dolgem pričkanji so vendar večjidel vsi kmetje za perilnice in za peči dovoljenje dali.

Z veselim obličjem jim zdaj Ožbè reče: „Tako je lepo, možje in sosedje, vaš sklep vam čast dela in vam bo vsem dobiček prinesel. Zdaj pride poslednje na vrsto. Prodajte drva, katere si tako prihranite in plačujte s tistimi denarji srenjske dolgove. Poslušajte me in pomagajte mi računati.“

„Če vsaka hiša, ki zdaj razun butar pet sežnjev drv požge, v letu s štirimi sežnji prebiti more, si bo vseh sto gospodarstev v letu sto sežnjev prihranilo. Seženj drv je tri goldinarje vreden, to stori v letu tristo goldinarjev. V desetih letih smo ti tri tisoč goldinarjev prihranili, s katerimi več ko pol dolga lahko plačamo? Poslušajte me dalje! Mi imamo nekaj čez šest sto oralov srenjskih gozdov. Kar je deželno poglavarstvo v gojzde živino goniti prepovedalo, vse lepši raste, kakor vam je znano. Z gojzdarjem sem skozi gozjd šel. Rekel je: Vsako leto se na enem oralu pol sežnja lesa dorase. Dalje je djal. Tacega drevja, ki iz debla poganja, bukev, jelš, gabrov, jesenov ne smemo trideset let posekavati; veliki hrasti, bukve, smreke in kar je za večji pohišje, mora sedemdeset, sto in še več let rasti. Toraj moramo, če z lesom prav gospodarimo, bolj nizke listne gojzdove v trideset delov razdeliti, vse gojzde s takim lesom, ki je za pohišva, pa v sto in še več delov. Če potem vsako leto od vsakaterega gojzda le en del vzamemo, bomo vsako leto enako veliko lesa imeli, in ne bomo sekali ne preveč ne premalo, in mi in naši nasled-

niki bomo vselej dovolj starega, zrelega lesa posekovati imeli. Še dalje je rekel: Da imamo v smrečji toliko starega lesa, da bi se preveč zastaral in strohnel, če bi po redu sekali. Če bi v nekaterih letih ves les posekali, bi v sto letih naši nasledniki zopet dovolj stoletnega lesa imeli. — Moj in mojih tovarišev svet je tedaj: če si vsako leto sto sežnjev prihranimo, bi si v desetih letih tisoč sežnjev prihranili. Namesto da bi pa deset let čakali, posekajmo v dveh letih toliko lesa, plačujmo dolgove, obdržimo obresti sami, in pomagajmo si deset let pri vsaki hiši s štirimi sežnji in z butarami v letu.“

Ko je srenja to govorjenje slišala, so se zopet prepirati začeli in kričali. Večjidel vsi bi bili radi obresti sami obdržali, pa tudi les. Do trde noči so se pričkali, ne da bi bili kaj sklenili.

 24.

Vsak dan gre boljši.

Umni možje, ki so Zlatovaščane dobro poznali, so z glavami majali in rekli: „Da bi naši trdovratni sosedje začeli drva varovati, to pa že ne bo šlo.“ Ožbè pa se je smejal in je rekel: „Le počakajte! Vsaka dobra reč hoče svoj čas. Ljudje se morajo poprej čez to pogovoriti, premisliti in prespati. Zlata Vas ni bila v enem dnevu zidana. Naši kmetje, če se jim kaj koristnega, novega pove, so kakor otroci, kadar kakega neznanega moža zagledajo. Najprvič z vpitjem zbeže; potem ga od daleč pogledujejo; potlej

nekoliko bližje pridejo, če vidijo, da ne grize; poslednjič začnejo z njim igrati in so celo njegovi prijatelji.“

Tako je Ožbè govoril. Temčasi so jeli zidanje perilnice in peči pripravljati. Sekali so les, kamenje lomili, pesek in apno vkup vozili vsi skupaj. Gospodarji, kateri so peč za peko in sušenje sadja vkup imeti hoteli, so vkup stopili, sklenili, kako se bodo vrstili in najbolj varni in pripravi kraj odločili. Ožbè je dobil prav umnega zidarja, ki je znal najbolj pripravne ognjišča in peči zidati. On sam je šel po mnogih vaseh, da bi videl, kakošne imajo tam, da bi tudi v Zlati Vasi tako jih zidali. Proti jeseni so že perilnico in peči imeli, katerih so se Zlatovaščani z velikim veseljem poslužili. Zdaj so gospodarji prepričani bili, da se tako veliko drv prihrani in da se ni ognja bati.

Pa ena reč se iz druge snuje. Nekateri so zdaj sami prevideli, da nerodnih velicih peči v hišah ni več tako treba, kakor poprej; da so manjši zadosti, v katerih se toliko lesa ne požge. Ožbè in gospod župnik sta take majhne pečice imela, v katerih se je tudi kuhati dalo. V mestu so imeli skoraj povsod take. Nekdanji župan Brencelj si je tudi že tako napravil, da je bilo bolj po gosposko. Velik dobiček je pri tem. Kar se je drv prihranilo, so se lahko prodale in denarji shranili. Nihče ni mogel Ožbetovih besed pozabiti: Drva žgati se pravi denarje žgati! Bali so se le denarjev dajati zidarjem.

Veliko tistih izmed dva in trideseterih mož, ki so bili z Ožbetom v tako imenovani zlatnarski zavezi, je zavoljo Ožbeta že v je-

seni peči prenaredilo, zlasti ko je nekaterim bolj ubogim z denarjem nekoliko pripomogel. Nek pripraven mestni zidar jim jih je prav lično postavil. Zdaj naj bi bili videli, kako so sosedje in sosednje iz vseh strani vasi prišli nove peči, kakor kaj čudnega ogledovat. Vsi so se smejali, vsi grajali nove peči. Ko je pa mrzla zima z ledom, snegom in z viharjem v vas prišla, so se vsi čudili, da so male pečice tako lepo grele. Spomladi so gospodarji, ki so tako peči imeli, drva prodajali; to bi bili drugi tudi radi storili. Stare, velike peči so svoje prijatelje zgubile, in nazadnje je vsak tako majhno pečico imeti hotel. Veliko tistih, ki so jih pri družih videli, so si take peči prav umetno sami zidali, in še marsikaj so popravili na njih, kar je vsem dopadlo. Spomladi je neki mož od hiše do hiše po vasi hodil, in rekel: „Denarjev sem! obresti od srenjskega dolga se morajo plačati; zato plačajte najemščino od sveta, katerega vam je srenja v najem dala!“

To je bilo hudo, tako na enkrat dva goldinarja in še več za nič in trikrat nič dati. Nekateri so rekli: „Vrag vzemi srenjske dolgove!“ Drugi so k Ožbetu tekli in djali: „Oče župan, zakaj ne svetujete več srenjske dolgove z drvimi iz gojzdov za vselej plačati? Sprožite, sprožite še enkrat to reč!“

Ravno tega je Ožbè čakal. In ko je srenja zbrana bila, je rekel: „Vsa soseska želi, kakor sem slišal, dolgove plačati. Nihče neče cel seženj drv v letu menj požgati. Pritrgajte si saj pol sežnja. Tega ne bo pri novih naredbah nihče pretežko občutil. Jemajte tedaj na leto namesto po tri, le po poltretji seženj,

toliko časa, da imamo zopet dovolj lesa v gojzdu. Tako smo v dveh, treh letih brez vsega dolga.

Čez ta svet so sicer godrnjali; pa vendar so storili po njem. Visoka gosposka ga ni samo dovolila, še pohvalila ga je, in blizo in daleč so napovedali, da bodo drva sekali. Veliko kupcev je prišlo po drva od blizo in od daleč. V pričo velikega gozdarja so sekali stari in tudi mladi les, kjer je bil pregost, kakor je gojzdar ukazal; prodajali so ga pa dve leti, da bi se bolj drago prodal. V dveh letih je bilo šest tisoč goldinarjev skupljenih, tako, da ni bil samo srenjski dolg poplačan, temuč tudi lepo število je še ostalo, katero je srenja v svoj dobiček izposoditi mogla.

Zdaj je pa Ožbè tudi velikega gozdarja in visoko gosposko ubogal. Namreč da bi gojzd, ki je bil najboljši kos srenjskega premoženja, prav dobro gospodarili, so po zemljermerca poslali, ki je ves gojzd premeril in obris naredil. Veliki gojzdar je ves gojzd obhodil, in ko ga obide, ga je v dele ali seče razdelil, in zapisal, kje da se vsako leto drva sekati zamorejo. In tako se je za trideset in sto let previdelo. Gojzdar je županom pisan uk dal, kako da se morajo vsako leto ravnati, kadar drva sekajo in nov les zasajajo. Župani pa so srenji ukaz dali, v katerem je, kakor v postavi, zapisano bilo, kaj da se mora prihodnjič storiti, kadar drva sekajo, darove razdeljujejo, potrebne drva odkažejo, kdor zoper to postavo dela, kadar se ogledniki gojzdov izvolijo itd., da se vse po pravici in vsem k pridu godi.

To je bilo prav posebno dobro. Kadar so v gojzdu mesto zadeli, ki je premalo lesa imelo, so toliko iz družega vzeli, kolikor je oni premalo dal. Oglednika so boljše plačevali, da je potepuhe in gojzdne tatove ponoči in podnevi zalezoval. Vsaki dve leti so poljski čuvaji, ogledniki, posestniki itd. gojzde, njive in senožeti obhodu, ogledali in popravili; njim so mogli skušeni možje in mladeniči pomagati, da so se kaj učili. To je pomagalo, da se niso zavolj mej kregali in pravdali, kar je sicer zavolj nepazljivosti navada bila.

25.

V vasi je še veliko revščine.

V celi deželi niso mogli nehati se nad Zlatovaščani čuditi. Zakaj videlo se je, kako se je njih premoženje množilo. Vas ni samo dolgov poplačala, temuč tudi ljudje so svoje male dolgove poravnali, ki so sicer vsi zadolženi bili. Vsak meščan, ko je kaj denarjev odveč imel, je rajši Zlatovaščanom posodil; zakaj vsak je vedel, da so župani vest imeli, kadar so zastave cenili, in so dobro vedeli, koliko je dolga na tem ali onem zemljišču. Tako v družih soseskah ni bilo; zato so Zlatovaščane povsod najraje imeli in častili. Če je kedaj kak berač kam prišel in je rekel, da je iz Zlate Vasi, se mu je reklo: „Fej te bodi! ali te ni sram beračiti Zlatovaščan!“ Mislili so povsod, da nihče iz Zlate Vasi beračevati ne more.

Pa motili so se ljudje. Zakaj v ti lepi vasi je bilo še veliko revščine iz nekdanjih

časov. Nekateri scapani ljudje so bili, ki se niso dali poboljšati; naj bi jih bili gospod župnik še tako lepo učili, ali jim gosposka žugala, nič ni pomagalo. Ljudje so bili v vasi, ki so rajši postopali, stradali in beračili, kakor si z delom mrvico kruha zaslužiti hoteli. Bilo jih je celo nekaj, ki so svoje otroke rajši beračevanja in tatvine učili, in jih zvečer pretepali, če niso dosti naprosili. Bilo jih je več, ki so rajši na vinu, žganji ali na družih sladkarijah zapravili, kar so zaslužili ali sprosili. Tudi upanja ni bilo, da bi taki ljudje kedaj pomrli. Če se je bolj premožnost v Zlati Vasi množila, več je bilo taci. Ženili in možili so se med seboj, brez skrbi, kako sebe in otroke preživeti. Djali so še potepuhi: „Srenja ima premoženje za uboge; to je naše; in srenja ima dolžnost nas preživeti, naj hoče ali ne. Izpoditi nas ne sme ali pripustiti, da bi stradanja konec vzeli.“ Dobremu gospodu župniku so ti nesramni govori predrznih beračunov posebno k srcu šli. Velikokrat so županom rekli: „Delajte in trudite se, kakor hočete, dokler bodo v vasi izgledi lenobe, požrešnosti in zanikrnosti, ki so šola vse hudobnosti, se soseska nikdar ne bo do dobrega na noge spravila. Zakaj kar pošteni ljudje zaslužijo, s tem se postopači rede. Ti zmiraj premoženje družih molzejo, in njih zanikrnost tudi druge zanikrne dela.“ To so župani tako dobro spoznali, kakor gospod župnik. Pa kako bi bilo pomagati? To je bilo težko! — Vas je imela ubožno hišo, katero so ubožnico imenovali. Pa premajhna je bila za vse; toraj jih veliko niso mogli vanjo djati. Tudi so se mogli bati

ljudi vanjo devati. Gospod župnik so večkrat v ubožno hišo šli, z upom ljudi poboljšati, — pa zastonj. Tu so vkup stanovali mladi in stari, možje in žene, ki sicer nikjer niso imeli stanovanja. Hiša je bila, kakor so gospod župnik večkrat rekli, pravo brezdno duš. V nji so otroci slišali in videli strašne reči pri starih. Ker so ljudje obojega spola in grdega zadržanja vkup živeli, je bilo veliko pohujšanja. Zemlja, ki je siromaške hiše bila, je bila vedno najslabše obdelana, in Ožbè si je mogel veliko prizadeti, da je hiša vsaj od zunaj čedna bila. Pa če si je še toliko glavo ubijal, to vkup znešeno postopalno, zanikrno drhal spreobrniti, ni mogel nič opraviti, in mislil je poslednjič, da je božja volja tako. Ako gospod župnik niso pokoja imeli, tudi niso te spridenosti ljudi v vasi gledati mogli. Moder gospod so bili, ki se niso hoteli v srenjske reči mešati, ker so z vsemi ljudmi v prijaznosti ostati hoteli, da so več dobrega storiti mogli. Tu ali tam so kak dober svet dali, kako dobro misel obudili in se veselili, če jo je ta ali oni župan dobro umel. Potem so se pa delali, kakor da bi ne bilo od njih kaj tacega prišlo, temuč županom so čast pustili, kakor da bi bili ti pravo zadeli. To se je županom dobro zdelo in toliko rajši so po pravi poti hodili. Gospod župnik so si tudi mislili: to je prav, da so župani v časti pri ljudstvu, in nečast bi jim bila, če bi se reklo, da se dajo od gospoda župnika voditi. To bi ne smelo biti. Tako so modri gospod na tihem dobro delali, brez časti; pa več so storili, kakor so tisti vedeli in mislili, katerih je dobro zadevalo. Če se pa kaj ni tako zgo-

dilo, kakor so želeli, niso bili nevoljni in nikoli od dobre reči niso odstopili. Zakaj mislili so po svoji umnosti, da je Bog tudi drugim ljudem um dal, in v mnogih rečeh morebiti še več, kakor njim. Vsako dobro in koristno reč so zelo pohvalili; to je dajalo veselje in srčnost. Ker so ljudje spoznali, da niso prav storili, so jim pomoto pregledali; to je dajalo tudi pokoj in nevoljnim novo srčnost.

„To ne more nič več tako biti z našimi ubozimi in lenimi berači!“ je Ožbè djral, pa svetovati si ne morem. „Ti berači so pošteni soseski to, kar so gnjide človeški glavi: nadloga, sramota, in ta mrčes popiva kri, sok in moč, da ni moč se ozdraviti. Gnjusi se mi, kolikorkrat siromašnico vidim. Toliko denarjev velja in ni za nič, kakor da se sramota in zanikernost v nji redite.“

Gospod župnik mu odgovore in reko: „Prav iz moje duše ste mi govorili, Ožbè. Če bi srenja siromašnice ne imela, bi tudi prebivalcev v nji ne bilo. Največ beračev in postopačev se vselej tam vidi, kjer se največ darov daje.“

Ožbè reče na to: „Mislil sem že, siromašnico zapreti. To pa nič ne pomaga. V najboljših soseskah se ne bo nikoli beračev in zanikernežev manjkalo. Kam s temi? — Videl sem v družih soseskah, da svoje uboge k premožnim kmetom pošiljajo in da imajo en teden pri kakem gospodarji živež, pri katerem morda tudi v hlevu ponoči prebivajo. To je pa pretrdo za starčke in bolnike, trdnim pa priložnost k postopanju, potuho in pohujšanja dajo. Pri družih sem pa videl, ki

so beračevanje odpravili, da so na srenjske potroške pri nekaterih hišah živež plačevali. Dali so jim pa tam živež, kjer so ga najbolj po ceni dobili. Taki so bili pa sami siromaki, ki so si s tem kaj zaslužiti hoteli in se v taki družini spridili. To ni srenji nič dobička, temuč veliko stamote prineslo. Zakaj berači se niso poboljšali, drugi so pa od njih zanikernost našli. Tako je, gospod župnik! in krvave solze bi točil, kadar se ubozih otrok, posebno sirot spomnim, katere tako, kakor živino tistim v hrano dajo, kateri jih za najmanjši plačilo dostanejo. Vem, kako so v hudih časih za take otroke denarje prejemale, otroke pa stradati pustili; in kako so uboge črviče s palicami šeškali, če so lakote zdihovali in kričali, da bi jim usta vezali, da bi ljudje tega ne izvedeli. Vem, kako so enkrat v želodcu tacega otroka, ki je umrl, nekaj trave in vode dobili, družega pa nič, in kako je imel na plečih in na hrbtu od tepenja krvave klobase. Resnično, resnično je, da je med Turki in ajdi večkrat več usmiljenja, kakor med našimi surovimi kmeti.“

„Tudi vem dobro“ — govori Ožbè dalje, „da so župani v več srenjah mislili siromašnice in bolnišnice napraviti, kamor bi svoje siromake devali. To se pa ni iz prave krsčanske ljubezni godilo, temuč trdosrčni, zložni župani so hoteli s tem sebi pomagati, da bi jim ne bilo treba se vedno s siromaki ubijati. Zakaj napuh županov ljubi v vasi le čast in si polajša tako po nekrščanskem svoje skrbi, kakor le more!“ Tako je Ožbè govoril. Gospoda župnika je veselilo, moža tako modro govoriti slišati, in rekli so: „Jaz sem čez to

reč nekaj spisal, berite te liste. Veliko je vmes, ki ni prav lično; pa pre naredite, popravite ali zavržite vse, kar se vam zdi.“ Ožbè vzame župnikovo pisanje. Večkrat je prebral. Pogovoril se je čez to s svojimi sožupani. K župniku gre, jim reče, to mora biti tako, to pa tako, jih posluša, kaj mu odgovore in se zopet s sožupani posvetuje. Na zadnje s župnikom eno skleneta, kako uboge ljudi v soseski bolj preskrbeti. Potem je najspoštovanejše može k sebi poklical, se z njimi posvetoval in poslušal, kar so mu rekli. Tu so mogli zopet veliko pre narediti in popraviti.

 26.

Kaj Zlatovaščani s svojimi berači store.

Ko so se dobro posvetovali, so začeli pripravljati, kar je bilo treba. Vendar je malo kdo vedel, kako tako veliko beračev, postopačev, nezmožnih bolnikov in otrok brez velicih potroškov izrediti in preskrbeti. Najprvo so s privoljenjem deželne gosposke iz siromaške lastnine število denarjev vzeli; za te so sekire, oblje, žage, lopate, matike in drugzega orodja nakupili. Tudi kuhinjo so v siromaški hiši popravili, da so za več ljudi kuhati mogli; v hiši se je marsikaj popravilo, tako da so v eni stanici možje, v drugi ženske delale, in dve stanici so za bolnike obojega spola naredili. Tudi so skrbeli, da je vsak, ki je bil zdrav, posebej ležal v celici, deset čevljev dolgi, tri široki, ki je na tleh cehto in blazino s slamo nabasano z eno ri-

juho in gorkim koltrom imela. Vsaka celica je imela svoje vrata z luknjico za dober zrak.

„Beračem se ne sme nikoli premeško postlati“ — je rekel Ožbè — „da si priza-denejo, si s svojim trdom svoj stan poboljšati“. Zato so v vsakem kotu postlali. Pod streho so nakupljeno zalogo volne, konopljine, lesa in kaj tacega več hranili.

Ko je vse pripravljeno bilo, so župani imena tistih zapisali, ki brez soseskine moči niso mogli živeti. To je bilo kmalo storjeno. Dobro so vse poznali. Nekateri so imeli še v vasi svoje stanovanja, drugi so pa brez stanovanja okrog beračili od hleva do hleva. Tisti, kateri niso imeli svojega stanovanja, so vjeli in v siromašnico pripeljali. Radi so šli, zakaj mrzla zima je že na vrata bila. Tisti, ki so sicer stanico imeli, ki so pa z drugimi vkup natlačeni stanovali, tako, da so mogli stari in mladi ljudje obojega spola v eni stanici spat, so bili v siromašnico brez izgovora vtaknjeni. Samo tisti so v njih stanovanjih pustili, ki so skazati zamogli, da oni in otroci posebej spe in na zdravem stanujejo.

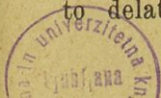
Tako so bili vsi ubogi in siromaki cele vasi na dvoje razdeljeni. Kateri so svoje stanovanja imeli, so jih osebnike imenovali; tistim pa, ki so v siromašnici prebivali, so siromašniki rekli. Za oboje pa je srenja skrbela, brez razločka. Kjer so otroke imeli, so jih radi pri starših pustili. Če je pa premalo prostora bilo, ali če so bili starši hudobni in razujzdani ali v siromašnici: so otroke ali v vasi ali pa v mesto v dobre hiše dali, ne k ubogim za plačilo, tudi ne k bogatim, temuč

k takim, ki so bili zavoljo poštenosti znani. Takim otrokom so oblačila iz siromašnice dajali, rejnikom pa tudi kaj plačali, če so hoteli. Toda malokdo je kaj vzeti hotel, ki je kakega tacega otroka imel. Na opominjevanje gospoda župnika in iz krščanske ljubezni so to storili. Gospod župnik so bili pravi oče vseh sirot. Dva hudobna, nepredna, snedena fanta so k sebi vzeli, ki jih nihče ni hotel imeti; pa že čez pol leta sta se tako poboljšala, da se je vsak začudil. Tako se je za otroke skrbelo in nič več niso zdaj hudih izgledov svojih staršev gledali; učili so se delavno in pobožno živeti, ker bi sicer zgolj berači, tatje, postopači ali vlačugarji bili.

Ko so vse uboge ljudi in njih otroke tako razdelili in vsakemu prebivališče dali, so tudi župani postavili naredili, da mora srenja ali soseska za vsacega skrbeti, kdor se ne more sam preživeti in od nikogar pomoči ne dobiva. Srenja ima pa pravico, na vsacega gledati in paziti, katerega ima preskrbeti, da se uči sam zase skrbeti. To je bilo dobro in prav.

Zato so vsaki ubožni družini poštenega moža za varuha (jerofa) dali. Ta je imel za živež, obleka, premoženje, dolge in pridobljenje družine njemu izročene skrbeti; je mogel čuti, da je v prebivaljših osebnikov vse v redu in čedno bilo. Pri tem so bili prav ostri. Ker so tudi osebni svoj živež iz siromašniške kuhinje dobili, kjer so, kakor v hudih časih, vkupaj kuhali, in ker so obleko in orodje prejeli, so mogli tudi za to delati in si s tem svoj kruh in kar so

sicer imeli zaslužiti. Kar so si več zaslužili, se jim je plačalo. Pa teh denarjev, kakor tudi tistih, katere so si z delom pri kmetih zaslužili, niso oni v roko dobivali, temuč shranili so jim jih. Zakaj ljudje ne potrebujejo denarjev, ki so z vsem preskrbljeni; toda hraniti in varovati so se mogli še le učiti.

Vsak varuh je mogel gospodu župniku od časa do časa povedati, kako se njegova družina zadrži in kako se ima, ker gospod župnik so čez vse varhe čuli; oni so skrbeli za vse uboge in so imeli za to svoje bukve. Kadar jim je bilo treba čez kakega varha se pritožiti, če se je v svoji službi morda slabo obnašal, so ga župani kar odstavili.

To je vsaki ubogi družini ali osebi v vasi silno veliko dobrega storilo. Zakaj ker je vsak varuh le eno družino prečuti imel, mu je bilo bolj lahko, to opravilo bolj skrbno opravljati. Vsak je pa to rad zastonj iz krščanskega srca storil. Kmalu so se varuhi začeli skušati, kdo bi svojim varovancem s svetovanjem in izgledom bolj pomagal. Tako je vsaka zapuščena družina nenadoma prijatelja, očeta in varuha dobila, kateremu je vse svoje dni hvaležna bila.

Sedaj se je pa vprašalo: od kodi živeža in obleke za siromake? Obrest siromaške lastnine ne vrže toliko. Ožbè pa je rekel: „Grdo bi bilo, če bi si ljudje z zdravimi rokami svojega živeža ne zaslužili. Vsi vkup, osebni in siromašniki, moške in žene sedaj tako rekoč eno veliko družino store, in eden mora za vse, vsi pa za enega delati. Osebni morajo v tednu delati, kar se jim

da, siromašniki morajo v dnevu po osem ur delati, samo ob nedeljah in praznikih ne.“

In tako se je zgodilo. Kdor ni hotel delati, so ga v tamno luknjo zaprli, kjer je v živež samo mrzlo vodo in krompir v obeljih, mrzel in neslan, ki je družim ostal, dobival. Tega se je vsak bal. Kdor je pa delal, je imel vsak dan gorko juho, sočivje in dvakrat v tednu meso. Kdor je pa še več kakor osem ur delati hotel, si je denarje služil. Kar je izdelal, je bilo zanj prodano, denarji so bili pa v hranilnico na obresti djani. Tako so si majhno premoženje nabirali. — Kdor je klel ali se rotil, nečisto govoril, razgrajal, je v tamno luknjo brez milosti in usmiljenja iti mogel. Kdor je pa lepo tiho in pohlevno živel, je smel kaj boljšega upati. V siromašnici je lahko siromaški oglednik ali celo čuvaj siromašnice postal. Izmed najboljih siromašnikov so tiste izvolili, ki so na delo in zadržanje družih, na čednost in red v stanicah in spalnicah in na obleko gledali. Oglednik je vse čuvaju povedal, ki je bil sam siromašnik. Čuvaju in kuharicam ni bilo treba vsacega dela delati. Kar so si zraven svojih opravkov zaslužiti mogli, je njim ostalo in v hranilnico prišlo. Ogledniki so samo štiri ure med družimi delali; druge ure so imeli zase delati. Kuharice ravno tako. Liza je imela siromašniške kuharice pod seboj. Tukaj je dve ubogi ženi kuhati učila. Druga siromaškinja je imela na perilo, obleko in orodje siromašnikov gledati. — Tako so bili vsi siromašniki med strahom kazni in med upom dobička in k svojemu pridu napeljevani.

Dela so celo leto dovolj imeli. Pred vsem so mogli pa siromašniki in osebni vkupaj ne samo vrte in polje siromašnice obdelovati, žito, zelje, repo, bob, salato, krompir, lan, kornoplje itd. nadelovati, ampak tudi svet, katerega jim je srenja dala obdelovati. Pa vsak je obdržal, kar je iz svojega sveta dobička dobil, tako da je razun tistega, kar je siromašnici še za obleko, živež in stanovanje dolžan ostal, vse drugo pa svojem varuhu prodati smel: dobiček je prišel v hranilnico.

Možje so mogli tudi cesto popravljati, vodnjake čediti, močvirne kraje z vodotoki na suho devati, za siromašnico in za osebne drva sekati in klati, v gojzdu na prazne kraje mlade smreke, bukve in hrastiče saditi, in sicer, kar je zidarskega in tesarskega dela pri pripravljanji siromašnice ali osebniških stanovanj treba bilo, opravljati. V slabem vremenu in pozimi so imeli možje še več dela. Zdaj so mogli, kateri so se z strugo, s likavnikom in z žago sukati znali, vsakotere hišne, kuhinjske in poljske orodja delati. Drugi so se učili iz volne in iz preje mezlan tkati, ki dolgo trpi, ali pa iz preje platno delati. Poleti in pozimi so imeli nekateri tkalci dosti dela.

Žene in tudi osebni in siromašniki so mogli na polji delati, kadar družih ni bilo; tudi perilo in obleke osebikov in siromašnikov so mogli čediti in popravljati pomagati; volno in predivo presti ali ženam motati; nogovice in kape veziti, cehte in srajce šivati in tacih reči več. Vsi so za enega delali in eden za vse. Ljudje so se pa pri tem tako dobro imeli, da so se nekateri pro-

stovoljno med uboge zapisali, ki so poprej zavoljo strahu rekli, da se brez vsega beračevanja in brez pomoči družih lahko prežive. Ta naredba je bila zavoljo tega prav dobra, ker ni bilo denarjev izdajati treba. Zakaj čuvaju, oglednikom in kuharicam, deklam, drvarjem itd. ni bilo nič plačati treba. Siromašniki so bili. Gospod župnik, varuhi, Ožbè in Liza niso za take krščanska dela nič plačila dobili. Novi učitelj, Janez Vesel, je brez vsega plačila račune natanko oskrboval, koliko denarjev se je za siromašnike in osebne dobilo, izdalo in prihranilo.

Dalje — vse gospodarstvo se je samo obdržalo. Ljudje so sami sadili, sejali in kuhali, kar so v živež potrebovali; predli, tkali in obleke delali so sami iz pridelanega prediva; mize, klopi, stole in lesene ploščke ali talarje, skrinje itd. so sami delali; pohištva in orodja so sami popravljali. Kmaló so več živeža, več preje in sukna in vsakatega orodja imeli, kakor jim je treba bilo. To so v dobiček siromašnice prodali, in si za denarje omislili, kar je bilo volne, železja in taci družih reči treba. Pridni osebni so si še čez postavno delo lepih denarjev zaslužili. Te so na obrest dali ali si za nje kupili kar še niso imeli na pr.: orodja, volne itd. Že v drugem letu ni bilo treba obresti iz siromašnice več načenjati.

Ker so ljudje pri prosti hrani veliko delali in možje od žen skoraj zmiraj ločeni živeli, so se mehkega življenja odvadili. Razun tega je bila postava, da se nihče ni smel oženiti ali omožiti, kakor tisti, kateri se je brez srenjske pomoči preživeti mogel.

Kar se je pa najbolj hvaliti moglo, je bil strah božji, kateri se je teh nekedaj tako zadivjanih ljudi od dne do dne bolj prijemal. Tudi za to je šla gospodu župniku hvala. Vsak teden so s siromašniki večerne molitve molili, h katerim so tudi osebniki prišli. Tu so veliko od dušne sreče govorili in učili in pokazali, kako po ljubezni do Boga in do bližnjega človek časno in večno srečo doseže. To je veliko več k poboljšanju pomagalo, kakor gosposkine postave.

Vsacemu siromašniku in osebniku je bilo na voljo dano, siromašnico zapustiti, kadar je kdo hotel. Samo skazati se je mogel, kako da se samostojno in pošteno preživeti zamore. Postava je tudi bila, da je vsak svoj zaslužek iz hranilnice prejel, kdor je siromašnico zapustil in se eno leto brez beračevanja, brez ptuje pomoči, sam s svojo pridnostjo preživeti mogel; tako da so mu ljudje hvalo in dobre priče dale. Potem mu tudi varuha ni treba bilo in je prosto živel, kakor vsak drugi človek.

Zlatovasne siromašnice je pa to od drugih razločilo, da so ubogi ljudje prisiljeni bili, si vse, kar jim je v živež, obleko in sicer treba bilo, sami narediti. Nihče ni zanje skrbel; sami zase so mogli skrbeti in delati. Tukaj niso mehkobno živeli, tukaj niso imeli negotovega, lahkega dela, kakor v tvornicah, da bi se mladi ljudje za težka dela spridili; tukaj se ni dalo nič lahko zaslužiti, kjer bi se mladi fantje in dekličiči skoraj ravno toliko zaslužiti mogli, kakor stari; to stori mehkužno življenje, prezgodnje ženitve in zanikernost. Tukaj je mogel vsak svojo moč v tem skušati,

kar mu je bilo vse dni življenja k pridu, če mu je moč pripustila; kopati, sekati, sejati, saditi, mlatiti, tesati, likati, presti, tkati, šivati je mogel.

27.

Skušnja velja več kakor učenje.

V Zlati vasi je bilo, kakor na vsakem kraji. Da je le kak umen mož kaj novega nasvetoval, da bi se s tem kaj škodljivega odpravilo, si je vsak prizadjal, mu napotje delati. Potem je imel vsak kaj pomisliti in dvomiti; potem je vsak z glavo majal, z ramama otresal in pesem vseh strahljivcev in lenuhov pel:

Pusti! to je pretežko,
Spod rok nikoli ne bo šlo.

To je Ožbè dobro vedel, in skušnja in škoda ga je zmodrila. Ako bi bil Zlatovaščanom prej vse razodel, kar je za siromake in uboge storiti namenil, bi se bil vsak vstrašil, od premišljevanja znorel, vse zavrgel in djal:

Pusti! to je pretežko,
Spod rok nikoli ne bo šlo.

Ali Ožbè si je mislil: Skušnja več velja kakor učenje. Tudi svojim tovarišem svojega namena ni razodel, zakaj dobrovoljni, blagi možje so bili, pa boječi, strahljivi ljudje. Zato ni nikoli vsega na enkrat razodel, kar je bilo storiti.

Najprvo so bili ubogi in berači z otroci zapisani in v osebnike in siromašnike razdeljeni. To je šlo. Potem je bil vsaki družini

varuh dan, kateremu so gospod župnik razložili, kaj mu storiti. To se je tudi zgodilo. Potem so vsakatero orodja omislili. To ni bila copernija; ravno tako so volne nakupili, kopelj in lanu vsejali, presti začeli in siromaško kuhinjo napravili. Tako se je eno za drugim storilo, nič se ni pretežko zdelo; tako se je vse naredilo in je od visoke gosposke z veliko hvalo potrjeno bilo. Zvedelo se je tudi, da so še nekateri gospodje od gosposke rekli, da to ali uno ni mogoče, kar je pa vendar skoraj končano bilo.

Najbolj je v začetku siromašnikom predla; v ozkih spalnicah niso hoteli spati. Pa dejalo se jim je: Bodite pridni, in stanovanja si znate zbrati in hiše zidati. Delo jim pa ni dišalo, zato so v tamno luknjo prišli, kjer so ob pičli mrzli hrani živeli. To jim je še manj dopadlo. Nekateri so poizkusili svoj stan si s pokorščino poboljšati, in vdali so se, zlasti pozimi, ko ni bilo preveč prijetno, po cestah popotovati in spati. Dobrega življenja in dela so se navadili in si za svoje stare dni in za svoje otroke nekaj prihranili; potem so radi ostali. Zakaj, kar so imeli posajenega, so hoteli obdržati in želeli so, to pomnožiti. — Drugi pa so ušli in se po svetu podali, postopati in beračiti. Škoda je samo njih zadela, dobiček je srenji ostal, da ji ni bilo več treba, jih rediti. Nekaterih ni bilo več videti. To je bilo za Zlato Vas sreča. Drugi, ki so beračili, so bili polovljeni in nazaj pritirani. Te so najprej v tamno luknjo vtaknili, potem so bili pa zopet v delo vpreženi, kakor nekedaj. — Preden so tri kvatre minule, so bili vsi svojeglavci ugnani, in nobenega Zlatovaščana be-

rača ni bilo več, razun nekaterih, ki so jo v ptuje dežele potegnili.

Osebniki so se v začetku tudi zoperstavljali hoteli in v nesnagi in gnjusobi živeti, kakor so vajeni bili. Tožili in kričali so, da so Zlatovaščani tako trdosrčni, da jih več zastonj ne pasejo in več denarjev v roke ne dajo. Ali lakota in tamna luknja je tudi tiste ukrotila, ki so bili najbolj trmasti; Zlatovaščani pa so pri tem ostali: Kdor hoče jesti, mora delati; kdor hoče dobro imeti, naj dobro stori. Siromaška hiša je nekedaj veliko denarjev veljala. Zdaj nič. Ne gospod župnik, ne Ožbe, ne Liza — nihče ni hotel od siromakov obogatiti. Siromaki so mogli vse opravila sami opraviti. Če so kako lajše opravilo imeli, je bilo to plačilo njih dobrega zadržanja; če so ga zgubili, jim je bilo to v pokoro. Eden družemu je pri tem na roke gledal. Vrtni in njive so jim dali dovelj živeža, in tudi svet, ki je bil med uboge razdeljen, je več vrgel, ker so ga vsi skup obdelovali in oskrbovali. Kateri niso pridni bili, so siromaški hiši s tem plačali, kar so pridelali, njih živež in obleko in kar so si prihranili, se je v denarje djalo in v hranilnici spravilo. Možem v siromašnici se ni v začetku nikakoršno delo odsedati hotelo. Pa učiti so se mogli. Mojster, ki je iz mesta prišel, jih je kmalo izučil; umen mož je bil, ki je gospoda župnika zlo spoštoval in častil. Kaka obleka ni veliko veljala, in klopi, stoli, postelje, skrinje in drugo orodje skoraj nič. Siromašniki so mogli osebnikom orodje napravljati; tako je bila vsaka družina z orodjem dobro preskrbljena in se je tako zložnega življenja navadila.

Kakor je ubožna lastnina in siromašnica s tem dobiček imela, ker je toliko rok samo za živež in za obleko delalo, tako se je tudi premoženje, last osebnikov in siromašnikov naraščalo. Zakaj kolikor so si v prostih urah več zaslužili, so smeli prodati in v hranilnico položiti; ravno tako so smeli s tem storiti, kar so pridelali. To ni bil majhen dobiček. Ljudje so se dela privadili; varovati in premoženje množiti jih je veselilo, ker so čas prevideli, da bodo samostojno živeti in neko premožnost uživati mogli.

Največ dobička so pa čuvaji in ogledniki imeli, ki so sami siromašniki bili. Zakaj vse, kar so zraven svojih dolžnih opravkov narediti in prodati mogli, je bil njih dobiček. Zato si je vsak prizadjal, se lepo zadržati, da bi kaj tacega postal. Kateri so pa kaj tacega bili, so se varovali, svoje dolžnosti zamuditi. Najmanjši pregrešek jih je lahko ob službo djal, na katero jih je veliko čakalo.

Sčasoma so imeli v siromašnici ročne delavce. Kupovali so ne samo domači kmetje, temuč tudi mestni ljudje reči, katere so tukaj delali, ali so jim jih pa v delo dali. In če je kak pripraven delavec čutil, da si sam zase več zasluži, je siromašnico zapustil v vas ali v mesto stanovat šel in je sam zase živel. To je tudi druge spodbadalo. V vasi je bil pa vsak vesel, da ga niso več berači nadlegovali ali mu v hišah in v vrtih ponoči kradli. Vsak je rad namesti milodara v siromašnico kaj poslal, če je bilo treba. Pa vas je imela tudi še drug dobiček, na katerega prej nihče mislil ni. Kadar namreč poleti na polji dela ni bilo, so imeli kaj družega zunaj hiše delati. Tako se je zgo-

dilo, da so bile vse ulice v vasi s kamenjem vložene, kóder so mogli v slabem vremenu skoraj do kolen po blatu gaziti; da so poleg potoka jeze naredili, da v povodnjih ni čez breg vhaljal in luž delal; da so bile steze in brvi gladke; da v srenjskem lesu nobenega mesta več ni bilo, kjer bi ne bilo lepo čvrsto mlado drevje zasajeno. Daleč okrog po deželi ni bilo lepšega gojzda in čednejše vasi, kakor Zlata Vas. Celo iz mesta so prišli imenitni gospodje naredbe Zlatovaščanov ogledovat in radi bi bili povsod take imeli. Toda v družih vaseh so zastonj po gospodu župniku Jerneju, po prijaznem Ožbetu in po njegovi blagi Lizi popraševali. Pa tudi drugje so srečno kaj novega in koristnega poskusili. In prav so imeli. Skušnja velja več, kakor učenje. In kjer kaj pravega iz krščanske ljubezni storiti hočejo, gotovo tudi kaj pravega store.

28.

Še nekaj novega.

„Kaj pa ima Ožbè zopet?“ se kmetje poprašujejo. Zakaj kadar so že vsi ljudje delopust imeli, je z učiteljem in z nekimi mladenči po polji dirjal. Mladenči so verižice za sabo vlačili, dolge droge v zemljo vtikali in Ožbè je vedno čez majhno mizico na dolgih nogah na drogove kukal in se ni mogel zadosti nagledati. In učitelj Vesel je tudi rad gledal. Na drogovih pa ni bilo celo nič videti.

To je skoraj eno leto trpelo. Ko so pa kmetje slišali, da Ožbè zemljo in vse polje zmeriti in vse pota in steze v obris spraviti

misli, so se jeli spogledovati. Zakaj od vojske so zopet jeli govoriti in mislili so si, Ožbè bi znal deželo sovražniku izdati.

To je pa tako-le bilo: „Ožbè si je umel na poljemerstvo in bukve je imel, v katerih je bilo od poljemerstva pisano. Svojega prijatelja, Janeza Vesela, je tudi v ti umetnosti podučil in še več družih kmetiških mladenčev, ki so za to glave imeli. Ko so bili srenjski gojzdovi prav dobro izmerjeni, je sklenil sčasoma, kadar ne bo preveč družih opravkov, vse polje, pota in steze cele srenje izmeriti in velik obris ali karto narediti.

Na obrisu je bil pa videti vsak košček zemlje, vsaka pot, vsaka steza, vsaka mejica, vsaka hiša. En oral ali joh je imel velikost štiriogljatega palca. Ko je bil obris izdelan, so ga v srenjski hiši na steno obesili. Sleherni dan so kmetje prišli in ogledovaje ga so se čudili. Zakaj kmalo so se znajdli in sleherni je svojo njivo, svoj vrt, svojo senožet spoznal. Najbolje je pa bilo, da je zraven slehernega kosa polja ali njive zapisano bilo, kolikošno da je vsako. Sedaj še le je vsak izvedel, kolikošne njive in senožeti da ima, in skrbno si je njih velikost zapisal. To je pri prodajanji ali pri kupovanji veliko pomagalo; zakaj doslej so svet le na stopinje cenili in marsikdo si je preveč, marsikdo pa premalo nameril. Koristno je bilo v resnici Ožbetovo ravnanje.

Župan Ožbè pa ljudem, kadar so obris ogledovali, reče: „To še ni največji korist; še za boljši vem.“ Če ga poprašajo, jim odgovori: „Ako je do Svečnice ne uganete, vam bom pa povedal.“ Niso je uganili.

Svečnica pride in srenja se zavoljo mnogih reči zbere, in ko je bilo vse opravljeno, stopi Ožbè med može ter reče: „Vsi dobro poznate obris naše srenje, kakor ga je učitelj Janez Vesel s svojimi učenci natanko in lepo zrisal. Možje, ljubi prijatelji! Vsak si je pri tem gotovo kaj mislil sam pri sebi, in jaz sem si tudi. To vam hočem zdaj razodeti.“

„Če sem polje ogledoval, katero v potu svojega obličja, pa vendar ne brez blagoslova božjega obdelujemo, me je velikokrat srce bolelo, da se z delom toliko trudimo, in velikokrat me je srce bolelo, da veliko in tako dobro obdelano polje tudi toliko ne vrže, kolikor bi moglo. Še enkrat sem obris pogledal, in zdaj so se mi oči odprle; spoznal sem napačnost pri naših kmetijah.“

„Ljubi možje in prijatelji! lahko se spozna, da se bo večidel vašega polja z manjšim trudom in z manjšimi potroški bolje obdelati dalo in več vrglo, kakor doslej, če se med seboj zastopite.“

Vsi kmetje en glas zaženejo: „K temu se lahko zastopimo, če ne velja še enkrat toliko, kakor sicer!“

Ožbè jim reče: „Bog vam daj srečo. Povedal vam bom, kaj vam je doslej toliko potroškov delalo, katerih sedaj ne bo treba, če hočete. Čas je prišel! — Vsak izmed vas je svojo kmetijo sčasoma „nakupil ali pa od sprednikov dobil, kakor je prišlo. Tu ima nekaj polja na gori, nekaj za gojzdom, nekaj unstran mosta, nekaj poleg ceste, nekaj ob potoku in še nekaj pri lomu. Po pol ure daleč mora od enega kosa do drugega hoditi, ravno tako hlapci in dekle, ravno tako se

mora gnoj voziti. Tako se več ur od dneva samo s hojo in z letanjem ubije, ko bi se bilo lahko delalo. Hlapec in dekla dobivata plačilo za hojo sem ter tje, kar gotovo nič ne nese. Toliko manj se na dan stori, in zemlja se s toliko manjši pridnostjo obdeluje, ker je premalo časa. Nekater se boji, še kaj sveta prikupiti, ker še to, kar ima, komaj opravlja, kakor gre. In vendar nima veliko. Pa s hojo od enega polja na drugo se mu čas zgublja. Če bi pa vsi deli polja vkupaj ležali, bi bilo vse polje eno samo in mogoče bi bilo kmetu v ravno tistem času in z ravno toliko ljudmi še enkrat več zemlje obdelati, kakor doslej, in kmetje bi bili bolj premožni.“

Kmetje odgovore: „To je res, pa prenarediti se ne da. Kdo bo svoje njive na hrbet optal in na en kup znosil?“

Ožbè jim reče: „To je mogoče, ako hočete, ker imate obris svoje srenje in sleherni ve, kolikošen je vsak del njegovega posestva. Toda rečem vam, da to ni lahko. Raztresene kose svojega polja morate med seboj zamenjati, tako da bo vsak svoj svet vkup imel, kakor eno samo celo posestvo. Vsak naj se s svojim sosedom in bližnjim pomeni. Kjer ima kdo par komolcev sveta več ali boljši zemlje, kakor drugi, naj jo doplača. In če bi kdo pri zamembi res kaj izgubiti imel, dvakrat toliko s tem pridobi, da ima vse skupaj. Kjer se ne morete zastopiti, vzemite pravične može, ki naj svet po vrednosti razcenijo ali razzodijo, ali pa vlecite srečke. Jaz pravim: Nič naj vas ne oplaši, ali ne bodite zavoljo tega nezadovoljni, kjer ste že več let tako

navajeni; zna biti, da bodete pri manjšem trpljenji bolj premožni.“

Ko prvi župan tako govoriti neha, se zbor z glavami majaje razide. Rečejo vsi: „Dobro si jo je izmislil, ali kedaj bi se vsi zastopili?“

Temčasi pa vendar nekateri mislijo, kateri kos svojega polja bi pač s tem ali unim mejačem zamenjati mogli. Začeli so norčevaje, z mejači od tega govoriti. Ni se jim pripravo zdelo, kar se jim je ponudilo in želeli si niso nič družega, kakor to prejeti, kar se jim je dobro zdelo. Eden družega suje. Zdaj sleherni misli, kako bi svoje posestvo obravnal in vkup spravil. V kratkem začnejo poskušati. Nekaj se je dalo narediti, nekaj ne. Vselej se je kaj storilo. V Zlati Vasi je bilo, kakor pri razprodaji ali kakor na semnji, zlasti pozimi, ko je bilo manj dela. Zvečer so se zbrali zdaj pri tem, zdaj pri unem. Zakaj v krčmo iti in svoje lepe denarje po goltancu pognati in se živini enacega delati, je bilo vsacega poštenega človeka v vasi sram. Rajši so kupico vina pri ženah in otrocih pili, in to še le ob praznikih ali nedeljah.

Ožbè je prerokoval, da svet premenjavati ni lahko! Tako je tudi bilo. Pa že prvega pol leta jih je pet bilo, ki so vse svoje posestvo vkup spravili. To se je družim za malo zdelo. Korist so spoznali. Zdaj so si trmo storili, tudi tako storiti. Srenjsko hišo so vsak večer obiskovali. Zmiraj je bilo veliko kmetov pred obrisom ali karto; pogovarjali in prepirali so se, da se je ven slišalo; sedaj so se od jeze razšli, sedaj so z novimi pogodbami vkup stopili.

Kaj je bilo zadnjič? Od leta do leta so se kmetije bolj obravnovale in koliko dobrega je iz tega prišlo, je bilo očitno.

29.

Kako je v Zlati Vasi bilo.

Zlata Vas je bila zdaj v resnici zlata dolina. Bila je ležeča v sredi rodovitnih vrtov, kakor zakopana med žlahtnim sadjem, obdana od senožet in zatega polja, kakor v sredi raja. Steze med njivami so bile kakor steze v vrtilih čedne in ravne, ob veliki cesti je bilo sadno drevje nasajeno, dokler je srenja segla.

Kdor je v vas prišel, bi ne bil verjel vas videti, temuč kak čeden trg. Zakaj hiše so bile vse, akoravno ne velike, vendar lepe in snažne od vrha do tal; okna svitle; vrata vedno umite in obarvane; strehe skoraj vse z opeko krite; zakaj srenjska postava je prepovedala slamnate strehe zavaljo nevarnosti ognja. Nad marsikaterim slemenom je bila železna palica za strelo odvrčati, skoraj pred vsakim oknom cvetlice; poleg hiš majhni vrtili, lepo obdelani, zraven pa dobro zavaro-vani ulnjaki.

Ljudje so vsacega prijazno pozdravili in memogrede eden družega norčevaje dražili. Videlo se je lahko, da so med seboj dobro in s svojim stanom dovoljni živeli. Pa tudi drugače ni biti moglo. Še celo med tednom pri delu na polji in na vrtilih so bili vsi, akoravno prosto, pa vendar snažno oblečeni, ni

je bilo umazane ali pa strgane obleke. Marsikatero obličje je bilo rujavo, od solnca ogoreno, pa nobenega umazanega, z zmršenimi lasmi ni bilo; moč in zdravje je vsem iz oči sijalo. Mladenci družih vasi so si najrajši deklice iz Zlate Vasi zbrali, zakaj niso bile samo silno čedne in zale, ampak tudi priljudne pripravne in za domovanje premedene. Marsikaterega bogatina sin iz druge vasi je prišel v Zlato Vas si neveste poiskat, čeravno ni imela veliko denarjev, je pa imela lepe lastnosti.

Če je kdo v najmanjšo, najrevnejšo kočjo prišel, si je skoraj mislil, da je nekaj prav imenitnega v nji. Tla so bile čedne in pometene, klopi, stoli, mize snažne in lične, ogledala (zrcala) in okna čiste in svetle — kratko, nikjer ni bilo tako, kakor v svinjskih hišah nekaterih kmetov v družih vaseh. Veselje je bilo, tukaj med tako pridnimi ljudmi prebivati.

Poleti, od pomladi do jeseni, je bilo v Zlati Vasi v lepem vremenu veselo življenje. Vse je mrgolelo od ljudi iz mesta. Velika nova krčma, katero je — kdo bi verjel? — eden izmed dva in tridesetih ubozih tovaršev zlatarske zaveze v svoje posestvo spravil, je bila polna mestnikov, ki so pogostoma na deželo hodili se oživljati. Drugi so šli v hiše znanih kmetov in so sedeli v vrtih pri mleku, sadji in medu, ali so se v zeleno travo vlegli kramljaje in igraje; ali so šli pod lipo, kjer je mladost vasi včasih pri veselem petji družih plesala. Lahko si je misliti, da gospoda iz mesta za veselje, katero je v Zlati Vasi imela, ni nehvaležna bila, ter zložnosti in

olepšanje hiš in vrtov, katere so priljudni kmetje preskrbeli, so dobro obrest vrgle. Še celo pozimi ni manjkalo ljudi iz mesta. Na saneh so se pripeljali.

Ljudje v družih vaseh so to videli in slišali, in silno so se čudili, zakaj da tudi pri njih ni tako? Mislili so res, da imajo Zlatovaščani kake skrivne umetnosti. Namesti da bi bili pa po teh umetnostih prav popraševali, so mirno na svojih starih gnojiščih sedeli in ostali, kakor so bili. Zavist in nevošljivost le so kazali, kadar so od Zlate Vasi govorili, in so jo zasmehovaje „Zlatnarsko Vas“ imenovali. Toda to ime je bilo lepo ime.

Zlatovaščani tega tudi opazili niso, zakaj kamor so prišli, so jih ljudje spoštovali in čislali. Kakor so začeli, so dalje živeli in se svojega življenja pri tem veselili. Če so celi teden delali, so se v nedeljo prav počili. V krčme pa Zlatovaščani niso hodili. Svojo pijačo so doma imeli. Toda po zimi so se mladi ljudje zvečer v krčmi pri lepi godbi zasukali. Od učitelja Janeza Vesela so se neki možje in fantje gosti in piskati naučili. Precej dobro so se izučili. Večkrat so se mladi pevci in pevke v večjem petji skusili, kakor se komaj v mestu sliši. Stari možje in žene so se na večer obiskovali; nekoliko domačih prigrizkov so imeli in zraven pa vesele pogovore. Od pijancev, rovarjev, od pravn in od drugačnega razuzdanja ni bilo nikoli nič slišati. Zakaj odkar se je premoženje narastlo in v šoli lepo zadržanje učilo, so kmetje tudi začeli kaj na se držati in se lepo obnašati, česar se sicer v družih vaseh videlo ni. Ko jih je

kdo v mestu zagledal, jih je lahko od kmetov družih krajev razločil. Res so bili prav brhki in čedni, v govorjenji krotki in modri, v zadržanji ravni in dobrosrčni. Njih obleka sicer ni bila lična, zato je pa bilo njih zadržanje bolj lično.

Ne smete pa misliti, da je vse to iz poudčenja ali iz občinske premožnosti prišlo; tndi srenjske postave so k temu veliko pomagale. Zakaj ko so nekateri kmetje bolj obogateli, so se tudi taki našli, ki so jo radi čez mero udarili in se izpriditi žugali. Nekateri so se hoteli prevzeti, so svoje hčere nespodobno oblačili, obleke iz dražega sukna prav po gosposko kupovali in so se v vseh rečeh bahali. Drugi so zopet kvartati ali pa pijančevati začeli. To je pa vse poštene ljudi v srce bolelo in rekli so: „Ako bomo zopet tako začeli, bomo kmalo na rakovi poti!“ Vsi so bili nejevoljni nad tistimi, ki so prosto, lepo živeti nehali; imeti so hoteli, da naj srenjski možje za ohranjenje dobrega zadržanja bolj skrbe.

Da se je srenjskim možem tako očitalo, ni Ožbalta kar nič žalilo, temuč veselilo ga je še le. Tako so prav ojstro srenjsko postavo naredili, ki je ves napuh v obleki prepovedala, in vsaki starosti svojo nošnjo zapovedala. Kvartanje in sploh vsaka igra za denarje, pijanost, opravljanje, zmerjanje, pretep in druge nesramnosti so bile od srenje ojstro prepovedane. Tako je prišlo, da se nihče ni prevzel in ošaben postal; in da, če je ravno kedaj koga mikalo, kaj storiti, kar ni bilo ne lepo ne prav, ga je že strah pred sramoto in kaznijo zopet oplašil.

Vsako leto je bila ta postava celi srenji očitno brana. To so mogli stari in mladi, možje, žene in otroci poslušati. Ako je bilo treba še kaj pridjati, se je pridjalo. Kadar je bila postava vsem prebrana, je mogel prvi župan vselej vprašati: „Ali hočete to postavo držati, v kateri vse naše premoženje, naša edinost in naša čast obstoji?“ — In vse, staro in mlado, je odgovorilo glasno „da.“

30.

K r s t.

Ožbè je dobil sinčka, po katerim je že davno hrepenel, in toraj je bil kakor v nebesih.

K svojemu prijatelju, novemu krčmarju Levcu gre, ki je bil tudi eden izmed znanih dva in tridesetih tovarišev. Reče mu: „Ljubi moj prijatelj nikoli te še nisem nič prosil, zdaj prvokrat. Svoje žene ne morem zdaj zapustiti in v mesto iti. Potrebujem pa dve sto goldinarjev, le za osem dni, pa če je mogoče v zlatu naj bodo. Ali mi hočeš toliko za osem dni posoditi?“

Levc mu odgovori: „Za toliko reči sem ti hvale dolžan; zakaj bi tega ne storil? Osem sto goldinarjev sem ravno prejel; imam jih še doma. Toda nekaj je tudi srebra vmes. Če hočeš, vzemi vse. Ožbalt mu reče: „Rajši bi imel zlato, veliko mi je na tem ležeče.“

Levc mu odgovori: „Prav je, pomagal si bom. Kedaj moraš denarje imeti?“

Ožbè pravi: „Prinesi mi jih jutri na večer ob osmi uri na dom. Pa nikomur nič od tega ne povej!“

Ko je svoj opravek tukaj končal, gre po vrsti k vsem eden in tridesetim tovarišem in jim ravno to reče, kar je krčmarju rekel, in za dve sto goldinarjev prosi, če je mogoče v zlatu. Vsak se veseli, poštenemu možaku tudi enkrat postreči, ter mu denarje obljubi. Vsacega je za prihodnji dan ob osmi uri zvečer k sebi povabil.

Prišli so vsi k njemu, ko je že tamno bilo. Vse je v tamno stanico peljal; pa luči še ni bilo prižgane. Čudili so se ljudje na tihem, da jih je toliko vkup. Ožbè gre po luč. Ko je pa zopet nazaj prišel z dvema svečama v roki, ga vidijo, kakoršnega so že enkrat videli, v lepi častniški odleki, z visokim peresom na klobuku, z zvezdo na prsih in z dolgo sabljo na strani. Začudijo se vsi eden drugzega pogledovaje, ker vidijo, kakor pred sedmimi leti, tiste podobe, v tisti sobi, pri tisti mizi, na katero je častnik sveči postavil.

Ožbè potem reče: „Če ste mi prinesli, ljubi prijatelji, kar sem vas prosil, dajte sem na mizo.“

Vsi po vrsti zdaj k mizi stopijo in več njih so ga za zamero prosili, da mu števila ne morejo v zlatu dati. On jim milostno reče: „Nič ne de. Dajte, kar imate.“ In zdaj stresejo predenj neki zlato, neki srebro, drugi mu pa dobra dolžna pisma podajo.

Potem se Ožbè oglasi ter reče: „Spomnite se, čas skušnje je pretekkel in sedem let in sedem tednov je minulo, od katerih sem vam pravil. Več denarjev ste na mizo vsuli,

kakor sem jih jaz pred sedmimi leti pred vami vsul. Takrat ste komaj v stanu bili, pet sto krajcarjev na posojilo dati, v mestu bi vam jih ne bil nihče upal. Sedaj ste v štiri in dvajsetih urah vsak dve sto goldinarjev vkup spravili, tako da čez šest tisoč goldinarjev nanagloma tukaj na mizi leži. Čas skušnje je pretekel in jaz sem vas učil zlato delati. Zdaj me bote umeli, kar sem vam rekel, ko ste prvi pot tu bili. Rekel sem pa: umetnost sama je še več vredna, kakor zlato; zakaj ta umetnost je najboljši modrost življenja. Ostanite svojim obljubam in Bogu zvesti, in vaša sreča in vaše bogastvo bode rastlo od dne do dne. Kdor svoje obljube ne drži, za srečo ne mara. Vtisnite to obljubo tudi svojim otrokom v srce in skrbite, da jo bodo držali; revščine ne bodo trpeli. — Svojo besedo, katero sem vam dal, sem držal. Vi ste za to bogati, ker ste malo potrebovali, pa veliko pridobili in ker bogati ljudje vam zaupajo, da so vam njih zakladi zmiraj odprti. Tako ste se učili zlato delati, kakor se poštenim možem zlato delati spodobi. Ali pa ste mar kaj družega pričakovali?“

Smehljali so se vsi ter rekli: „E, kaj pa da! že davno smo lahko umeli, kako ti to umetnost misliš. Pa ko smo k pravemu spoznanju prišli, nas je bilo tudi neumne vraže sram, ki nas je takrat slepila in smo ti bili z src hvaležni, da si nam boljši pot pokazal. Brez tebe in brez tvoje pomoči bi ne bili mi nikoli to, kar smo zdaj.“

Ožbeta so te besede in srčna hvaležnost veselile, s katero mu je vsak roko podal. Vsakemu je dal zopet njegove denarje nazaj,

ker mu jih ni bilo treba; njih zaupanje je le skušati hotel. Oni pa so rekli: „Zapoveduj nam, kar koli hočeš, ponoči in podnevi. Zakaj ti si nas srečne storil. Reci nam, da naj za-te umrjemo, in smrti se ne bomo bali!“

Tako srčno zadovoljni in veseli okrog njega stoje so njegovo lepo obleko in zvezdo na prsih ogledovali; radi bi bili zvedeli, kaj to pomeni.

Reče jim: „Svojemu staremu ranjkemu očetu se moram še po smrti zahvaliti, da so me veliko koristnih reči in tudi poljemerstva učili. Zakaj, ko sem k vojakom prišel, mi je to, pa tudi poštenost in srčnost, pomagalo, da sem svoje tovariše kmalo prekosil. Svojo dolžnost sem vselej storil in sem poslednjič nadkonjik (Rittmeister) postal. Primerilo se je, da je mladi knez v boju predaleč zašel. Videti, da je s svojo trumo povsod od sovražnikov obdan, se zaprašim s svojimi konjiki med sovražnike in mladega kneza rešim, zato sem dobil to rano tukaj na čelu in to zvezdo, znamenje milosti, na prsih; razun tega pa tudi, ko se je mir storil, dobro plačilo na leto, dokler bom živel. Tudi me mladi knez ni pozabil, ko se je zkozi našo deželo peljal, in me je, kakor vam je znano, mimo grede tudi obiskal.“

„Ko pa v Zlato Vas v svojo ljubo domačijo pridem in vidim, kako revno in raztrgano je vse povsod, sem svojo premožnost zatajil, da bi me zanikerni berači ne bili nadlegovali. Tudi me ni mikalo tukaj ostati; dalje sem se namenil iti, samo mlinarjeva Lizika me je nazaj držala, ko sem jo zagledal. Sklenil sem v srcu poskusiti, če bi si mogel

pri vas življenje prijetno storiti. Ubozega in drugim enacega sem se storil, da bi zaupanje pri vas obudil. Nikomur nisem od svoje časti in od letnega plačila, ki sem ga imel, nikoli nič povedal. Samo Lizinim starišem sem se moral tisti večer razodeti, ko sem njih hčer snubil; drugače bi mi ne bili svojega otroka dali; mislili so, da sem ubog. Ko sem pa še tisti večer mlinarja Jerneja in njegovo ženo v svojo hišo peljal, in svojo častniško obleko z zvezdo oblečem, jim svoje prihranjene denarje in cesarjev milostni list pokažem, v katerem sta videla, da je moje plačilo v letu veči, kakor mlinarjev malin v treh letih zaslužiti zamore, sta druge misli dobila. Toda molčati sta mogla; treba je bilo. Zdaj pa naj to vsak ve, to mi več ne škoduje.“

Tako je Ožbè pripovedoval, ljudje pa so se čudili in njegova sreča jih je veselila. Tako spoštovanje so imeli do njega, da so se ga komaj tikati upali. On pa jim je rekel: „Kaj pa počnete z menoj? — Čemu, v vaši enakosti ostanem; zato bodite in ostanite moji bratje. Ne častniška suknja, ne zvezda na prsih, ampak blago srce polno strahu božjega stori možaka.“

Tako je govoril in vse po vrsti je objel, ko so domu šli; oni pa so se zahvalili, ki je bil stvarnik njih posvetne in večne sreče; očeta so ga imenovali. Vsi so mu obljubili se ž njim veseliti, kadar bo njegov otrok krščen, kakor da bi ta vesela prigodba njim veljala.

Ko je čez tri dni potem nedelja bila, ko je imel Ožbetov sin krščen biti, je bilo vse v vasi že zgodaj na nogah. Ožbè pa stopi k svoji ženici in poljubi zalo dete rekoč:

„Glej, ljuba žena! srce mi hoče od veselja počiti. Najni sinček mi veliko veselja dela; pa še večji veselje občutim, kadar našo vas pogledam. Res je, da ljudje niso tako hudobni in brezsrčni, kakor velikokrat pravijo. Vere v človeštvo ne smemo nikoli zgubiti. Glej, to noč so najino hišo zopet s cveticami brhko ovenčali in olepšali, kakor na dan najine poroke. Pa to še ni vse. Vse hiše po vasi so s cveticami in vejicami olepotičene, kakor da bi bilo najno veselje tudi veselje vsake hiše.

Tako je rekel Ožbè, mlada ženka pa v tihem ganjena rudeča postane in solze veselja ji oči zalijo.

Med tem pride dolga vrsta mladih fantov in deklic proti Ožbetovi hiši, po prazniško oblečenih.

Zdaj zakličejo vsi zvonovi glasno v cerkev. Otroka h krstu nesejo najnaprej, za njim gresta stari oče in mati, za njima pa v srce ginjen oče.

Po krstu so gospod župnik lepo pridigovali od dolžnosti očitne hvaležnosti ljudstva proti dobri gosposki. Še nikoli niso tako vneto in lepo pridigovali. Vsaka beseda je srca zadela. Vse ljudstva je bilo v globoki pobožnosti. Vsak se je prizadejal solze potolažiti. Ko se pa gospod župnik pri sklepu molili in čvrsto svoj glas k Bogu povzdignili za dobro gosposko Zlate Vasi, pri kateri je vsak na Ožbeta mislil, ko se gospod župnik sami niso mogli dalje premagati in jim s solzami v očeh Ožbetovo ime uide — se je začelo vse na glas in močno v cerkvi ihtiti. Zakaj vsak se je spomnil, koliko dobrega je Ožbè

srenji storil; vsak ga je za očeta občinske sreče spoznal.

Blazega Ožbeta je bilo sram, da se ni vedel kam djati, pa vendar mu je to srce ganilo. Komaj si je pogledati upal iz cerkve grede, z odkrito glavo je šel skozi množico ljudi, ki so ga s spoštovanjem pozdravljali, k svoji Lizi. Komaj je govoriti zamogel. Pri kosilu so bili pri njem: mlinar in mlinarica, gospod župnik, učitelj in oba podžupana. Pri-povedovali so, da imajo skoraj v vseh hišah pojedine, h katerim so eden družega povabili, ubožčki imajo pri bogatejših obed. Ožbè je rekel z glavo majaje: „To mi je preveč časti; tega nisem zaslužil.“

Pa veselje vseh je tudi njega veselega storilo. Zvečer je šel v družbi svojih gostov v vas, od hiše do hiše, pri vsaki družini se je vsedel in se za toliko ljubezen zahvalil. Zlata Vas je bila polna ptujcev, kajti v mestu je bilo znano praznovanje, in kdor je mogel, je v Zlato Vas hitel, da bi tudi kaj videl. Dolgo ponoči je še mladost plesala, v vsakem kotu se je godba slišala in petje pred hišami pod lipo, pod cvetnimi vencami in v vrtih.

Še zdaj govore v Zlati Vasi, kaj so govorili, od tega lepega dneva. Ožbeta so pa od takrat le očeta Ožbeta imenovali, in ljubeznivi Lizi so mati Liza rekli.

Resnično, resnično, kar se v življenji dobrega seje, gotovo enkrat svoj lépi sad obrodi. Zakaj nad nami dobrotljivi Bog živi, plačevalec poln usmiljenosti in ljubezni!

KAZALO.

	Stran
1. Kako Ozbalt iz vojske domu pride in kaj ljudje govori	3
2. Kaj Ozbalt v vasi vidi	7
3. Kaj pametni mlinar pripoveduje	11
4. Kako si Ozbè prizadeva pa vendar nič ne opravi	13
5. Kako je Ozbè od svojih sovražnikov preganjan in kaj jim nasproti stori	18
6. Novoizvoljeni učitelj	21
7. Kako Ozbalt v šoli uči	25
8. Kaj se v šoli godi	29
9. nedeljske šole, in kaj se v mlinu zgodi	32
10. Ožbetom Zlatovaščani grdo jezike brusijo	36
11. Liliča slovi krog in krog	40
12. Kako Brencelj na nos pade in kaj se je dalje godilo	46
13. Zlatarska zaveza	49
14. Ljučje se zelo začudijo	54
15. Dolžne bukve se pregledajo. — Hranilnica in občinska kuhinja	56
16. Kako se pivnice v vasi manjšajo in kaj stari kmetje k temu pravijo	62
17. Kako v farovž treši in od novega župnika	67
18. Od novega župnika nadalje	70

	Stran
19. Kaj od Zlatovaščanov v deželi govore	77
20. Od novega župana in od Brencljna	83
21. Srenjski hlev se mora skidati	88
22. Dolgovi se morajo plačati	91
23. Še enkrat, dolgovi se morajo plačati	95
24. Vsak dan gre boljši	100
25. V vasi je še veliko revščine	104
26. Kaj Zlatovaščani s svojimi berači store	109
27. Skušnja velja več kakor učenje	117
28. Še nekaj novega	121
29. Kako je v Zlati Vasi bilo	126
30. Krst	130

